

Lapszámunkat

Csortos Szabó Sándor

fotóival illusztráltuk

Varga Borbála

testalkat

ez a barokk balek az ablak mögött
ha látta: diák ereszkedik
szálló végzet
a domb fölött
bámult és incselkedés végett
fésülködött

kihullott egy hajsza
amit felszedtek a macskák
inget kötni belőle
hogyan esztendőre bemutassák

kulcsa is volt öt legalább
valahányszor az ajtót nyitotta
csapatban szálltak vadlibák

meg egy szerencsétlen lélek
aki a házhoz odatévedt

Irodalmi Jelen

VII. évfolyam

68. szám

2007. június

Örökös munkatársak: Faludy György, Méhes György
www.irodalmijelen.hu

498 Ft; 4 RON; 2 €

VENNES ARANKA

„A fényképezés
számomra meditáció”

Beszélgetés **Csortos Szabó Sándor**
fotóművésszel

Eredetileg belsőépítész, diplomamunkája a Szigetbecsére tervezett André Kertész – a magyar származású világhírű fotóművész – emlékmúzeumnak a belső kialakítása volt. Lám, már itt találkozott a fényképezéssel. Egy másik munkája a Kecskeméten lévő Magyar Fotográfiai Múzeum kiállítótermének installációja volt. Olyan ez, mintha a sorsa az „eleve elrendelés” felé terelte volna. Ugyanis egy évvel később már fotósként dolgozott az Elite és a Hamu és Gyémánt című magazinoknak.

– *Hisz a sorsszerűségben?*
– Könnyű lenne azt mondani, hogy igen, de én inkább abban hiszek, amit Carl Jung, a neves pszichológus mondott, hogy a tudattalanban lévő gondolatok véletlenek formájában megjelenhetnek az életünk során. Engem mindig is érdekelt a fényképezés, már a Képzőművészeti Gimnáziumban fényképezőgéppel a nyakamban járkáltam, és buzgón nagyítottam a saját képeimet. De még ennél is előbb volt, hogy kaptam a szüleimtől egy Szmerna-8 típusú, nagyon egyszerű boxgépet, és nyolcévesen izgatottan fotóztam mindent, ami élem került. Talán a fényképezés szeretete hozta úgy, hogy a diplomamunkám az André Kertész Múzeum (meg nem valósult) belső tere lett. Később pedig a Fotográfiai Múzeum immáron megvalósult belső terébe tervezhettem az installációt. Kérdésére inkább azt válaszolnám, hogy amit mi véletlennek vagy sorsszerűségnek hiszünk, az már régen bennünk van, mint tudattalan gondolat, vagy érzés.

– *Aztán következett a reklám. Mi ragadta meg leginkább ebben a műfajban?*

– Volt kollégám most biztosan agyonvágnak ezért, de semmi sem ragadott meg ebben a műfajban. Ami persze így azért nem teljesen igaz, hiszen akadtak olyan részek, munkafolyamatok, amik nagyon szórakoztatóak voltak.

(Folytatása a 14. oldalon)

**A császár én vagyok –
Bálint Tiborra
emlékezünk**

**Bogdán László:
A skorpió havában**

**Weiner Sennyey
Tibor: A Szerelm
Áfiuma ellen való
orvosság**

**Gángoly Attila: Rege
a sárkányvadásról**

**András Sándor: Az
Everest megmászása
(részlet)**

**Kántor Lajos: Az idő
vaskalapja**

**Bodor Pál Csögör
András verseiről**

KÁVÉHÁZUNK A CENTRÁL
Minden második kedden (június 5-én és 19-én) 18.00–20.00 között szerkesztőségi órákat tartunk a Centrál Kávéházban (1053 Bp. Károlyi M. u. 9.). Szerkesztőségünket Szöcs Géza főmunkatársunk képviseli.

**IRODALMI JELEN KÖNYVEK
A 78. ÜNNEPI KÖNYVHÉTEN**

Budapest, Vörösmarty tér (IJK standja)

Szerzőink az alábbi időpontokban dedikálnak:

Június 2.
11.00–12.00 **WEINER SENNYEY TIBOR**
12.00–13.00 **BENCE ERIKA**
13.00–14.00 **NAGY KOPPÁNY ZSOLT**
NOSZLOPI BOTOND
14.00–15.00 **HALÁSZ MARGIT**
IRCSIK VILMOS
15.00–16.00 **KABDEBŐ TAMÁS**
BALOGH ROBERT
16.00–17.00 **CZEGŐ ZOLTÁN**

Június 3.
10.00–11.00 **HALÁSZ MARGIT**
15.30–16.30 **SIKLÓSI HORVÁTH KLÁRA**

BOGDÁN LÁSZLÓ

73. A skorpió havában

Levél Borgesnek¹

1

Tahiti átformált, a napfény és a lányok
és a gyönyörű Noah, a rejtelmes boszorkány.
Vele a szerelemben *másik énemre* letem,
mintha a perui lány született volna újjá,
csak ő nem megölni akart, nem véremre vágyott.
Pulzáló ölében otthon éreztem magam,
akárcsak Lídiában, de ez mégiscsak más volt,
mintha tényleg két világ találkozott volna.
Szerelmünk elsodort, eszeveszett vadsága
felszabadította mindazt, mit elfojtottam,
mindazt, mit eltakart a civilizáció,
az etikett, az ostoba beidegződések,
az örökös elfojtások, tiltások, kényszerek,
viselkedési normák, a perfid hazugságok.
Felszínre került végre pogány kori énem.
Szépsége búvölt el, lénye, odaadása.
Soha nem méricskélte, hogy mit hozhat a holnap?
A mában éltünk! Erről mesélt annyit a Mester.²
Fekete tükrömben, amit még tőle kaptam
s mely vak egy idő óta, a nexoszi kapu³,
megjelent ma hajnalban, *fehér kapuban* álltunk
Lídiával a szirten, szemben a jövődövel,
és sugárzott az arca, mint aki nem sejt semmit,
vetélytársáról nem tud. Nem is sejti, hogy Noah
tölti be most a helyét... Sírni lett volna kedvem,
arcomról kaparni a bőrt, akár a vadak.
Belesajdult a szívem, annyira kívántam
Lídia ölelését. Hunyt arcát, amint úszik,
messzire úszik tőlem, mikor legközelebb van.
Elérhetetlen. Őrzi független magányát.
És mégis tükrök vagyunk, szembefordított tükrök,
egymás nélkül mit sem ér ez az elcseszett élet.
Egymás tükröképei, vízben elúszó hattyúk.
S amíg Noaht öleltem, órára képzelegtem.
A polinéz útvesztőben valószerűtlen mindez.
Itt Noah a valóság, s attól a gondolattól,
hogy választanom kell, hisz Lídia hajója
bármikor megérkezhet, s akkor mi lesz Noahval?
Már szinte megörjített a képtelen valóság:
Lídiára vágyom, mikor Noahban veszek,
amikor Lídiában, Noah a látomásom.
Mínek választani, hisz mindkettőt szeretem,
bármikor életem is feláldoznám értük.

2

Álmomban megjelent a szentségtelen tudás
Őre, az iszonyatos *Yog-Sothoth*⁴, s röhögött:
„...te szállsz harcba velünk, te balszerencsés árnyék,
aki két nő közül sem tudsz választani,
te tartasz vissza minket, te vigéc verspojája?”

S ekkor mondani kezdtem Fernando egyik versét,
a kis felhúzás vonatról, nevét a szívtől kapta⁵,
és vonítani kezdett a becstelen tudás őre,
a vad *Yog-Sothoth* s menekült *Nyarlathotep*⁶,
álmába emigrált a vizek alatt *Cthulhu*,
*Azatoth*⁷ borzalmas csontfurulyája is
hirtelen hallgatott el, csak a démonok járták
tébolyult táncukat, és örvénylett a káosz.
Még a bűzlő *Shoggothok* is bőszen fintorogtak,
pedig ők nem beszéltek, telepatikusan
irányították őket a *régi öregek*.
Ők építették vad sziklavárosaikat.
Hallani hallhattak, bőszen fordultak el.
Mi van veled? – fonta rám testét Noah és csókolt.
„Megint velük álmodtál?”, és hirtelen sodort el
a dzsungel örülete és a morajló tenger.
Az élő mítoszok. A lovasok a parton.
Mintha Gauguin festménye⁸ elevenedne meg.
Éjszaka az öreg holló is megjelent, és
gyászosan káromgott, mintha figyelmeztetni
akart volna valami közeledő veszélyre,
amelyet nehéz lesz valahogy elkerülni!
Talán nem is lehet. Közeleg már valaki,
valahol a vízparton, hallani lépteit.
Gonosz szándékkal jön? Vagy mégis jó barátként?
Beleszól életembe? Megváltoztatja sorsom?
Van-e sorsuk vajon a heteronimáknak?
Hallom a gonosz *Cthulhu* idétlen röhögését,
behunyt szemmel fekszik az óceán fenekén,
R'lyeh örök időkre elsüllyedt városában,
kételtű, mint a békák, vízben is tud röhögni,
nem vesz komolyan engem, nem is vesz emberszámba,
szerinte maskara, versbolond, árnyék vagyok,
rímkovács-pojáca, vigéc, dalfüzéráros,
nagyralátó, szeszélyes, de elfuserált szellem.
Lehet hogy ő közeleg. Sikerült átjutnia,
a *Nekronomikon* rejtett féregjáratán,
mely azóta lehet nyitva, mióta szegény Abdul⁹
olyan balul végezte, szörnyeteg falta fel.

A holló idegesen az ablakomra szállott,
figyelmeztetően és baljósan káromgott,
de én csak legyintettem, mérgeesen tovaröppent,
csak egy fekete tolla vitorlázott a házban.
Írnom kellene vele, előbb el kéne kapnom,
állandóan kisiklik, Noah figyel s nevet.
„Hagyjad, majd én!” – s elkapja,
térdelve nyújtja át...

Fityiszt mutat valaki a fekete tükrömben,
harsányan hahotázik az ablakom alatt...
És vahiném is késik, nélküle nagyon félek,
a tupapauk házam körül köröznek,
valami történni fog. A telehold vérvörösen
áll a tenger fölött, a Skorpió havában.

(2006)

Jegyzetek

¹ Jorge Luis Borges, a huszadik század egyik legjelentősebb írója, aki Lídiával és a heteronimákkal, valamint Lovecrafttal együtt szintén megjelenik a verseket követő regényben, Tahitiben.

² Alberto Caeiro pásztorköltő, Reis és Álvaro de Campos mestere, Pessoa heteronimája.

³ Görög sziget, egyik szirtjén található az emlegetett „fehér kapu”. Apolló templomának épült (vagy Dionüosz szentélyének?), s félbemaradt. Reis inkább az utóbbira szavaz.

⁴ Lovecraft teremtménye.

⁵ Pessoa: Önéletrajz.

⁶ Közöttünk járó isten. Lovecraft is szerepelteti, de tudnunk kell, legalábbis Iszaak ben Ammonidesz rabbi könyvészeti munkája tájékoztat arról, hogy az alexandriai könyvtárban őrizték Balthazar

Szator, gnosztikus okkultista *Nekronomikon* című különös művét. A könyv három dekameronra oszlik, az első a képzeletbeli Kadath törvényeit, szokásait rögzíti, a második, amely fantasztikus motívumaival a görög kalandregényre emlékeztet, a lengi Nyarlathot herceg vándorútjáról szól, aki sok kaland és küzdelem után végül el is jut a Lenyugvó nap városába. A harmadik rész Kadath társadalom-politikai utópiája, az első e nemben... A regény kézirat az alexandriai könyvtár elpusztító tűzvészben semmisült meg.

⁷ Lovecraft mítoszáinak fő alakjai.

⁸ Gauguin festményéről van szó, amelyet a verseket követő regényben Reis részletesen elemez.

⁹ Abdul Alhazred, Lovecraft teremtménye, arab okkultista, tévesen neki tulajdonítják a *Nekronomikon* szerzőségét...

Éjjel három volt, kora nyári éjszaka, a belváros kutyaszartól búzlótt, s Tihámér hiába forgatta kulcsát a bérház zárjában, elmaradt a kattánás. Minden kísérletezés feleslegesnek tűnt, az ajtó keményen ellenállt a fiúnak.

Rágyújtott. Egyik kezében a cigi, másikban a kulcs, s egyre elkeseredettebben fessegette fél kezével a kulcsot, mely mintha egy másik zárhoz tartozott volna. Tihámér néha abbahagyta, s ilyenkor végignézett a hajnali utcán, az ott álldogáló autókra, a kapualjtól kapualjig osonó nyesten, mely meg-megállva beleszagolt az éjszakába, majd fejét hegyesen feltartva, kacszáz mozgással végképp eltűnt az egyik nyitva felejtett pinceablak mögött. Egyszer elsétált a sarokig, s borzongva figyelte, ahogy az útszéli lámpa halvány, vörös fénye lágyan végigfolyik a megkopott házfalakon.

Hirtelen kattant a zár, az ajtó kinyílt, s Tihámér nagyot sóhajtvá elindult felfelé.

A gangon sötét volt. A ház belső udvarára nem jutott kintről semmi fény, csak az utolsó ajtó mögől szűrődött ki valamilyen sárgás-fekete pislákolás. Pietrovéknál nyitva volt a bejárati ajtó fölötti ablak, azonban a levegő nem mozdult, fülledt, kora nyári éjszaka volt.

VINCZE FERENC

A fiú belépett a lakásba, s rögtön megcsapta orrát a frissen mosott ruhák illata, érezte könyveinek megnyugtató közelségét, s ugyanakkor a falakból áradó szorítást. Letette táskáját a konyhaszékra, cigijét az asztalra, a sötétben kitapogatta a hamutartót, és elnyomta a csikket. A szobában szintén sötét volt, s amint belépett, majdnem átesett az ajtó mellé kihúzott fotelágyon. Szidónia halkan szuszogva aludt a nagyágyon, összegubózva, félig kitarakozva, csak sejteni lehetett alakját az összegyűrt paplan mellett.

Tihámér lábával megpróbálta kitapogatni a papucsát, de sehogy sem sikerült, azonban lába egy tömör fából lévő tárgyba ütközött. Ott feküdt a földön, a kihúzott fotelágy mellett. Téglalap alakú volt, s a fiú érezte a fában futó rovátkákat és véseteket, de nem tudta kitapointani a formákat. Lefeküdt az ágyra, magára húzta a pokrócot, és belefúrta fejét a párnába.

Fél négy volt. A nyitott ablakon át beáradt a sötét, fülledt csend, mely lassan ellepte az egész szobát, bekúszott a polcokon sorakozó könyvek közé, s súlyossá tette az izzadságtól átitatott ágyneműt. A fiú keze lelógott az ágyról, s félálomban néha hallotta Szidónia nehézkés szuszogását.

A sas kitárt szárnyakkal vitorlázott át a táj fölött, lábait maga alá húzta, s szemével az alatta elterülő vidéket figyelte, a hajnali szántóföldeket, az utakon poroszkáló üres szekereket, a még nedves legelőket, melyeken a fű még meghajolt az éjszakai zápor megmaradt cseppeitől, keleten már felbukkantak a felkelő nap első sugarai, s közben szárnyai mögött látni lehetett a hold halvány kontúrjait, a sas szeme, mint két karikás üvegyöngy, mozdulatlan, csüdjé sárgán világít, hosszú szárnyhegyei élesen hátravetülnek, nem süllyed, nem emelkedik, tartja a magasságot, mintha kimért, síkos pályán siklana körbe, aztán alig észrevehető billenéssel irányt változtat, nyílegyenesen úszik tovább, s a madár elsuhant az erdők és hegyek fölött, a leomlott szürke várfalak is elmaradtak, először egy, majd még egy, sorban hét leomlott vár tűnt el a távolban, miközben egyre halványabb lett a hold, egyre erősebb a nap, és a sas a süvítő szélben nem hallotta, ahogyan lent, egy tölgy jótékony takarásában pattant valami, nem hallotta a feléje tartó surrogó nyílvepszót, csak a hasító fájdalmat érezte végül mellkasában.

Fél öt volt. A nyitott ablakon át kihallatszott a gangra Tihámér erősödő horkolása, mely betöltötte az egész szobát, majd kiért a folyosóra, betöltötte a bérház belső udvarát, a gang végén egy nagy fekete macska fázósan összehúzta magát, meg-megrezzett a fiú horkantásaitól, s nagyot ugrott, mikor Pietrovék udvari ablaka hirtelen bevágódott.

Az erdőben csend volt, csak a lihegés hallatszott, s a tisztásra egyszerre lépett ki négy kamasz fiú, kezükben házilag barkácsolt íj, oldalukon bergmanncsövek lógtak, némelyik távcsövel felszerelve, a hátukon pedig mogyorófából faragott nyílvepszők meredtek előre. Lihegtek, hangjuk betöltötte a tisztást, az egyikük előrerohant, majd egy kidölt fa mellett megtorpant, közben a többiek is odaértek, de arra már Dengel előhúzott tegezéből egy hegyesre faragott mogyorófavesszőt, óvatosan, a többieket csendre intve, az íjra helyezte, megfeszítette, majd a nyílvepsző surrogva indult el a tisztás széle fele, ahol az egyik bokor alatt nagy testű szürkésfekete nyúl lapult, fülei kajlán lelógtak, füvet majszolt, s nem vette észre a fiúkat, nem vette észre Dengel tűzben égő tekintetét, s azt sem, ahogyan remegő kézzel az íjra helyezte a nyílvepszőt. Semmit sem vett észre, csak a hirtelen hasítást valahol a lapockája alatt, ott, ahol az élesre faragott mogyorófavessző befurakodott a bundájába, majd áthatolt puha bőrén, s végül a szívében állapotodott meg.

Fél hat volt. A nyitott ablakon át beszűrődtek a szobába a hajnal első fényei, megcsillantak az üvegen, végigfutottak Tihámér kinyújtott kezén, megvilágították a félhomályban sorakozó könyveket, az ágy alatt heverő fadarabot, s megpihentek Szidónia összegömbölyödött testén.

A Tejútton egy barnásfekete, hosszú lábú kopó rohant, néha megtorpant, visszazétt, fejét felszegve beleszipantott a végtelenség tágasságába, majd ismét rohanni kezdett, hosszú, nyújtott léptekkel, amilyenre csak egy kopó képes, csak távolodó hátulja látszott, barnás foltokkal, néha megtorpant, mintha hívná valaki, izmai megfeszültek, farkát felcsapta, mint mikor a medvére támad, de a hang nem jutott el hozzá, mintha csak érezné az egyre halkuló, megkopott hangot, mely már nem tudta legyőzni az elérhetetlen távolságot.

Hét óra, híreket mondunk. Tihámér kábán ébredt, hallotta a rádiót a konyhából, a bemondónő kellemes, mély hangját, mely az ébredés első perceiben kitöltötte a fejében lévő pillanatnyi űrt, eszébe jutottak az éjszaka tovatűnő álmjai, s keze ismét megakadt a fotelágy mellett heverő fadarabban. Most ahogy hozzáért, már rögtön tudta, ez nem lehet más, mint a fába vésett címer, mely mindig ott lógott az íróasztala fölött, s a következő pillantása a falra tévedt, ahol csak a címer megkopott helye látszott. Ekkor felötlött benne az a cseppet sem elhanyagolandó furcsaság, hogy ma éjjel a fotelágyon aludt, nem a nagyágyban, s lassan kezdtek végképp eltűnni az álmok, s a pillanatnyi űr komótosan telítődni.

Mire a bemondónő az időjárás-jelentéshez ért, a fiú kikászálódott az ágyból, a címet letette az íróasztalra, s kilépett a konyhába. Szidónia éppen egy nagyobb méretű jénait készült elmosni, mikor azonban meglátta a konyhába belépő Tihámért, odafordult hozzá, s szó nélkül a földhöz vágta a tálat.

A tál hangos csörömpöléssel tört apró darabokra, melyek a konyha minden szeglete felé szétszóródtak. A fiú követni próbálta egy rövid ideig a szanaszét repülő részeket, de hamarosan be kellett ismernie, hogy hiába minden, a tál széttört, s ha még össze is gyűjti a röpöködő, eltört részeket, összerakni sohasem tudja már. S a tál darabokban hevert a konyha négyzetmintás padlóján. Eltört.

Szidónia még ekkor sem szólt egy szót sem. Tihámér kávéval töltött magának, felöntötte tejjel, és leült az asztalhoz. Budapest felett derült az ég, húsz fokot mértek...

A konyha padlóján hangos csattanással landolt egy csésze. Sárga volt, rajta körkörös ábrák, rövid felirat. Széttört darabjain még rendesen kivehetők voltak a szlogen részei, az egyiken még látszott, ahogyan egymásba ért a hajdani körök közül kettő.

Pécs, borult az ég, tizenkilenc fok... A sárga csésze darabkái mellett éles sivítással roppant ezernyi darabra egy üvegpohár. Nem volt rajta semmilyen felirat. Átlátszó volt. At lehetett látni rajta a túloldalra. Oda, ahol a sárga csésze darabkái hevertek.

Újvidék, zivatar várható, huszonegy fok... Tihámér ekkor felállt, s lenézett a széttört poharakra. Első ránézésre is tudta, hogy lehetetlenség már összeragasztani őket. Hiába használna pillanatrakasztót, vagy bármi mást. A cserepdarabok ott hevertek a lábainál, s az egyik, röptében, felsértette Tihámér bokáját. Eddig nem is érezte. Most is csak a padlón kanyargó, vékony vércsikra figyelt fel, mely ott tekergőzött a lába körül. Lehetetlen összerakni őket, lehetetlen a cserepekből poharat gyúrni. Ráadásul ugyanazt, teljesen elképzelhetetlen.

Csikszereda, boris az ég, esőt jelentettek, tizenöt fok... Tihámér nézte a cserepeket. Már az első csattanásnál biztos volt benne, hogy nem lehet többé összeragasztani őket. Nem mintha akarta volna. Csupán a gondolat. Hogy lehet-e. Az első csattanásnál biztos volt benne, hogy az egész jénai darabjaira hullt. Hogy a sárga csésze is darabjaira hullt. Hogy az üvegpohár is darabjaira hullt. Hogy mindegyik végérvényesen eltört.

A cserepeket nézte. Figyelte a bokájából eredő vékony vércsikot, mely kanyarogva visszatért önmagába. S eszébe jutott az utcán kacszázva átsurranó nyest, az utcai lámpa halvány, vörösén omló fénye, és a bemondónő, hogy Budapesten derült az ég, húsz fokot mértek...

ÁRMOS LÓRÁND

Rádszabottan

A szolgáltatászféra minden szegletében körbeveszlek: ahol segítségre számíatsz, ahol a kényedre tesznek. A kiszolgálás mélyre húz, magába tart, akár a tenger: míg rangodat szolgálja benne, háládat lesi száz ember: ott vagyok ahol jársz, minden személyemnek az a dolga, hogy megkapd, amire vársz, mire kigondoltad volna. Ha autót hajtatsz, félúton a kormány mellől visszazérek: mikor étterembe mennél, én toloom alád a széket; az ernyődet, kabátodat, mikor indulsz, elédtartom: száz szürkeegyenruhásban ismerheted fel az arcom. Úgy érzed, ez jár neked, és elfelejtetd megköszönni, de nélkülem nem tudod már a cipődet sem göbregkötni. Ott vagyok, ahol jársz, minden személyemnek az a dolga, hogy elaltasson, de akkor már nem alhatsz, csak rámsimulva: így válok részeddé végül, sejtediglen, míg megérzed, mennyit ér, ha körbenyal egy rádszabottabb, tiszta élet.

Megülni azt

Egy cél volt csak a szemünk előtt: kacagni mindenben, ami jött,

hígy nyomorunkon, ha nem volt más semmi: egy képzelt mámorban boldognak lenni,

magunkon kacagva csinálni szépet, úgy élni csak, ahogy osztja az élet;

nem mondani véleményt se erre, se arra, spórolni magunkat a hétköznapokra,

úgy kezelni le mindig a vágyat – ha komolyan veszed, megszállja házad,

és keserű vért gyűjt szíved fölött, annak vigyorogni mindig, ami jött.

A legvégső tartás végülis ennyi: ami jön, azzal boldognak lenni.

Nem keresni mindig új s újabb lovat: megülni azt, amelyik alattad rohad.

Szívek rablója

Nedim nótájára
az egyetlen Lydiához

Ne szólj az üdvről, halhatatlanságról!
Ne szólj az égi életvíz-forrásról!
Elég ez ajk, elég e karcsú termet.
A hívő szebbet Edenben se lelhet.

Ne szólj a versről, a költészet zajáról!
Ne szólj szellem vad mosolyáról!
Elég a hús, a forró testnedv.
Angyal sorskopton se álmodna szebbet.

Ne szólj a dalról, a zenebabonáról!
Ne szólj szív a terjedő hullámról!
Elég a vér, a rezgő vörösvél.
Szeráf éhfénye sem szomjazna többet.

Ne szólj a képről, a festve táncolóról!
Ne szólj szem spirál pulzálsról!
Elég a fénytű, kör szúrásában.
Éhes gyökér sem szomjazna jobbat.

Van egy rabszolga fa lányba kötve-oltva.
Van egy szerelmes görcsös gyűrű fonatokba.
Az én vagyok, Sennyeid, szívem kerted,
S te vagy a kebelemben bujkáló lepke.

A kettősségről

Râmi pasa nótájára
Rózsássy Barbarához

Elmarta régi nyugalmunk a világ villámlása.
Piros borra vágyik az ajkunkra feszült szomjúság.

Esténként elalszik bennünk az izgatottság,
És eszünkbe jut, hogy mért könnyeztek a világra.

S, ha ritkán, szépségben fűrösztyük szemünket;
A testünk rögtön kezdi lökni vad parazsát.

Rózsalugas a nő, a férfi szőlő-folyondár,
Nincs baj, Sennyeid, hiába lök halálba születésed.

A nő két része

Náilf-i-Kadîm nótájára
Sophiához és Évához

Fürtje a Hold körül lebeg sötéten.
Lopva-lopakszik arcára a pirkadat.
Éjszaka illan, a fény megébred,
Pedig csak csókot akart csenni a Nap.

A megbízható ellenség

Szâmî nótájára
a korcsmároslánnyhoz

Hej, csodaszép ôs-tölgy-termet,
Mily kicsi tengercsöpp örömet szültél!
Mégse vitatnám a tetted,
Hisz köveket ver bennem a tajték.

A vágy foka

Izzetî nótájára
a mindenkori szűzlányhoz

Ha megindulok, szélmarta kisérték rémlek szemedbe.
Ha szólni kezdek, hinnéd csak apró madárka csicsereg.

Ha buzgón felfakad két ablakod forrt sebe,
Azt gondolnád faág, vagy egy kismadár hajolt ott be.

Bánatod ceruzájának hegyén ott fekszik a tested;
Hordót rajzolsz, hogy eltakard a forrongó nedved.

Olyan vagyok, mint az ágba borult fény éneke:
Zsigerből markolok az ôsföldnek mélyibe.

S télen a fa tollait, a madár leveleit dobja le,
Aki látja, azt gondolja: bánatában tette.

WEINER SENNYEY TIBOR

A Szerelem Áfiuma ellen való orvosság

játékos átiratok Szarka Fedor Guidó
rajzai nyomán

Borban az

Bezmî nótájára Luihoz

Tölts sok bort a józannak, tartsd az ajkát ha megremeg!
Addig itasd, míg az éles földön rongyaivá szétpereg.

Rózsalevél hullik ajkán; igazszóként gyöttelem,
De hajóként kiköt majd a megtisztulás szigetén.

Majd vigyázok rá, majd meglásd, hogy ölelem!
Szerelmével összeköt egy magasabb értelem.

Aki mindent nem szeretett: nem tud majd felöle,
De aki szeret: beöleli, önmagában elveti, s rózsza nő belőle.

Sennyeid, amíg te ezer virág éhes kortyát csodárod,
Az egyetlen, legszebb rózsát a bor szirmában látod.

Zsennye

Nedîm Kjathâne nótájára
a szakrális nőhöz

Erdőbe, csöndbe napsugár hegyére vágyom:
Menjünk Zsennyeibe, hársfavirágom!
Csónakot lehelt város fényibe az álmom:
Menjünk Zsennyeibe, borostyánfakadásom!

Merítsünk ott az Ősforrás buzgárból,
Igyunk a Soroknak gyöngyszó vizéből,
Lessünk verseket a folyó csobogásból.
Menjünk Zsennyeibe! Fényre sötétből.

Emlékszel ott bolygtál önfeledten,
És álmodoztunk: a kastélyba mi ketten.
Ó, jer, szökésben érik a dalra az új dal.
Menjünk Zsennyeibe, hársfavirágom!

Anyádnak azt mondd, hinni kezdted végre;
Az Örök-Egynek állított templomba mégy le.
Lopjunk a sorstól még egy életnyi percet,
Menjünk Zsennyeibe, borostyánfakadásom.

Ketten gyerünk, a lármagép nem kell!
Ó, jer, szívem, szerelmes hû Sennyeiddel.
Egy tilinkó még, s más nem kísér az útra.
Menjünk Zsennyeibe, mint szívbe a szútra.

A kis Vivien

Sinâszî Medhije nótájára
címben szereplőhöz

Fürtjeidet, kis kacsaid, aki látja
Azt hinné, összetör majd, az első lugasra rontó
Szel éhesen ölelő hullámszára.
Borodnak ízét, véred verejtékét, aki jól issza
Megcsodálja a poharat nyújtó kislány karját,
Hogy nem tépte ki – míg termett – a bánat.

Gondolatok

Sinâszîra hangolva barátimhoz

Bölcs az, ki mindig akkora, amekkorába beleillik,
Még, ha saját korában ő maga nem is dívik.
*

Magad dolgát sose dicsérd, csak áldjad,
Hogy szegény hollóként fiad is sasmadárnak láttad.
*

Aki völgybe emelkedhet: a hegytetőre hullna.
Aki hegyre esik: a völgy mélyibe mászna.
*

Aki szeret engem: ezer szerelmes janicsárt szerzett,
Aki gyűlöl engem: szultánjában egyetlen ellenfelet.

A jelenről

Ziâ pasa nótájára
Szulejmánomhoz

Nem hallgat az ember a Világ hangjára, a Törvényt sértik;
Csak a fillér-, csak a pengő-, csak a krajcárdadogást értik.

Holdarcú lány nézi szomorún, mint szalad bolygó bele az űrbe,
Lépte nyomán sok embert elveszejtve harap tenger a földbe.

Nem marad itt ki lehetett volna jelen, nem boldog aki él,
Bánatot szül vaksi fényre ríva az anya az élet nagy reggelén.

A régi helyek megindulnak, emberi formává válva;
Lhasza, Mekka, Róma, vagy Zsennye pár vándorló parányba.

Egy király előtt hódol mind, a hely-emberek büszke kardja.
Ő meg úgy tesz, ahogy a porban fekvő koldus akarja.

Sennyeid, ha békédet vágyod, tudd minden zsigereddel:
Könny, mi patakba hullik, egy lesz a tengerrel egyszer.

Talány

Ziâ pasa nótájára önmagához

Milyen madár vagy? Nincsen tollad, egy a szárnyad,
A végtelenre tör mégis csöppnyi vágyad.

Fészked a legmagasabbra rakhatod csak,
Míg tested volt, szirték szűrös ormait laktad.

Egyetlen lyukon öntöttek téged be oda,
És ezerfélén szór szét a hatalmas kanná.

Tested a négy elemnek visszaadtad,
Tollad az ötödik tintából húzhattad.

Pihi madár ez, s minden nőben hol megfordul,
Zsennye-kert erjed romos szívek porából.

Vagy inkább vész-pihi ez, jaj-csipogás?
Hangjával szökik lányra a romlás?

S, ha rímje keblek lágy hullámába harap,
Nem hoz gyógyírt rá se orvos, se pap.

Fészket elhagyva, hogyha elmegy innét,
Hiába szomjazod, nem jó vissza ismét.

Ha gondűző víg társaságban kell járnod,
Félszárnyával bizton újra megtalálsz.

S ahová berepül, mindjárt megfogódzik,
Minden szívben egy másik fél-szárny búvik.

Mását benne mindenki megtalálja,
A fészke ő, maga lelkek találkája.

Értelme... az, mit regösök regélnek:
Mi lennék én, ha nem dal, ha nem költő-ének?

Gülhazar

saját nótájára

Ezer virág nyílik a szőnyegen:
Gülhazar, így kell neveznem.
Egyetlen rózsza ébred a képen:
Gülhazarnak kell neveznem.

Ezer lány nevet városomban:
Gülhazar lakozik mosolyomban.
Egyetlen lány szökik álmomban:
Gülhazar ragyog a virradatban.

Ezer barát jön el énhozzám:
Gülhazart hoznak mind tarsolyukban.
Egyetlen barát hozza önmagát:
Gülhazar van az ő tiszta arcában.

Ezer ellen törne mindig énám:
Gülhazar fakad sebeimből fégyvereik nyomán.
Egyetlen ellenség velem szemben áll:
Gülhazar vereség is, győzelem is már.

Ezer szerelem nyílik szívemben:
Gülhazar, minden újabb ölelés.
Egyetlen szerelem lakik lelkemben:
Gülhazarnak hívja a feledés.

Ezer rózsza nyílik a kertben:
Gülhazar minden tövis hegyén.
Egyetlen virágba nyílik a világ:
Gülhazar: a legbensőbb én.

A ROVAR

Érdeklődve néztem, ahogy az apró, kissé hosszúkás fekete rovar nagy igyekezettel halad előre. Úgy ítélt meg, hogy nem kell tartani tőle, nem csipős fajta.

Miközben a lábait szedte, elmerengtem, hogy egy ilyen egyszerűnek tetsző kis rovar valójában mennyire bonyolult, tökéletes alkotás. Az oly nagyra tartott mérnöki technológiánkkal sem tudunk hasonló gépezetet létrehozni. Valójában talán nem is az emberi faj áll az evolúciós fejlődés csúcán, hanem a sokkal primitívebbnek vélt rovarok. Hiszen ezek több százmillió évvel a homo sapiens előtt jelentek meg, és könnyen lehet, hogy messze túl is fognak élni bennünket. Így például minden bizonnyal átvészelnének egy atomháborút is. Jól tűrik a szélsőséges körülményeket is, és az óceánok kivételével, ahova ember képes betenni a lábát, ott rovar is van bőven. Valójában nagyságrendekkel több van belőlük, mint belőlünk.

Közelebről szemügyre véve még inkább lenyűgözött az elöttem evickelő lény tökéletessége. Nem csupán egy hibátlan mechanizmusról van szó, de az apró test magában hordozza az élet mindmáig megfjethetetlen titkát is. Érzékel és mozog, táplálkozik és tulajdonságait képes továbbörökíteni. Szinte hihetetlen, hogy az életnek nevezett megfoghatatlan valami belefér egy ilyen parányi konstruktumba.

Csak néztem a fényes kis rovarát, ahogy a sima felületen rendíthetetlenül közelített a perem felé. Vajon mi mozgatja, mi hajtja? Mi készíti arra, hogy nap mint nap táplálékot keressen, hogy utódot nemzzen, hogy a fény felé törjön? Hogy minden nap újra elinduljon? Kétségkívül van valami hasonlóság közöttünk, gondoltam.

Aztán mégiscsak ráeresztettem a csapvizet.

JANCSI, JULISKA ÉS AZ ADÓELLENŐRÖK

A közelmúltban a pénzügyminisztérium szervezésében adóellenőrök egy csoportja vezetői továbbképzésen vett részt. Az esemény helyszínéül a szakemberek egy isten háta mögötti erdőt szemeltek ki, hogy az ott töltendő három nap során még mobiltelefonon se zavarhassák őket.

A későbbi beszámolók alapján az első nap normálisan zajlott, annak rendje és módja szerint áttekintették a legújabb adóneveket és büntetési tételeket. A következő reggel csapatépítési céllal, térképekkel és iránytűvel felszerelve, több csoportra osztva akadályversenyre indultak az éppen zöldbe borult tavaszi erdőbe. Egy csoport kivételével délre mindannyian el is érték a végcélként megjelölt fogadót. A többiekől elszakadt társaság tagjai azonban még órák múlva sem bukkantak fel. Már a rendőrséget és a hegyimentőket is riasztották, míg végül estére előkeveredtek.

Mint elmondták, életük legkülönösebb élményében volt részük. Az akadályverseny kezdetekor térképüket áttekintve egyikük észrevette, hogy egy szakaszon letérve, lerövidíthető az eredetileg tervezett útvonal. Kis tanakodás után úgy döntöttek, hogy a nehezebb terep ellenére megpróbálják. A kis hegyi patakok szikláin egyensúlyozva és a meredek emelkedőkön kapaszkodva alaposan megizzadtak, az erőfeszítéstől pedig meg is éheztek. Talán emiatt is történhetett, hogy a csapat hangadója, egy kissé kopaszodó, ötvenes behajtsái főosztályvezető hirtelen erős mézeskalácsillatra figyelt fel. Társai ugratásai ellenére is kitarított álláspontja mellett, arra hivatkozva, hogy gyermekkorának feledhetetlen és össze téveszthetetlen vásári csemegéjéről van szó. Mivel a többieknek is korgott a gyomra, végül hagyták magukat meggyőzni, és a főosztályvezető nyomába eredtek, akit szinte zsinóron húzott az orra. Hamarosan egy tisztásra értek, melynek egyik szélén barát-ságos, ám annál furcsább kis kunyhó rejtőzött. Bár kéményéből valódi füst áradt, teteje és falai mézeskalácsból, piskótából és mazsolás süteményből álltak. Az egyik rendész utólag meg mert volna esküdni, hogy a bejárati ajtófélfá dobostortából készült. Bár

alig akartak hinni a szemüknek, a kiéhezett csoport tagjai egy-egy tetőcserepet vagy fél téglát kiemelve már épp falatozni kezdtek, amikor az ajtóból két gyerekfej bukkant elő.

– Jancsi vagyok. Én pedig Juliska – mutatkoztak be a gyerekek.

A hűledező adóellenőrök ekkor döbbentek rá, hogy a Grimm fivérek jól ismert mesehősei állnak előttük. A gyerekek nagyon megörültek, hiszen emberemlékezet óta nem járt arrafele senki. Szépen megvendégelték látogatóikat, akik a csodálkozástól és az éhségtől kábultan, szótlánul nyelték a finomabbnál finomabb falatokat.

Talán egy óra is eltelt, mire egyiküknek eszébe jutott, vajon Jancsi és Juliska fizetnek-e illetéket a mézeskalácsházikó után, és egyáltalán: van-e lakhatási engedélyük. Egyik szabálytalanságot a másik után fedezték fel, és mire a lakoma véget ért, a szakértők már egy részletes büntetési tételeket tartalmazó felszólítással is elkészültek. A csoport vidáman kerekedett ismét útra, jó kétórás gyaloglás után alkonyatra végcéljukat, a fogadót is elérték.

A kis mézeskalácsházikót elárverezték, végül az adóhatóság tulajdona lett, Jancsit és Juliskát pedig állami gondozásba vették.

PÁRHUZAMOS VILÁGOK

Az utcáról beszűrődő zajok, és egyáltalán semmi nem zavarta Tóth Jolánt. A könyvtárosnő anynyira belemerült a nemrégiben feltett *Párhuzamos világok* nevű számítógépes játékba, hogy még a takarításról és a főzésről is megfeledkezett. Pedig előző nap a piacra is kiment friss babot venni a levesbe.

Mi több, az elmaradt vacsora miatt reklamáló, vele 25 éve egy háztartásban élő férjét, egy megtermett raktárvezetőt sem volt hajlandó felismerni. Csak ült a számítógép előtt és révetegen bámulta a monitort. A játék annyira magával ragadta, hogy házastársát ismételt és nyomatékos figyelmeztetése ellenére is dr. Martonnak szólította. Mintha tökéletesen elfelejtette volna, hogy az azóta főorvossá avasztált ifjúval annak idején mindössze néhány pásztorórát töltött egy balatoni kempingben.

Teljesen egyé vált játékbeli alteregójával, aki vele ellentétben nem adta fel, így másodszorra felvették a Zeneakadémia hegedű tanszakára. Karrierje házassága után sem tört meg, szólistaként számos neves koncertterem szívesen látott vendége lett. Szülei is sokkal kedvesebben bántak a tehetséges fiatal orvossal, akinek még csak meg sem fordult a fejében, hogy szombat délelőttönként, szabadidejében, a külterki raktárhoz hasonlóan olajos atlétában autót szereljen. Ugyancsak kerülte a tömegközlekedést, a szabadstrandokat és a zsirtól csöpögő lángost, öltönyeit pedig méretre szabatta egy belvárosi szalonban. Évente kétszer a világ egy távoli zugába utaztak, hogy a hegedűművész és a főorvos végre gondtalanul élvezhessék a nyugalmat. Az idillnek és a házasságnak egy rámenős kolléganő vetett véget: egy konferencián elcsábította a jó nevű idegsebészt.

A játék e váratlan fordulatára Tóth Jolánt enyhe idegesség fogta el, az eseményeket értetlenül és tehetetlenül szemlélő férjét azonban továbbra is levegőnek nézte. Helyette diákkori szerelmével, az ifjúsági válogatott labdarúgóval kelt egybe, és szinte az összes mérkőzésen a többi feleséggel vagy barátnővel együtt a lelátóról szurkolt. Még egy albumot is összeállított a különböző újságok sportrovataiból kivágott cikkekből. Együtt döntöttek arról is, hogy végül a németországi szerződést fogadják el, onnan mégiscsak könnyebb az amúgy az önmaga feladása miatt kissé nehezeltő szüleit látogatni. Azt azonban nem láthatta előre, hogy nem sokkal Frankfurtba költözésük után egy szándékos, durva becsúszás végleg megpecsételi férje sportpályafutását, aki elkeseredésében családja helyett végül az italt választja.

A könyvtárosnő azonban nem adta fel, újabb és újabb változatokat próbált végig, az élete során hozott rossz döntéseket sorban megváltoztatva. Az átvirrasztott éjszaka után csak másnap hajnalban állt fel a géptől. A szoba sarkában hortyogó urára nézett és lemondóan vállat vont.

–A végén úgyis mindig egyedül maradtam – dűnyögte, aztán fáradtan átballagott a konyhába, elkészíteni a bablevest.

MUSZKA SÁNDOR

Szoktunk a fallal

Esős esténk volt
S pénzem kocsmára
Felmentem hozzád
S hogy lábam bűdös
Fürdeni küldtél
S az ágyat kihúztam
Megvacsoráztunk
S a tévében épp
Valami film ment
Kicsit havazva
S hogy kedvünk nem volt nagy
Aludni még
Elbeszélgettünk
Hogy szoktunk a fallal
Valami film ment
A tévében épp

Varjútánc

Ha kondul a harang ébredek én is
E kápolnakertben hol ingyen lakom
S hol megterem mindent a szomszédok földje
S ha unom magam már piacnapon

A térre állok ki hol tolong a csűrhe
S lesz fajparasztból egyből nagyúr
A sörözők mellől a csikket szedem föl
S megiszom azt mi még ott maradt

Ha forró a dél már s hűsölni ülök
Lesvén a nőket elfog a vágy
Izzadt ingükből mellük kibuggyan
S hogy lábát cipelnek uram a hát

Aztán ha este lesz és Szent Antal
Felverve varjat kezdi dalát
Indulok haza a járőrt kilesve
Bejárva házak s utcák sorát

Tovább

Huszonhét évbe teltt belátnom
Sem mire lettem
S hiába volt
Minden nyöszörgés
Jaj uram segíts meg
Az utca vonzott csak
A bor és a nők
Részeg hitek mik
Ha kigyúlt a reggel
Pincelakások padlásszobák
Legmélyén végül elkeveredtem
S ki akadt utamba
Ment is tovább

Visszaesőre

Ha céllal teremtett
Közölte volna
S nem ülök itt most
Hol kagyló s csak ágy
S székem is egy csak
A falba befúrva
Várva javuljak
Ötöt sózott rám
Visszaesőre
S közben mosolygott
Míg várom mulását
Gondolok rá
Hogy lébecol kint
Sok úri ribanccal
Miközben én itt
Egy kagyló s csak ágy

1.

A gyárüzemben uborkaszag terjeng. Átütő. Gépszírral fűszerezve. Elviselhetetlen a zaj. Kattogás. Idétlenül nézünk ki. Három számmal nagyobb gumicsizma, kettővel nagyobb munkásszék. Sapkát nem kell rakni. „Csak ha ellenőrzés van” – mondja a művezető. Nincs. Napok óta. Évek óta. Ellenőrzés.

A gyáracsarnok tele idegen arcokkal. Elviselhetetlen a gőz és izzadságszag. Borotvátlan női hónalj. Hónaljgaty. Kutya a hónaljban. Esetenként kozáksapka. Kacérkodnak. Férfiakkal. Is. Hosszú a műszak...

2.

Szmöre a nőknél sztár. Köpcös termet. Erősen vörös haj, szeplővel fűszerezett arc, pálinkaszagú mosoly. A nőknek bejön. A pálinkaszag. Ő mondta. Bizonyosan így van. Szmöre eltűnik a raktárban a kezelős lánnyal. Gépet kezel. Mint a gép. Kezel. Szmöre boldog. Úgy látjuk. Kipirosodott. Vörösödött. A lány is. A raktárban hűvös van...

3.

Az uborkafeldolgozó-ipar fellendülőben. Uborka a befőttes üvegekben, uborka a konzervdobozban, uborka a csizmában. A csizma három számmal nagyobb. Nem baj. Így pont jó. Az uborka kitömi.

Termelünk. Hogy kinek, azt senki nem tudja. Nem is kell. Tudni. A tudás hatalom.

– „Nehogymán”. Tudod, a nyúl vigye a vadászpuskát, vagy kecskére az uborkát! Az ubi más, az ubi különleges. Én kérek elnézést...

4.

A kocsmá homályba burkolózott sarkában egy férfi ül. Keresztbe font lábak, keresztbe-kasba szőtt gondolatok. Punynyadt... Cigaretára gyújt. A homály tapintathatóvá válik.

Gondolatformáló cigánylány lép a helyiségbe. Nem történik semmi.

5.

Cukrot lopunk. Szmöre szerint fizetés-kiegészítés. Igaza van. Nem keresünk sokat. Várunk. Az alkalomra.

Az üzem vacsorázni vonul. Mi maradunk. Kapkodó mozdulatok. Tele zacskó. 15 kiló. Anyu örülni fog. Drága a cukor... Uborkát is viszünk. Savanyítottat. Két hete mindenki uborkával eszi a pörköltet, a rántott húst, a zsíros kenyeret, de még a joghurtot is.

A biztonsági őnök nem szólnak. Ők is visznek. A zsiguli karcolja az aszfaltot. Néhány zsuigor becsúszott.

6.

A jó munkatársi kapcsolat fontos. Beépülünk... Jó negyvenest akartunk. Nekitámasztva a raktárban tartott rekeszeknek. Semmi körülményeskedés. Ősztön. Ősztön-állat. Ahogy ittunk, egyre szebbnek látszott a csaposnő. Még két feles: lány. Még kettő: playmate... Még kettő: alvás... A váróban. A resti előtt, szoborrá fagyunk. Me-revedtünk.

7.

Állítólag pocakot növesztettem. Igaz. Árnycékban nő a nagy uborka... Hitem rendületlen.

8.

Az üzemben jeles esztéták is dolgoznak. MEOSOK. Értékközpontú dolgozók. Válogatnak. A jót a rossztól, a szépet a csúftól. Szűkül a dolgozó élettere. Figyelik. A munkáját. Az uborkáját. Egészséges erotika.

A gyártósoron feszül a csend. Mindenki megnyugvással látja, hogy a RENDSZER SZÁRMAZTATOTT ELEMEI kellőképpen nem kompatibilisek. Majd a másik műszak. Lemaradunk. Lassan telik az éjszakai műszak. Egyikünk mérnökhallgató. Civilben. Itt betanított. Munkás. Hallgat. Kivár. Valamelyik fiókzseni odafontoskodik, és jókorát súlyt kalapácsával a motorra. Beindul. Laci hallgat. Mérnök. Egy újabb paradigma. Váltás...

Vajon neves esztétáink tudják, hogy a valóság nem lineáris? Kalapáccsal besegíttek.

9.

Az uborkából él a falu. Van, aki termeli, és van, aki becsinálja. Van, aki becsinál a becsinálástól. Laci 1: fizikus, Laci 2: mérnök, Magam: tanár. Jelöltek. A munka által nemesülve. Három műszakban. Három számmal nagyobb ruhában és csizmában. Szakad az eső. Főliázunk. Az udvaron. Tűzel a nap. Rohadt uborkát válogatunk. Az udvaron. Néha a gépnél is helyet kapunk. Brokeszolunk. Kapillálva...

Rendet tartunk. Az üvegekből kiágaskodó uborkákat határozott és kemény fellépéssel, egy mozdulattal visszavágjuk és rendre parancsoljuk. Az alkar és felkar 90 fokot zár be. Derék

egy szög... Le-föl, le-föl. A művezető motivál. Nagyobbakat ütünk. Nyolc órán keresztül. A nőknek tetszik... A brokeszunk.

10.

A cigánylány farát kitolva édesgeti ágyékához a homályos füstbe burkolózott ismeretlen férfit. Anő elindul. A férfi sebzett vadként veszi üzöbe a lányt, és a beteljesülés reményében nadrágját kigombolva követi végig a városon. Egy házba érkeznek. Az ablakon. Csörömpölve. Vinnyogva. A szoba közepén szexusra várva. Képvágás. Vágott a kép. Képen vágta. A fogdában. Betöréses lopás. De...

11.

Telefoncsörgés zavarja fel az egyetem rektora házának megszokott nyugalmú milióját. Éjjel három óra.

– Igen. Ismerem. Dr. Füstbeburkolózott Ismeretlen Férfi az egyetem irodalmi tanszékének vezetője. Döbbenet! Döbbenet! Kérem. Jó éjt.

12.

Szmöre óriási. Reggel behozza az uborkát leadásra. Délután a műszak alatt a kerítésen kidobál néhány zsákkal. Este hazaviszi. Reggel behozza az uborkát leadásra. Délután a műszak alatt a kerítésen kidobál néhány zsákkal. Este hazaviszi. Reggel behozza az uborkát leadásra...

Mindenki tud róla. Senki nem tud róla...

13.

– Mondtuk neked, hogy ne murcizz... Baj lesz belőle. Lett. Baj. Baj lett. Belőle.

Szmöre azon a napon a szokottnál is szokatlanabb módon volt átítatva szesszel. Már várták. Többen is. 1. Adrienn az üzem üzemkész, hosszúlábú, nagy mellű és igen csúnyácska titkárnője. 2. Sanyi bácsi a rövidlábú, nem nagy mellű, de szintén igen csúnyácska és himlőhelyes művezetője. 3. A műszak minden egyéb dolgozója, akikhez már a faluból érkezett a hír, hogy Szmöre körülbelül három órát késik. Éjfél volt. Vártuk...

És itt volt. Nyugodt, rezdüléstelen arccal és rendezetlen mozgással a kaporadagoló szalaghoz ment, és mit sem törődve a munkahely döbbsent és várakozó álláspontjával. Rakta. A kaprot. Nem sokáig.

Adrienn, a gyáracsarnok tejsarnokát, magával vonszolva a szokott rókafejszekbe, köpenyét felhajtva, a rekeszeknek támasztva kezdte az uborkaszegen egy új korszakát, a szokott ritmusban. Adrienn nyög. Nyögdécsel. Míveli. Hazudja. Nem jó. Nincs más... Nyög. Nyögdécsel. Otthon nem lehet. Szülőikkel lakik. Harminchárom. Krisztusi. Kor. Vékony a fal. Otthon. A szülők meghallanak. Nagyot hallanak. Nagyot élveznek... Szmöre felesége gyanakszik. Rá is. Mindenkire.

Sanyibá végignézi. Régen látott ilyet. Csinálni még régebben. Csak utána szól. Irodába. Azonnal. Be az irodába. Leáll a termelés. Szmörét leszerelik. Állítólag ellopott néhány üveg lekvárt a kész áruból. Hiszi a pszí. Szmöre és a lopás? Az igaztalan út? Az antimorális tett?

Mi lesz veletek, lányok? Lesz, aki lesz...

14.

Az uborka a padozatra esett. Szép lassan átforgott a gépszírban, magára hengergetve a hajszálak és sárdarabok rengetegét.

– Tegyed bele, fiam – szól a kedves, szemben álló néni, egy fogát megcsillantva –, a tartósító lemossa!

Már nem eszem bolti uborkát. Egy hónapja. Gyári nyári munka...

15.

Hazavittem nagy zsákmányom. Büszkén helyeztem el a spájz egy frekvenciált helyén, láttatva családi büdzséhez való hozzájárulásom. Tizenöt kiló. Tizenöt kiló cukor. Kristály. Finom őrlésű. Túl finom őrlésű. Túlontúl finom az őrlése... Túl sóóóóóóóóóra sikerült! A cukor. Só. A cukor só! Tizenöt kiló só. Tizenöt kiló.

Úgy szeretlek, édesanyám, mint az emberek a sót! Szmöre meg... Nyald meg a sót!

16.

Utolsó nap a gyárban... Előléptetnek. Gépkezelőnek. Előkelő, tiszta munka. Kitüntetés. Inkább szellemi, mint fizikai. Munka. A gyárban dolgozók felnéznek a gépkezelőre. És ott vagyunk. A kapujában. A kapcsolószekrény árnyékot vet az arcunkba. A művezető magyarázza. Lelkesen, és minden tanári vénája kiduzzadva követi szavait. A zöld gomb és piros gomb éles kontrasztal elkülönülve, föléljük Times New Roman CE, 22-es betűmérettel feliratozva: ÁLLJ! INDÍT! Feszülten figyelünk. Élesben megy a képzés. PIROS = ÁLLJ, ZÖLD = INDÍT! Nem akarunk hibázni... Rászolgáltunk a bizalomra.

17.

Az iroda tágas. Mint egy csarnok. Gyáracsarnok. Katedrális. A rektor parányi zavaró piszokfoltként beleolvad az ódon bútorok sűrűjébe. Dr. Füstbeburkolózott Ismeretlen Férfi az itész előtti feszültség lüktető bátortalanságával áll. Simeonként. Egyetlen kapaszkodó volt. Kapaszkodó egy volt. Van. Elengedett korlátok. Konyak. Sok. Több... A múzsa májon csókol.

18.

Hárman ülnek az asztalnál. Az ismeretlen férfi negyvenhat körüli. Egy konyakért Adyról beszél. Kettőért József Attilát idézi. Három konyakért Balogh Gyulát szaval. Háromszor hármat kérünk. A csillagok vakon ragyognak. A füst elnyeli fényüket. A bár árnyékában nagyra nővünk. Uborka.

19.

Az egyik, aki füstbe burkolózva, a sarokba húzódva az irodalom csodálatosságát és mindenhatóságát elemzi a szemben ülő szürke zakós férfinak. Szmöre azt meséli, valami rektorféle volt az egyetemen. A szürke zakós. Fenéken billentették. A szürke zakós. Nagyon. Nagy fenék, nagy rúgás. Még nem tudja. Azt csak úgy érdemes. Majd megtudja. Szmöre hat konyakot kér. Uborkával fizet. A gyárból. Kerítésen ki, kapun be.

Az asztalhoz ül és verseket hallgat. Éjszakás. A gyárban. Az uborkagyárban. Tíz órától ketyeg a műszak... Éjfélbe sétál az óra.

Talán a sors rendelése volt, hogy már serdülő koromtól közöm legyen az örménymagyarokhoz, hogy ők felfedezzenek engem, és én mindmáig ragaszkodom hozzájuk, és szívembe fogadom őket. Történt pedig, hogy a negyvenes évek elején egy derék, kezdeményező szellemű, okos és határozott fiatal ember, egy kollégista azt vette a fejébe, hogy föl kell kutatni a szegényebb településeken a talentumos gyerekeket, s be kell hozni közülük néhányat a kollégiumba, hogy a diákok összeadott pénzén ingyen tanuljanak. Ez a lángoló lelkű ifjú, amit megtudtam, az örmény származású Szentpétery László volt.

Nosza megkezdődött a tehetségkutatás, amelyet a mélyen szocialista érzelmű, jószágos Nagy Géza tanár úr rögtön fölkarolt és irányított. Így fedeztek fel engem is egy külvárosi viskóban. Tizenegy éves voltam akkor, azon a nyáron fejeztem be a negyedik osztályt, s Nagy Géza tanár úr, miután új ruhát varratott nekem, kézen fogva vezetett be a kollégiumba, hogy aztán lefekvéskor reám terítse otthonról hozott paplanát. Szentpétery László azonban eltűnt, nem ismerhettem meg közelebről sorsom első formálóját, amit mindmáig sajnálok. Az hírlett róla, hogy a magyar színház előtt egy csoport férfival összeretelték, elhurcolták a Szovjetunióba, és többé nem került elő.

Később, mikor megismertem Kovács Júliát és nőül vettem, megesküdtem volna, hogy örmény lány. Pedig csak kis részben az, de rengeteg fekete haja, kissé fiús orra, és több más jegy erre utalt: határozott fellépése, igazságérzete, bátorsága, rendkívüli szervezőképessége, ragaszkodó természete ezt sugallta...

Életem során sok örménymagyar barátom volt, bizonyos lelki adottságok alapján vonzódtunk egymáshoz. Rólam azt beszéltek, hogy inyencc lévén bizonyára belekóstoltam az örmény ételekbe, ízekbe, innen a vonzalom. Ebből csak annyi igaz, hogy amikor egy amerikai nagyvendéglős, Kóvi Pál kérésére szakácskönyvet szerkesztettünk, az örmény konyha titkainak egyik legjobb ismerőjét is meghívtuk munkatársaink közé, és Tarisznyás Márton, valamint Fejér Anikó valóban sokféle étellel megismertetett bennünket az *Erdélyi lakoma* című szakácskönyvben.

Érdekes, hogy íróbarátaim is főleg közülük kerültek ki, hogy csak a legfontosabbakat említsen: Fodor Sándor, Lászlóffy Aladár.

A szerkesztői pályán szintén felbukkant életemben egy örménymagyar, Murádin Jenő, aki ma is közel áll a szívemhez a *Napsugár* munkatársai közül, noha én nyugdíjba vonultam, és csak ritkán találkozunk.

Megszerettem külső és belső tisztaságáért, őszinteségéért, segítőkészségéért, megbízhatóságáért.

Az írói pályán pedig egy kedves örmény lány, Esztegar Ildikó volt az egyik legőszintébb kritikussom: én olvastam elsőként az ő verseit, ő a novelláimat...

Mit tehetnék mindehhez hozzá?

Azt, amin nagyon is meg fog az olvasó lepődni: az utóbbi években ismertem meg ennek a különös és eléggé tragikus múltú népnek a legtöbb képviselőjét. És tudják, miért?

Bálint Tibor kolozsvári József Attila-, Krúdy-, Déry- és Márai-díjas író, a *Zokogó Majom* szerzőjének vallomása

Mert a lakásunk, amelyből a gyerekek már kiröpültek, ma az Arménia, az Örménymagyarok Baráti Társaságának a székháza, ahol a tagok, kolozsváriak és vidékiek, sőt, még külföldiek is, mindig ünnepi hangulatban találkoznak. Néha pedig különleges, valódi örmény ételeket is fogyasztunk, mint például a herisztát.

Bálint Tibor

(Kolozsvár, 1932. jún. 12.– Kolozsvár, 2002. január 28.)

Nehéz családi körülmények között, külvárosi környezetben nőtt fel. A kolozsvári ref. kollégium diákjainak összefogása tette lehetővé, hogy mint tehetséges munkásgyermek bejusson a kollégiumba. Fordulatokban és megaláztatásokban gazdag élményei nem zártak le a korai felfedezéssel. A nyolc gimnáziumi osztály elvégzése után, 1953-tól 1955-ig az Igazság szerkesztőségének tagja, majd 1959-ig a Falvak Dolgozó Népe és az Ifjúság munkatársa; 1967-től ismét szerkesztő a *Napsugárnál*.

Íróként az 50-es évek második felében tűnt fel sajátos nyelvi erejű karcolatokkal, novellákkal, első kötete azonban csak 1963-ban jelent meg, már a Forrás-sorozatban. A *Csendes utca* beajánlásában Bajor Andor „nagy fölfedezésekre, álmélkodtató csodákra” tartja képesnek, ez a későbbi években egyre inkább igazolódik. Magyar prózaírói közei között elsősorban Krúdyt, Gellért, Kosztolányit kell említenünk (de Nagy Lajostól is tanult), a világirodalomból mindenekelőtt Csehovot. Korai hangulatnovelláinak hősei minden

hősiséget nélkülöző kisemberek, akiknek kisebb-nagyobb lelki problémáit nagy megértéssel és szeretettel rajzolja meg, érthető hát, hogy a dogmatikus irodalompolitika éppen vele szemben mutatkozott a legtörelmetlenebbnek, témáit periferikusnak, novellahőseit bizarrnak bélyegezte. A kisszerűség egyik-másik novelláját valóban fenyegető veszélye tudatosult a szerzőben, újabb elbeszélései a líraiság megtartásával a hétköznapi valóság fölé emelkednek, példázatok formáját öltik; a lírai groteszk válik uralkodóvá novellisztikájában (*Hordozható kacagások, Játsszatok csak szépen, Bölcsődal*). Ebbe a fejlődésrendbe illeszkedik be tudományos-fantasztikus kisregénye, az *Önkéntes rózsák Sodomában* (1967), amelynek azonban nincs köze a tudományos fantasztikum világdivatjához; igaz, Bálint is fölépít egy jövőbe helyezett, absztrakt, többé-kevésbé abszurd világot, de a kisregény elgépiesedett Kobalt ura, aki a modern technika minden kellékével, többek között egy robotemberrel is rendelkezik, csupán újabb változata a *Csendes utca* fásult, közönyös, elidegenedett kisembereinek, nyárspolgárainak. A fantasztikus keret eszköz az író kezében, hogy a groteszk, sőt abszurd helyzettel a humánus be nem helyettesíthető voltára figyelmeztessen, arra, hogy a gépiesség megöli a játékot, elriaszítja álmunkat. Műfajilag szakít a hagyományos epikai építkezéssel, a szabad asszociációs líra lehetőségeivel él.

Jelentős kísérletek után érkezik el a *Zokogó majom* c. regényéhez (1969), amely a romániai magyar próza kiemelkedő teljesítménye s egyik legnagyobb könyvsikere. Önletrajzi jellegű művében egy lumpkörnyezetből jött gyermek életútját követi nyomon az újságíróvá válásig, de a főhős s a számos mellékszereplő perspektivikusabb mondandó szolgálatában áll: „egy elhetetlen család kálváriája” a sorsfordító társadalmi változásokat s a történelem kanyarait is jelzi, magasabb művészi szinten reprodukálva a pályakezdő novellák problematikáját s a folytatás groteszkjeit. A XIX. századi realista hagyományok és a XX. századi modern irányzatok eredeti keveréséből születik ez a próza, annak tudatában, hogy a részletek „az igazság alkatrészei”, de ügyelve rá, hogy a részletek tisztelete ne forduljon új-tárgyiaságba, divatos érzelmenélküliségbe. A *Zokogó majom* írója hisz a valóság és az ábránd, álomvilág egymást kiegészítésében. A külső és belső történések pontos időbeli rögzítését

ugyancsak fontosnak tartja, ám a danzigi konfliktustól Sztálin haláláig ívelő történelmi eseménysor háttérszerű felfestése helyett egykorú újságmontázsokkal teremti meg a korhangulatot, nem bontva meg a több szálon futó cselekmény egységét. A Kolozsvárt bemutatott színpadi változat (*Sánta angyalok utcája*, 1972) műfajilag is szerencsésen menti át a regény etikai értékeit, úttörő valóságábrázolását, „drámai invokációban”. Bálint Tibor ezután visszatér a rövidebb műformákhoz (*Császár és kalaposinas*, 1971; *Nekem már fáj az utazás*, 1973). Miniatur író- és művészportréi (*Kenyér és gyertyaláng*, 1975), az esszé, kritika és karcolat határán Kosztolányi műfajára emlékeztetnek. *Zarándoklás a panaszfalhoz* c. a Kriterion és a budapesti Magvető kiadásában nagyjából egyszerre megjelenő regénye (1978) a *Zokogó majom* világát novellisztikus szerkezetek egymás mellé illesztésével írja tovább, sajátos regényformát teremtve e „párhuzamos életutak”-kal az 50-es évek közepének epikus bemutatására. Torz, gyűlöletes figurák történeteivel elevenednek meg a lényegében különálló, csupán az írói tudatban összekapcsolódó elbeszélésekben, melyeket mégis egységbe fog a nyelvi stilizálás jellege, a legendásítás; kritikusai a regénykompozíció jellemzésül Bosch, Brueghel és Csontváry táblaképeire utaltak.

Az író teljesítménye figyelemre méltó a gyermekirodalomban is. Jeles műfordító: több kötetnyi regényt, karcolatot fordított románról magyarra G. M. Zamfirescu, Eugen Barbu, Ion Minulescu, I. L. Caragiale írásaiból. Összeállította s bevezette Gelléri Andor Endre novelláit (1977).

Egyéb munkái: *Búcsú a rövidnadrágtól* (regény, 1964); *Cérvakáplár* (ifjúsági elbeszélések, mesék, 1964); *Angyaljárás a lépcsőházban* (novellák, karcolatok, 1966); *Fekete Péter* (ifjúsági elbeszélések, 1967); *Kifli utca, zsemle szám* (karcolatok, Beszélő Tükör 1978); *Mennyei romok* (tárcák, karcolatok, novellák, Kv. 1979).

Román fordításban: *Adio, pantalonii scurpi* (1968); *Trandafirii din Sodoma* (1970); *Maimușa plîngăreașă* (1972); *Cîinii după gratii!* (1978); lengyel fordításban: *Lkajaca malpa* (Varsó 1973); német fordításban: *Der schluchzende Affe* (1979).

KÁNTOR LAJOS
(Romániai magyar irodalmi lexikon)

Színpadkép:

Dobozokból „kirakott” utca, egyik végén „Kifli utca” felirattal. A játék kezdetén a „lakók” a dobozházakban tartózkodnak.

Szereplők:

Időutazó
Kálmánka
Böske (Kálmánka néneje)
Apa (Kálmánka édesapja)
Sári néni (széki asszony)
Domokos bácsi (nyelvemester és kaptafaragó)
Tanító
Utcabeli gyerekek (8-10 évesek): **Abrak Jóska**
Repedki
Borsó Jani
Hegedús
Keszeg
Macskaméz (házinéni)
Idős bácsi
Idős néni

I. jelenet

Időutazó: *(öltözéke a mai kornak megfelelő.)* Szerencsés jó napot! Ugye, így köszönnek errefelé?Az én nevem: Időutazó. E-mail címem: ido@utazo.ro. Rengeteg klassz játékom van, de én mélységesen unom azokat, inkább keresgélek a világhálón. Nagyon örülök, ha valami olyat találok, ami kíváncsivá tehet. Most éppen a Kifli utca fűrja az oldalamat. Állítólag ott mindig egészséges, vidám emberek élnek, akiknek a házukban még sohasem járt doktor. A gyerekek arca meg úgy fénylik az örömtől, mint a pergelt cukor. *(Le-fel járkál, nézelődik.)* De vajon hol lehet az az utca?

Idős bácsi *(Jön, gondterhelten.)*

Időutazó: Tisztelettel, megmondaná, merre van a Kifli utca?

Idős bácsi: *(Gondolkodik.)* A Kifli utca? Megmondanám, ha idevaló volnék, de én brassói vagyok.

Idős néni: *(Sietve jön.)*

Időutazó: *(Utána szaladva.)*Néni kérem, a Kifli utcát keresem!

Idős néni: *(Összezapja a kezét.)* A Kifli utcát, zsemle számot? Már hogye tudnám, édes gyermekem. Az itt van a közelben, a Nekeresd utca mellett.

Időutazó: Nekeresd utca?! Hallottak még ilyet? Ez mér nincs a világhálón... *(Leül a színpad szélére.)*

Gyerekek: *(Végigmasíroznak az utcán, Időutazó is beáll a sor végére, Kálmánka után.)*

Gyerekek, gyerekek, szeretik a peracet, sósat, sósat, jó ropogósat. Aki veszi, meg is eszi...

II. jelenet

Böske: *(Kilép a dobozházból, kezében kis méretű kopott utazótáska. Törölgeti a szemét, amikor meglátja Kálmánkát, aki a gyermekek elvonulása után is a színen marad.)* Kálmánkám, eljött a búcsúzás ideje. Egyiptomba megyek Hektorral.

Kálmánka: *(Csodálkozva.)* A fáraók földjére?

Böske: Oda. Ahol a fáraók nyugszanak ősi kőkamráikban.

Kálmánka: Igazán? Irigyellek! Én nem mehetek veletek?

Böske: *(Megöleli.)* Kálmánka, neked itt a helyed! Itt te vagy a császár! *(Halkabban.)* Csak ne szólj róla senkinek.

Kálmánka: *(Kihúzza magát.)* Tudom, hiszen már régóta érzem, hogy „titkos hatalom” vagyok: enyém az ég és a föld, a szelíden folydogáló Szamos. Egyszóval: én vagyok a császár! De ugye, nem tévedhetsz?

Böske: Één?! Első pillantásra megmondom, ki mennyit ér, még ha álszakált visel is az illető, így csak természetes, hogy a császárokat ismerem fel a leghamarabb.

Kálmánka: Akkor az igazinál is igazabb császár vagyok, a kis fehér császár, a „pékmester” fia! *(Böskéhez.)* Mit tegyek, hogy az egész világ tudomást szerezzen róla?

Böske: Érezd szabadnak magad, és akkor tied lehet minden hatalom. No, nem búcsúzom, mert még elsírom magam. *(Elsiet.)*

Kálmánka: *(Utána kiáltva.)* Böske!

III. jelenet

Kálmánka: *(Végigmutat a dobozházsonon.)* Ez a palotasor! A „császár” birodalma! *(Egy kiskutyát vesz észre az egyik ház előtt. Ülbe veszi, simogatja.)* Látom, dideregsz. No, gyere, megmelegítlek. Te leszel a helytartóm, ha valami oknál fogva nem érek rá uralkodni.

Macskaméz: *(Rákiált.)* Mit ácsorogsz itt, mint koldus a temp-lomkapuban? És mit vigyorogsz, mint a fakutya? Takarodj innen, mert úgy letaposlak, hogy öntözőkocsi sem mos fel a járdáról!

Kálmánka: *(Visszafelesel.)* Macskaméz néni, maga még csak nem is sejti, kit akar letaposni!

Macskaméz: Nofene! Talán csak nem a kínai császárt?

Kálmánka: Császárnak császárt, de nem a sárgát, hanem a „fehércsászárt”! No, de sebjaj, megengedi, hogy szétnézzek a birodalmamban?

Macskaméz: *(Ámulva.)* Jól hallottam? A birodalmamban?! Hát ezeket a házakat ki építette, ki toldozta, foldozta? *(Dicsekvően.)* Én! Kálmánka, én! *(Szelídebben.)* Csak bérbe adtam, hiszen nem lakhatom ekkora palotában.

Kálmánka: A kínai falat sem a császár építette, mégis az ő birodalmát határolta.

Macskaméz: Igazad van. Megegyezhetünk. Én úgyis nyaralni megyek, rád bízom ezt a „hatalmas” birodalmat. *(Elmegy.)*

Kálmánka: *(Dúdol boldogan.)* Utca, utca, Kifli utca, palotasor rajta... *(Megáll az egyik háznál, majd leül a lócára.)*

IV. jelenet

Sári néni: *(Kijön a házból, sepreget és énekel.)* Erdő, erdő, kerek erdő, de szép madár lakja, kettő,

A császár én vagyok

Játék Bálint Tibor írásai nyomán

kék a lába, zöld a szárnya, piros a babám orcája. Olyan piros, mint a vér, tőlem gyakran csókot kér, de én inkább nem adok. inkább jól meg átkozlak: Kilenc fiad néma legyen, a tizedik leány legyen, az is olyan csalfa legyen, ország, világ hire legyen.

Kálmánka: Milyen szépen énekel!

Sári néni: Tetszik? Nálunk mindenki tudja. Mióta bejöttem a városba, azóta ritkán énekelek, mert mindig elsírom magam.

Kálmánka: Sári néni, el ne sírja magát többé! Az én birodalmamban csak boldog emberek élhetnek!

Sári néni: Ugyan, Kálmánka... *(Vizsgálgatja.)* Hát ki vagy te, tulajdonképpen?

Kálmánka: Az titok! De magának mégis elárulom, ha nem énekli ki.

Sári néni: Esküszöm a széki kendőmre...

Kálmánka: *(Büszkén.)* Én „vagyok”, én „leszek” a császár!

Sári néni: *(Összezapja a kezét.)* A császár? Igazi császár? Milyen kár, hogy az egyetlen aranykrajcáromat, amit a gazdámtól, az ügyvédürtől kaptam, már elköltöttem. Most gyarapítanám vele a kincstárodat.

Kálmánka: *(Ijedten.)* Elköltötte?

Sári néni: *(Büszkén.)* El én! Először vettem rajta egy kosár uborkát, azt bekovászoltam, aztán eladtam. Az árából napos-csibe lett. Miután felneveltem, azt is eladtam.

Kálmánka: *(Érdeklődve.)* Aztán?

Sári néni: Aztán? Vettem három hófehér libát... *(Elgondolkodva.)* Adtam, vettem, vettem, adtam.

Kálmánka: És végül háza lett belőle? Éppen az én birodalmamban?

Sári néni: Csakugyan! Hogy ez eddig nem is jutott eszembe. Azt hittem, csak bérlő vagyok. *(A fejéhez kap.)* Mit is adjak hirtelen a császáromnak? *(Keresgél a zsebében.)* Talán ezt a szép császárkörtét?

Kálmánka: Köszönöm, Sári néni. Vajon mit esznek még a császárok?

Sári néni: *(Gondolkodik.)* Háát... császárgombát, császárhúst, de csak azok, akiknek már kinőtt a császárszakálluk is.

Kálmánka: *(Simogatja az állát.)* És addig?

Sári néni: Addig? Édesapád süthet neked egy nagy császárszemlét.

Kálmánka: Az jó lesz! Amíg nincs császárhús, a császárszemlével is beérem.

Sári néni: *(Énekel, közben bemegy a házba.)*

Kinek nincsen szeretője, menjen ki a zöld erdőbe, írja fel egy falevéltre, hogy nincs neki szeretője.

V. jelenet

Kálmánka: *(Bekopog a következő házba.)* Van itt valaki? **Abrak Jóska:** *(Kidugja a fejét az ablakon.)* Jó, hogy jött kelyemed, éppen szellőztetni akarok.

Keszeg: *(Feláll, hogy lássák, milyen sovány.)* Várj, először egy fél téglát dugok a zsebembe, mert kilibbenek az ablakon, mint az őszi falevél.

Abrak Jóska: Mert nem eszel! *(Kijön a ház elé.)* Látod, én milyen derék vagyok, ha arról van szó, fölfalok egy sült bárányt is.

Keszeg: Azért kell két jegyet váltani neked a bábszínházba, mert nem férsz el egy széken! *(Kergetőznek.)*

Kálmánka: *(Érélyesen.)* Ne veszekedjetek! Az én birodalmamban csak békés emberek élhetnek!

Abrak Jóska: *(Pökhendien.)* A te birodalmadban?! Talán csak nem te vagy a császár?

Kálmánka: *(Előveszi zsebéből a körtét.)* Tudod, mi ez?

Abrak Jóska: Egy körte.

Kálmánka: De milyen körte? Csá-szár-kör-te.

Keszeg: Császárkörte? Ilyet csak Napóleon evett, amikor Oroszország ellen indult, hogy meghódítsa.

Abrak Jóska: De ő mégis vereséget szenvedett. A lovas kozákok még a tisztek lábáról is lerántották a csizmát, hagyták, hogy meztíláb vergődjenek a térdig érő hóban.

Kálmánka: *(Meglátja, hogy Keszeg meztíláb van.)* Ma sem voltál iskolában?

Keszeg: Még holnap sem megyek.

Borsó Jani: *(Előbújik a házból. Nyakán sál, fején sapka, de cipő nélkül.)* Én kiszámítottam, hogy a Hegedús miatt fogok

megbukni, mert ha az a gézengúz jelen volna, a négyeseket ő kapná. De így mindig engem szólítanak helyette.

Kálmánka: Tudom, cipő kellene a téli hadjárat győzelméhez. De addig...

Keszeg: Én már kitaláltam a megoldást. Amíg megeszem a körtédet, te mint „császár”, gyártasz nekünk igazolványt.

Kálmánka: Igazolványt?! A hiányzásotokra? Lehet ekkora hatalma egy fehér császárnak? *(Elkiáltja magát.)* Sorakozó! *(Elvonulnak.)*

VI. jelenet

Tanító: *(A háza előtt ül, csupasz lábát egymáson átvetve. A gyerekek libasorban közelednek feléje, körbeállják.)*

Gyerekek: *(Éneklő hangon.)* Joó napot kívánunk, tanító bácsi!

Tanító: Mi ez a meztílbas hadjárat?

Kálmánka: Drága jó tanító bácsi! Fáj nekünk, hogy betegen kell viszontlátunk, hisz azt az embert tiszteljük önben, aki mindig megértette az árva és cipőtlen gyermekeket.

Tanító: *(Szigorúan.)* Igazolványokat kérek, mert úgy váglak beneteket a hóba, hogy orvosi diplomával másztok majd ki belőle.

Hegedús: Elhoztuk az igazolványokat. *(Átadja a tanítónak.)*

Tanító: *(Olvassa.)* „Igazolom, hogy fiam, Hegedús Lajos, igazoltan hiányzott, mert a cipőjét odaadtuk javítani.” Hm. „Igazolom, hogy Borsó Jani cipője a lehető legrosszabb állapotban volt, amikor január tizedikén átküldtük Vinczi bácsihoz, hogy pofozza ki.” *(Feláll, szemügre veszi a meztílbasokat, majd visszaitl a helyére.)* Kutyá bajom sincs nekem, gyerekek! De a cipőmet odaadtam a suszternek hat óra öt perckor. Egyszóval a távolmaradás oka: „cipőhiány”. Íme: *(Mutatja a lábát.)* tanúskodhat tok róla. Vagy talán hagynátok elcsapni a tanítótokat?

Gyerekek: *(Kétségbeesetten.)* Dehogy, dehogy...

Tanító: *(Hangosabban, fenyegetően.)* De azt véssétek jól az eszetekbe: a becsületes tanuló ezután csak akkor marad otthon, ha beteg, esetleg tüzvész és földrengés idején.

Hegedús: Úgy, mint a tanító bácsi?

Tanító: *(Dühösen.)* Azt a teremburáját! *(A gyerekek elvonulnak, a tanító bemegy a házába.)*

VII. jelenet

Kálmánka: *(Leül a kispadra és ismételteti.)* Császárkörte, császárgomba, császárhús, császár...

Időutazó: Megengedi felséged, hogy leüljek?

Kálmánka: Császárszemle, császárszakáll...

Időutazó: Megmondaná, hol található a Kifli utca?

Kálmánka: Kifli utca, zsemle szám? *(Feláll, kihúzza magát.)*

Az én „császárságom” székhelye!

Időutazó: Csá-szár-sá-ga? Nahát!

Domokos bácsi: *(Szerszámokkal felszerelvekve érkezik.)*

Bizony, bizony, egy valódi császár áll előtted, aki tizenkét nyelven tökéletesen ír, társalog és néha szitkozódik.

Kálmánka: De Domokos bácsi...

Domokos bácsi: Ne szerénykedj, császárom! Tőlem tanultad a szitkozódás kivételével.

Időutazó: *(Kálmánkához.)* Milyen nyelven akar társalogni felséged?

Kálmánka: *(Elfordul.)*

Domokos bácsi: Ha megengedi, mint világhírű nyelvemester, most én szólok helyette. *(Kihúzza magát.)* Dobre utro! Gut morgen! Bon zsur! Bunye gyiminyácá! Kukkulüüü, ürgüplü, csürdüngülü!

Időutazó: *(Kálmánkához.)* Térdet, fejet hajtok birodalma lakói előtt.

Domokos bácsi: *(Büszkén.)* „Ennyi” nekünk is kijár, ugye császárunk? *(Elvonul.)*

Időutazó: *(Visszaül a színpad szélére, figyel az eseményeket.)*

VIII. jelenet

Apa *(Fáradtan érkezik.)*

Kálmánka: *(Eléje szalad, turkál a táskájában.)* Mit hoztál?

Apa: Üdvözllet hoztam, sok, sok üdvözletet. Szeretettel gondol reád a fagylyaltos bácsi, a cukrász néni, a zöldségárus kisasszony. *(Néhány morzsát kiszór a táskájából.)* Ez jó lesz a madaraknak, az akkor is örül, ha nem tudja, mi van a zsebemben.

Kálmánka: *(Megöleli.)* Én akkor is szeretlek, édesapám, ha nem hoztál semmit. *(Bemenek a házba.)*

Időutazó: *(Meglátja a táblát.)* Heuréka! Megtaláltam! *(Olvassa.)* Kif-li ut-ca, zsem-le szám. Itt laknak a boldog emberek, akiket kerestem.

Gyerekek: *(Miközben masíroznak.)*

Gyerekek, gyerekek, szeretik a peracet, sósat, sósat, jó ropogósat. Aki veszi, meg is eszi... **Kálmánka:** *(Kijön a házból, közéjük áll.)* Sósat, sósat, jó ropogósat. Aki veszi, meg is eszi...

Gyerekek: *(Elvonulnak, az Időutazó is velük megy.)*

Kálmánka: *(A színpad közepén, a közönségnek mondja.)* Hajoljatok közelebb, hadd sügjak valamit! Itt, „mind”, ti vagytok a „császárok”. Hallottátok? De ne szóljatok róla senkinek!

Függöny

Bp. 1976. január 20.

Kedves Lajos,

nagyon őszintén elnézédet kérem a minősíthetetlenül hosszú hallgatásomért, de lelki-szellemi-fizikai egzisztenciám megővése érdekében ezt kellett tennem Vele is, más, levélválaszra váró ismerőseimmel is. Vagyis azt tettem, hogy mérhetetlen mennyiségű írásos restanciáimmal december közepén elhúzódtam Pestről, az ünnepekre visszajöttem, az új év elején megint eltűntem, s csak most bukkantam fel. Részint Pest környékén tartózkodtam, egy barátom azilumában, részint Kecskeméten, igen kellemes szállodai és uszodai körülmények között. Itt aztán sikerült is valamennyire rendbe hozni a szénámat, úgy, hogy pillanatnyilag ismét a regényemnek élhetek, sőt, merjem jelenteni, hogy hovatovább talán el is készülök e nagyon furcsa művel. Ezenkívül egyetlen komoly folyó munkám maradt, kísértő tanulmány Musil regényéhez. A tulajdonságok nélküli emberhez, amely – végre, végre – jövőre megjelenik magyarul.

Egyebekben az élet megy tovább. A maga szokásos módján, bár most nem a legkitűnőbb keretek között (értsd ezen a szokásos közép-kelet-európai kereteket). Természetesen nálunk is érződnek a gazdasági világválság némely hatásai, plusz ennek szokásos lecsapódásai a szellemi szférában. Mindezek következtében mostanában nem vagyok képes egyértelmű válaszokat adni a hazánkba látogató nyugat-európai újságíróknak és egyéb kollégáknak. Stb., stb.

Szűkebb területeimen pillanatnyilag nem rossz a kép. Megjelent '75 legvégén az elbeszéléskötetem, ún. „válogatott novelláim” gyűjteménye. Azt hiszem, igen tanulságos dokumentumgyűjtemény, néhány jó írás is akad benne – már nagyon várom a megbízható utazót, akivel Cluj-ba küldhetem. És egyelőre a Valóság is – talán – tartani képes az 1975-ben elért, nem alacsony szintjét. Példányszámunk elérte a 18 000-t (e percben papírtakarékossági okokból tovább nem emelhető), s két nap alatt elfogy. Hát, körülbelül ennyit ér az ember tevékenysége.

A részletekre térve.

Hiába, egyformák vagyunk, Te is folyvást új dolgokat, feladatokat halmozol a már felgyűlt mellé. Igazán érdekes mindaz, amit Korunk-felfedezéseidről írsz, bizonyára izgalmas könyv lesz belőle. Ami bennünket illet, mint szerkesztő bizonyára megérted a szerkesztő igényét: nekünk leginkább az egész anyag summája, koncepciója, filológiai felfedezése kellene; kb. 30 fleknyi terjedelemben. Ezt biztosra is megrendelném Tőled. Ha azonban ez nem fér bele terveidbe, munkaidődbe, jöhet az általad jelzett fejezet is. De itt már azt kell kérnem, hogy ne in medias res vágjál bele; „keressd le” esszévé a fejezet-anyagot; az elején-végén jelezd az egész koncepcióját-arányait. A Korunk-évfordulót mindenképpen jelezni kívánnánk, s biztos, hogy anyagod nálunk is nagy érdeklődést tarthat számot. Csak – még egyszer – arra kell irányítsalak: a közös cél érdekében minél általánosabb, minél összegezőbb legyen a dolgozat. S lehetőleg minél kevésbé kronologikusan filozofáló, legfeljebb a jegyzetekben.

Ne haragudj a szempontokért, de közönségünknek legfeljebb a töredéke tud általánosságoknál többet a Korunkról.

Marino művének részlete is érdekelne, de inkább 15, mint 7-8 oldalon. És erre vonatkozólag is lásd a fenti szempontokat. [...]

Egy-két kérdés. Mi van a Köveiddel, amik – emlékezetem szerint – már rég meg kellett volna, hogy jelenjenek. Tudsz-e valamit Veress Daniról, aki fél éve beszüntette a levélbeli kommunikációt, minden előzmény nélkül. (Illetve: nyáron, Nyugatról hazatérőben megállt Pesten, s volt egy furcsa beszélgetésünk, amelyben a maga tekervényes-góbés fogalmazásában jelezte, hogy tud ám ő sokat erről a Deákamásos plágiumról, de nem mondja el. Jelezte továbbá, hogy szerinte oksági kapocs van a mostani, meg a két év előtti, Hét-beli plágiumügy között, amelynek ő volt a szenvedője. Ebben maradtunk. Ez utóbbi nekem is mély sejtésem, bár persze – mint ebben az ügyben általában minden – homályos és bizonyíthatatlan és főként gusztustalan.)

Aztán: történt-e valami T. G. M.-mel, kinek könyvét megkaptam, de levelemre hónapok óta nem válaszol, s itteni hírek szerint állástalan.

És általában: hogy vagytok azóta?

Nagyjából mindent érintettünk, azt hiszem. Én várok Tőled két kéziratot, egy sajátot és egy fordítást. Te kapsz tőlem – remélem, mihamar – egy vézna könyvet. S kívánom, hogy Te is legalább igyekezzél utolérni a restanciáidat az új évben.

Az egész családot öleli az egész család nevében Mihály

Bp. 76. III. 6.

Kedves Lajos,

postafordultával válaszolok, mert egyéb se kell nekem, mint a Te neheztesed (meg az Ernőé), amely soraid között bujkál. Hadd osztlassem el legalább ott tehát a homályt, ahol nincs.

1. A könyvből, rossz tapasztalatok nyomán, postán senkinek se mertem küldeni. Vártam s várok most is megbízható ide- vagy odautazót. Dedicált példányod természetesen két hónapja indulásra készen várakozik, nemkülönben Ernőé is.

2. Marinóról két okból nem adtam hírt. Egrészt vártam a Te kéziratodra. Másrészt kollégáim még mindig rágnak a szöveget, magyarán, nincs végleges véleményük. Őszintén szólva, nekem sincs. A mérleg egyik serpenyője: a szerző kétségtelen tálentuma, a szöveg értékei plusz a nálunk történő publikálás mellett szóló, általam (azt hiszem) jól ismert összes ok. A mérleg másik serpenyője: a szöveg meglehetősen nehéz, sőt nehézkes, görcsös, mert végletesen szabatoságra törekvő, ezért körülményeskedőnek tetsző. Nyilván nem a fordító

hibájából, hanem az ilyen természetű elemzések belső lényege okából. Továbbá: ilyen típusú irodalomelméleti anyagot újabban magyar szerzőktől is igen gyéren közlünk, mert hát erre más orgánunk is vannak, magunkfajta orgánunk meg csak egyetlenke létezik.

A következő mondanám. Az a sejtésem, hogy sikerül majd rávenni kollégáimat a közlésre. De ez nem holnap lesz, hanem pár hónap múlva. Próbáld ilyen irányban türelemre inteni a szerzőt. Meggyőződése, hogy előbb a Te kéziratodat kell közölnünk.

3. Amelyet ezek szerint nagyon várunk, részint a szerző személye okából, részint a Korunk-évforduló miatt. A májusi számunk gyakorlatilag együtt áll, III. 20. körül tipeg a nyomdába, ebbe tehát nemigen férsz már bele, pláne, hogy még nincs itt a kézirat – de júniusra nézve semmi akadályt nem látok.

KÁNTOR LAJOS

Az idő vaskalapja

Huszonöt év (1964–1988) levelezésére épül a pozsonyi Kalligram Kiadónál megjelenés előtt álló könyv, amelyben Sükösd Mihály, neves budapesti prózaíró és esszéista, a *Valóság* egykori szerkesztője cseréli ki gondolatait kolozsvári barátjával, akitörténetesen a *Korunk* irodalmi szerkesztője. A korszak közéleti, kulturális (és persze személyes) problémái kerülnek szóba az egyes levelekben. A következőkben a készülő könyv egy részletét kapja kézhez az olvasó.

4. Ernőnek egyszerűen azért nem válaszoltam, mert el akartam olvasni becsülettel a könyvét. Ez megtörtént, levél menni fog – köszönöm a baráti figyelemzetést.

5. Azért, mit tagadjam, a szimatod jól működik. Magán- és közérzetem nem mondható kiválóknak. S ennek csak kisebb részben vannak magán okai (sokat mulasztottam, nehezen pótolok, nem haladok kellő tempóban a „műveimmel”, öregszem stb.), inkább a közokok a nyomasztóak: rossz az atmoszféra, iróbarátaim fele ilyen-olyan elmebeteg lett az utóbbi időben, nem-barátaimról nem is beszélve.

Kedves Lajos, nagyon várom a kéziratodat, ha véletlen ottani utazó hozza, mindjárt könyveket is visz. Homály köztünk nem volt, nincs, nem lesz, de nekem is feletőbb igényem lenne egy kiadós baráti dumára. Reméljük, tavasszal vagy nyáron találkozunk.* Addig is vár amerikai barátunk ajándéka.

Baráti szeretettel üdvözlöl:

Mihály

*N. B. Ki jön töletek az itteni Korunk-ülésszakra? Te nem?

[...]

Bp. 1976. április 26.

Kedves Lajos,

köszönettel megkaptam a könyvedet is meg az üzenetedet is. Most inkább az előbbiről írnék, erősen reménykedve, hogy májusban találkozunk. Nagyon tanulságos volt figyelni a metamorfózist, ahogy különféle előjelű és tárgyú köveidből színházi kövek lettek. Nagyon remélném, hogy másfajta köveidből is lesz még kötet – ez a mostani igen jól sikerült. [...]

Láttalak, láttunk benneteket néhány napja a Tévében. Mivel gyanítom, hogy Te – Ti – nem láttad-láttátok magadat-magatokat, hadd mondjak annyit, hogy a műsor méltó volt a tárgyhoz. Más kérdés, hogy iszonyú nyomasztó érzés volt nézni-hallgatni.

Remélem, Te is megkaptad könyvem, s előbb-utóbb el is olvasod.

Rendületlenül remélve a személyes találkozást,

baráti szeretettel ölel:

Mihály

[...]

Gyors visszajelzéseidet annak idején föltehetőleg megköszöntem – most mélyebben elgondolkodom rajtuk. Több mint szerkesztői és több mint baráti gesztus hozzászólásod a küldött könyvekhez, kéziratokhoz (utóvégre nem mindegyik a *Valóságot* célozta meg); a szerzőnek jól esik a dicséret – és

megfelelő adagolásban a kritikai észrevételeket is hajlandó meg-szívlelni. Ezúttal a „köveket” említetd, 1967 és 1971 között írtam ezzel a címmel egyéni rovatomat a *Korunk*-ban. Tulajdonképpen laza szálon kapcsolódott hozzájuk kötetem, *A megtalált színház*, bár valóban az alcím erre az összefüggésre látszik utalni („Kövek egy évtized színház történetéhez”). Abban az időben sokat közöltem színházról, „szabályos” színbírálatokat is, elsősorban az *Utunk*, Marosi Péter kérésére. Szerencsés találkozások voltak; itthon mindenekelőtt a Harag György színháza, illetve Peter Brook néhány „vándor” előadása, londoni meg bukaresti tapasztalatok. Már-már kezdtem azt hinni, hogy színházi szakember vagyok, zsűribe hívtak. [...]

Ami az igazi „köveket”, a folyóiratbeli korábbi sorozatom darabjait illeti, ezekből kötetet 2005-ben sikerült megjelentetni (*A Nagyefeánt nyomában*).

Újra és újra el kell gondolkodnom az irodalomtörténész és esszéista viszonyán. Melyik énjét kedvelje jobban a szerző? Figyelmeztetsz, hogy egy-egy művön belüli keveredés (a „tudathasadásos állapot”) rontja a teljesítményt. Lehet, hogy igazad van. Erről írtál az *Utazás a gyökerek körül* elolvasása után is. Talán már sosem szabadulok meg ettől a kettősségtől... Olykor mégis azt remélem (kapunyitás, érthetőbben: *Amennyei kapu* vagy előtte *A kapu* írása, továbbgondolása közben), hogy sikerül egy testemre szabott sajátos műfajban elmondanom, ami foglalkoztat. [...]

Különben az 1976-os Korunk-konferencián nem találkoztunk. Ez egy gyönyörűséges történet, ne hagyjuk a feledés homályába veszni. Emlékezetből nem tudnám rekonstruálni a (nem-)történeteket, szerencsére azonban kéznél – illetve a mai szerkesztőség szomszédságában (Gáll Ernő özvegyének Rákóczi úti lakásában) – van néhány eligazító dokumentum. Mindenekelőtt egy képeslapon küldött üdvözlöt (Szakolczay Lajos, Pomogáts Béla, Csatári Dániel és Tánczos Gábor aláírásaival), amely az itthon maradt Korunk-szerkesztőt köszönti a lap megjelenése 50. évfordulójára szervezett tudományos ülésszokról. Egy könyv is segít az eligazodásban, a kor (1976!) megfjétésében. A Petőfi Irodalmi Múzeum ugyanis a maga sorozatában (Irodalmi Múzeum), Kabdebó Lóránt szerkesztésében kiadta a május 20–21-i budapesti emlékülés anyagát, itt olvasható Szabolcsi Miklós zárszava, benne a diplomatikus – a „baráti” Romániát közvetlenül nem sértő – magyarázat: „... annak ellenére, hogy azok az elvtársaink, barátaink, kutatótársaink, akik a *Korunk* történetével Romániában foglalkoznak, ma nem voltak köztünk ezen a munkamegbeszélésen, úgy érzem, hogy munkáikat, eredményeiket fel tudtuk használni, és talán a magunk munkájával is hozzájárulunk – az ő eredményeik gazdagításához.” Az történt, hogy a román elvtársak nem engedték ki a romániai magyar elvtársakat a magyarországi elvtársaikhoz, nem adtak senkinek sem útlevelet, így az erdélyiek közül egyedül Tordai Zádor tarthatott előadást a Petőfi Irodalmi Múzeumban, ő ugyanis már 1960-ban áttelepült Budapestre (különféle, a *Korunkkal* is összefüggő viszontagságok után). Egyébként valóban impozáns elvtársi felvonulás regisztrálható a gyűjteményes kötet alapján. Szabolcsitól E. Fehér Pálon, Illés Lászlón keresztül Király Istvánig, „a marxista gondolat” jelenvalóságát bizonyító tanulmányokkal, hozzászólásokkal. A *Korunk*-történet ezen ideologikus megközelítése mellett (vagy azon belül) sokan vonultak fel a tanácskozáson egy-egy részterület, életmű felől közelítve meg a folyóirat múltját, például Kemény G. Gábor, Belia György, Fried István, Czine Mihály, Pomogáts Béla, Bata Imre, Csatári Dániel, Tánczos Gábor, Tasi József, Grezsa Ferenc, Csaplár Ferenc. Nem tudom, Mihály, Te kiket hallgattál meg – egyáltalán ott voltál-e –, de bizonyára tudsz a volt szerkesztő kollégáid, Huszár Tibor szinte könyvnyi tanulmányáról. Ha Tolnai Gábor hallottad, valamit rólam is hallhattál, elég bőven idézett abból, amit Radnóti Miklós és a *Korunk* kapcsolatáról még 1962-ben, az *Ésben* közöltem. (Ki is igazít néhol Tolnai, ám elismerően filológusként emleget.) Szóval statisztaként a színem voltam. (A pesti tévéadások több közünk volt, a szomorúságra azonban szintén okot adott.)

Ha az újabb évfordulókra, többek közt a Petőfi Irodalmi Múzeum-beli rendezvényeinkre gondolok – például a tavalyira, Fejtő Ferencsel, a József Attila-emlékezések keretében –, el kell ismernem, hogy 1976 gyászos emléke, szerencsénkre, már szinte hihetetlen. Maradjon is az.

De tartozom még egy kiegészítéssel: annak a felidézésével, hogy itthon miképpen zajlottak az évfordulós ünnepségek. Az 1976. január–februári lapszám eléggé reprezentatív, a szerzőket tekintve mindenképpen (az emlékező-elemző *Korunk*-történeti tanulmányok után ilyen nevekkel: Szilágyi István, Bretter György, Kányádi Sándor, Szilágyi Domokos, Lászlóffy Aladár, Hervay Gizella, Vári Attila, Balla Zsófia, Markó Béla – tehát irodalmunk huszonévesei is, az „öregek”, Méliusz, Reiter Róbert, Horváth István és a „derékhad” mellett). Képzőművészetileg sem ünnepeztünk rosszul, sem az illusztrációkat nézve, sem a három éve működő *Korunk Galéria* kiállításaira gondolva, hiszen az ünnepi lapszám végén olvasható beszámoló Kós Károly, Szervátiusz Jenő tárlatát említheti (1975. december, 1976. január); és az 50. évfordulóra készült el a *Korunk Galéria 50* címet viselő füzet, amely Moholy-Nagy Lászlóval kezdődik és (zsögödi) Nagy Imrével végződik. A botrány ott tört ki, hogy a Hivatal rászervezett milderre – és ennek ott a nyoma a következő lapszámokban: „Nicolae Ceaușescu elvtárs üzenete a *Korunk* folyóirathoz, megjelenésének 50. évfordulója alkalmából”; és ott a szerkesztőségi válaszlevél, majd az „Elnöki rendelet”, a magas állami kitüntetésről. A helybeli ünnepség ennek a protokollnak a szellemében szerveződött, az esti bankettre csak a „jobbakat” hívhatták meg a szerkesztőségből. Bevallom, én kaptam meghívót, de társaim iránti szolidaritásból nem mentem el a Continentalban rendezett fogadásra. (Így teljes a leveledben olvasott kérdésre a válasz.) [...]

MANN LAJOS

Rekviem

(Kaszás Attiláért)

Temetni jöttünk már megint. –
Ki mér reánk ma ennyi kint,
gázol e sebzett népen át,
s vágja le szép, okos fiát?

Semmi reményünk nincsen itt,
hogy megtarthatja kincseit
e föld, mit folyton fosztogat
száz telhetetlen, kapzsi had?

E meggyötört nép mért temet
szeretett, ifjú herceget
ma is? – Megírva, mondd, hol áll?

Ó, ha testben is élne még...!
Miért e szörnyű veszteség?
Mért támadsz orvul ránk, halál?

ROBERT LOUIS STEVENSON

Requiem

A csillagos nagy ég alatt
áss sírt nekem, fektess hanyatt,
vígán leéltem napomat
s vígan fogadtam a halált.

Vésd sírkövemre, verse kész:
Itt nyugszom, ennyi az egész,
megérkezett a tengerész
és a vadász hazatalált.

(KOSZTOLÁNYI DEZSŐ fordítása)

Requiem

Under the wide and starry sky
Dig the grave and let me lie:
Glad did I live and gladly die,
And I laid me down with a will.

This be the verse you 'grave for me:
Here he lies where he long'd to be;
Home is the sailor, home from sea,
And the hunter home from the hill.

Requiem

A csillagos nagy ég alatt
ássátok majd meg síromat.
Víg volt szívem, és víg maradt,
végórámon sem gyötri gyász.

E verset véssétek fölem:
Itt nyugszik, földje hű ölén
a révbe ért hajóslegény,
a dombról visszatért vadász.

(MANN LAJOS fordítása)

**K
É
T

R
E
K
V
I
E
M**

[1991] Asztalos Péter és Szécsényi Ignác beléptek egy könyvesboltba, célirányosan a polcok egy bizonyos szakaszához mentek, leemeltek két szerző összes kapható kötetéből két-két példányt, és megvásárolták azokat. Az eladók mosolyogtak.

Asztalos Péter és Szécsényi Ignác egy kolozsvári színész Szilágyi Domokos-estjén ültek; Szécsényi Ignác lázas volt, rázta a hideg. Asztalos Péter lázas volt, rázták a versek. Utána padon ültek, nézték a csillagokat. Rázta őket a nyomasztó, magas ég.

Asztalos Péter és Szécsényi Ignác vonaton ültek, csempészett jugoszláv vodkát kortyoltak, zakatoltak Budapest irányába. Iskolában kellett volna lenniük, de ők elkéredzkedtek, temetésre: egyik kedves írójukat akarták utolsó útjára elkísérni a Farkasréti temetőben. Kedves írójukat – akit nem csak írónak, de szabadságharcosnak láttak. Azok egyikének, akik új világot fedeztek fel nekik akkoriban. Új világot – szabadnak nevezték. Tombolt körülöttük egy esztendeje már. Ők erre vágytak egy éve még. Akkoriban azonban már úgy látták, mégsem. Mégsem erre. De kedves írójukat minden körülmények között el akarták kísérenni azon az utolsó úton.

A temetőben tömeg, Asztalos Péterben és Szécsényi Ignácban vodka, a mikrofonba nemzeti nagyságok szónokolnak, a szöke özvegy lehajtott fejjel, a gyerekek értetlenül, a temető parkolójában állami Mercedesek, a tavaszban madárdal.

– Egyedül mi emlékeztünk rá úgy, ahogyan kell – jegyezte meg Szécsényi Ignác kifelé sodródva a tömeggel. – Vodkával.

– És a postavonaton hátul ott ül majd az angyal – mormolta Asztalos Péter. – Találkozások vele, *mittomén*.

Asztalos Péter és Szécsényi Ignác a temetés után bolyongtak Budán és Pesten, végül a *Tilos az Á*-ba mentek, és csalódtak. Talán más volt régen, amikor még érdemes volt forradalmárnak lenni, gondolták. – Ezzel vigasztalták, és ezzel áltatták magukat a postavonaton, hazafelé.

***

[1999–2006] Asztalos Péter a ravatalozóban az édesapját nézi. Mellette ül. Öregszik. A koporsóban a nagyapja fekszik, arca sárga. Az apja mellett a nagyanyja ül, arca fehér. Fel kell állni, a pap hosszan beszél. Közben Asztalos Péter arra gondol, ahogy Nagyszegről igyekezett a kecskeméti kórházba, vonattal jött, meglátogatni a nagyapját.

– A vérem romlott el, azt mondják az orvosok – mondta szomorúan a nagyapja hetekkel korábban. – Nem tudják, mi lett vele. Elromlott.

BENE ZOLTÁN

– Azért kétezerig szeretnék élni – emlékezett Asztalos Péter nagyapja szavaira.

*Ez az éjszaka hány ezredik?
hány ezer másodperc van reggelig?
hány ezren gondolnak értem? velem?
mért sebez, ha paizs a szerelem?
paizsom ellen mért nincs fegyverem?*

Szeretnék élni 2000-ig.

*Békét a csönddel kötni ki tud?
Álmodd már álmod, ne csak aludd,
csecsemő bolygó! – Merre sodor
az idő? eljutok oda, ahol
az anyag létformája a mosoly?*

Felidézte a költeményt ismét, ahogyan felidézte korábban a ravatal mellett is. Az utóbbi felidézésnél már tudta. Éppen akkoriban tudta meg, hogy ő is. Hogy Szilágyi Domokos is. *Jelentett*. Őt is megzsarolták valamivel, ő is zsarolható volt. Mindenki zsarolható. Asztalos Péter tudta, hogy a nagyapját mégsem sikerült, pedig próbálták. De már régen nem volt forradalmár, nem érzett igazi büszkeséget emiatt. Csak valami fesze(n)gető szárnypróbálgozást. Nem a besúgók a bűnösök. Bűnös az, aki arra kényszerít embereket, hogy besúgóvá váljanak. Nem a zsaroltak átkozottak, hanem a zsarolók. Vétkes a spanyol inkvizíció Torquemadával az élen, amiért arra kárhoztatta a híveket és nem híveket, hogy az eretnekséget a pestissel tegyék egyenlővé, s e kettőt jelentsék fővesztés terhe mellett a

hatóságnak. A bűnös maga ez a hatóság. Nevezék inkvizíciónak, KGB-nek, CIA-nak, AVH-nak, III/III-as ügyosztálynak, Securitaténak, SS-nek, Stasinak, akárminek. Bűnös minden inkvizítor-rendszer, legyen az orosz, amerikai, német, román vagy magyar, aki *ihyesmire* szorít emberi lényeket. Embri lényeket az embertelenségre. Hiszen nem nehéz az embri lényeket kényszeríteni! És nem nagy dicsőség. Sérülékenyek kívül-belül, nagyon is sérülékenyek! Ismerőse, talán: barátja jutott eszébe, akit szintén *azzá* tettek, *azzá* zsaroltak, s ő (is) aláírt, ám utána olyan helyzetbe hozta magát, hogy ne legyen kiről jelentenie. Ez embri nagyság. Az aláírás pedig szimplán embri. De mindezt akkor, ott, a ravatalozóban nem tudta még. Csak Szilágyi Domokos versét. S az fontosabb. Igazabb is.

A pap beszél még, Asztalos Péter emlékszik, ahogy leszáll a vonatról a kecskeméti állomáson, s az édesapja várja, és édesapja testvérének férje. És máris tudja, hogy hiába jött. Máris tudja, hogy elkésett. Helyrehozhatatlanul, megbocsájtathatatlanul kiigazíthatatlan. Ez az, ami számít, nem a *jelentők* és *jelentést* várók, nem a *kényszerítettek* és *kényszerítők*, nem a *zsaroltak* és *zsarolóik*. Miért merült ez föl most mégis? Kósza képzetek bolyonganak. Akkor, ott, miközben a pap beszélt, még nem gondolt ilyesmiket. Pedig a világ már kizökönt, ki tudja, mikor, ki tudja, meddig...

A pap beszél, Asztalos Péter áll, a koporsóban már nem a nagyapja, hanem egy másik halott fekszik. Fogcsikorgató tél van, a temető fölött varjak, újdonsült városi madarak köröznek. Asztalos Péter ama másik temetésre gondol. Mikor nagyapja fekdött romlott vérrel a koporsóban, s egy korábbira, majd megint egy későbbire, mikor a nagyanyja, s már maga sem tudja, mikre még. Szaporodnak emlékei közt a temetések, szögezi le magában keserűen, s közben újra felmerül egy költemény:

*kirohanunk s az ilyen olykorok – oly korok! – szülik mindazt
ami
ami méltóvá tesz a névre a
névre hogy KÉTLÁBÚ TOLLATLAN ÁLLAT akinek
arcán ráncokká szövődnek az évek és
és útját márvány síremlékek márvány nippes márvány
diadaloszlopok szegélyezik s meg is látja őket ha épp bele
nem vakul a fehérségbe*

Szeretnék KÉTLÁBÚ TOLLATLAN ÁLLAT lenni, gondolja Asztalos Péter. Mást már nem is szeretnék...

„A fényképezés számomra meditáció”

(Folytatás az 1. oldalról)

Úgy jutottam ide, hogy az Elite Magazint eladták a Postabanknak, és az új lapigazgató leépítette a csapatot. Így én is az utcára kerültem, és valamivel több mint egy éven át munkát kerestem. A véletlen egy ismerősön át talált meg, aki említette, hogy az egyik reklámügynökség szövegírókat keres. Versenyvizsgáztam, és felvettek. Már nagyon szerettem volna dolgozni, és nagyon boldog voltam, hogy végre álláshoz jutottam. Tehát ez nem tudatos döntés volt.

Nem csak szereplő – példakép is

– A televízióban már producerként működött. Mégpedig a szórakoztató műfajban, ahol nem könnyű igényesnek lenni. Miként lehet ekkorát lépni, vagy talán ez is a véletlen műve?

– Csak részben a „véletlen” műve. Tudatosan készültem erre. Azt láttam ugyanis, a 90-es évek vége felé, hogy senki sem érti – a médiavásárlókön kívül –, miért támogatja az egyik hirdető ezt, vagy azt a televíziós műsort. A kérdés engem is izgatott, így hát bejártam a reklámügynökség földszintjén dolgozó médiavásárló kollégákhoz. A szerzett tapasztalatnak az lett a vége, hogy kollégáimmal 1997-ben elindítottuk a „Tonik” című magazinműsort az MTV-n. Rádásul úgy, hogy a hetente egyszer jelentkező műsorra a Magyar Televízió egy vasat sem adott, hanem a Coca Cola és a Porsche Hungaria támogatta azt.

– Innen már csak egy ugrásra volt a filmkészítés. Mégpedig portréfilmeket forgatott. A Hankiss Elemérről készített arcképfilm 2005-ben Idegen világban címmel vetítették a budapesti mozikban. A szociológus-professzor könyveit, tanulmányait, kutatási eredményeit ismerhetjük már, de magát az embert nem. Miért éppen őt akarta bemutatni a nézőknek?

– Hankiss Elemért, azon kívül, hogy nagyon tisztelem, egyfajta pótapámnak is tekintem. Közelebről is alkalmam volt megismerni, mert egyetemem alatt a lányával baráti, élettársi viszonyban voltam. Így többször találkoztam és beszélgettem vele, s megtapasztalhattam, hogy azon kevés emberek közé tartozik, akik nemcsak hirdetik a egyszerű gondolatokat, hanem megpróbálnak ezek szerint is élni. Vagyis rá nem igaz, hogy „bort iszik, és vizet prédikál”. Amikor a Magyar Televízió elnöke lett, sok olyan újítást vezetett be, amelyek miatt egyaránt szerették és gyűlölték. Én úgy látom, hogy működése alatt a legtöbb gondot a politikusoknak okozta azzal, hogy mindvégig kitartott a véleménye mellett, és semmilyen nyomásra nem adta be a derekát. Szabad legyen most idéznem őt a portréfilméből: „próbálja meg egyszer valaki, hogy az ország első urának, a miniszterelnöknek azt mondja: miniszterelnök úr, én tisztelem az Ön véleményét, de nem értek egyet vele. Éppen ezért nem is támogatom.” De Hankiss Eleméren kívül mások is hatottak rám. Gyerekkoromban például Leonardo da Vinci. És ez csak félig vicc, hiszen tizenévesen láttam a Leonardóról szóló filmsorozatot a Magyar Televízióban, és magával ragadott a Mester hihetetlen kreativitása, hogy mennyi mindenben próbálta ki önmagát. De később, felnőtt fejjel, az általunk készített dokumentumfilmek szereplői is mélyen megérintettek, mert mindegyikükre jellemző volt a küzdeni akarás, nem adták fel a legnehezebb helyzetben sem. És ez számomra tiszteletre méltó.

– Lépünk egy kicsit vissza az időben. Hét esztendővel ezelőtt Délkelet-Ázsiában tartózkodott hosszabb ideig. Az őserdőbeli titokzatos Angkor romvárosról készített képeiből nyílt meg első önálló kiállítása, amelyet három hét alatt 13 ezren láttak, s még a XIV. Dalai Láma is megtekintette. Hogyan hatott önre a vele való találkozás?

– Talán már az eddigiekből is kiderült, hogy távol áll tőlem a miszticizmusnak az élet minden területére való kiterjesztése. A Dalai Láma esetében azonban azt kell mondanom, hogy nagyon misztikus volt a találkozásunk. Nem a konkrét esemény, mert az nagyon is egyszerű volt: testőreivel együtt belépett a kiállító terembe, és végignézte a képeket. A misztikusnak ható momentum akkor következett be, amikor a képek nézegetése közben hirtelen megragadta a kezem, és immár kézen fogva tettük meg a következő jó pár lépést a teremben. Nem tudnám megmondani, hogy mi történt, én utólag azt a kifejezést találtam ki erre, hogy nagyon sok energia volt a Lámában, amit valahogy a kezén keresztül át tudott adni. De nemcsak nekem, mert a kiállítás rendezőjét is kézen fogta, és utólag Jelen János is hasonló tapasztalatokról számolt be.

Választhatunk képességeinkből

– A következő esztendőben az Indiai Turisztikai Hivatal felkérésére Khadzsuráhó templomairól készített felvételeket. Különös világokkal és

különös emberekkel találkozhatott. Azt mondják, hogy aki megjárja a Távolságot, Indiát, más emberként tér vissza. Valóban így történt?

– Nem tudom, talán azokat kellene megkérdezni, akik ismertek az ázsiai útjaim előtt, és azok után is, hogy változott-e valami. Egyébként meg nyilván változtam, hiszen ezeken a helyeken sok mindennel találkozok az ember. Például azzal, hogy Vietnámban a havi átlagkereset 22 dollár, vagyis durván 4500 forint. És ebből az összegből megélnék a helybeliek. Vagy hogy Kambodzsában, Angkor városában, majd másfél millió ember lakott a XII. században. Ebben az időben Párizsban és Londonban együttvéve sem volt ennyi lakosa. Más példa: Indiában, az Upanisádok, a szentnek tartott könyvek, melyek főként filozófiai fejtegetéseket tartalmaznak; ezek az időszámítás előtt 800–500 között keletkeztek, és már ekkor a világról és a benne lévők (szellemi) egységéről értekeztek. Ezeken a tényeken elgondolkodva, más megvilágításba helyezhetjük az európai kultúrát is.

– Fény, viszony címmel 2004-ben Tóth Krisztina költőnővel közösen könyvet jelentetett meg, és készül a következő. Ha végignézzük az ön eddigi életútját, többféle alkotói tevékenység területén tette le névjegyét. Mindez mit jelent? Úton van valami felé, helyet keres, vagy éppen így találja meg a helyét a világban?

– Ha én tudnám, hogy ez mit jelent, akkor Buddha lennék. De nem vagyok az, így csak remélni tudom, hogy tartok valami felé. Az biztos, hogy ezzel a sokféleséggel (már amennyiben szabad mindezt sokféleségnek nevezni) jól érzem magam. Megint idézhetném a pszichológiát, miszerint az ember többféle képességgel születik, de nem mindegyiket tudja használni az élete során. Nekem talán szerencsém volt és van, hogy több dologban is kipróbálhattam magam. És így legalább kiderülhetett számomra, hogy mi az, amihez jobban, és mi az, amihez kevésbé értek.

– Az alkotó – legyen szobrász, festő – a teljesség ábrázolására-megjelenítésére törekszik, ön azonban mindig részleteket mutat, de úgy, hogy az embernek nem marad hiányérzete. Csak hadd említsek egy képet, hiszen a téma sokaknak lehet ismerős amerikai filmekből: mégpedig a New York-i bérházak külső, vasrácsokból összerakott lépcsői. Lentről fotózta ezeket, aminthogy nemcsak furcsa takarásban látatják a falakat, ablakokat, hanem egyúttal árnyékot is vetnek azokra. Azonnal töprengeni kezdünk, mit is akar mondani? Valóban azt, amit éppen akkor gondolunk? Hogy e zárt világban éppen olyan emberek élnek, mint mi? És milyen emberek is lehetnek ők? Vagy ez csak egyfajta „rész és egész”-játék?

– Nehéz választ adnom erre a kérdésre, mert nem tudom, hogy más alkotók a teljesség megjelenítésére törekszenek-e, vagy sem. Amikor fotózom, eszemben sincs a teljesség megjelenítésének feladata. Ez legfeljebb műértelmezési vagy művészettörténeti kategória lehet. De ha nekem fotózás közben ezen járna az agyam, akkor – tartok tőle – szörnyű képek születnének. Számomra a fotózás olyan, mint a meditáció. A figyelmem egyre jobban szűkítenem kell, hasonlóan a gondolat fókuszba hozásához, ahol a szemem által látott egészből ki kell választanom azt a kis részt, amiből a kép lesz. Az, hogy az

elkészült kép a nézőben érzelmeket vagy gondolatokat vált ki, egyáltalán nem biztos, hogy az én érdemem.

– Fény-árnyék és mozgás. Talán e három szóval lehet meghatározni legtöbb képét. És természetesen a színekkel! Mégis, miből lesz a téma?

– Téma bármiből lehet. Nincs a fejemben határozott gondolat arra vonatkozóan, hogy csak ilyen, vagy csak olyan képeket fogok fotózni. Természetesen vannak szívemnek kedves témák, már amennyiben témának lehet nevezni a fény és az árnyék megjelenítését a képeken. Az ellenfényben való fotózás az egyik nagy szerelmem, ekkor a legszebbek (számomra) a fények és az árnyékok. De izgatnak a tükröződések is, mert egy-egy tükröződésben a valóságot látjuk, csak kicsit másképpen. Mint néha az életben...

Nem csak művészet, érték is

– Több fotójával nemzetközi díjakat nyert. Harmincegy ország 17 ezer versenyzője közül három kategóriában is honorable mentions-kitüntetéssel jutalmazták, például 2005-ben – egy harminckét tagú zsűri döntése alapján. Mennyire fontos az elismerés?

– Az elismerés – főként, ha az nemzetközi – nekem nagyon fontos, ezt kár lenne tagadnom. Mi itt, Magyarországon, úgy érzem – de ebben magam is kételkedem néha –, a világtól kissé elzárva dolgozunk, miközben a nemzetközi fotográfia számtalan más utat jár be. Az, hogy az International Photography Awards-on 2005-ben és 2006-ban is elismertek, azt jelenti, hogy a képeim a nemzetközi fotográfia „fő útvonalaitól” nem esnek nagyon messzire. Rádásul ezeket az elismeréseket Los Angelesben adták át, ami még nagyobb öröm számomra, hiszen ma az amerikai az egyik legerősebb vizuális fotográfia.

– Pár évtizeddel ezelőtt még arról folyt a vita idehaza, hogy művészet-e a fényképezés. Hol tartunk most itthon és a nagyvilágban?

– Ez a kérdés csak itthon létezik, ha létezik egyáltalán, bár én nagyon remélem, hogy már itthon sem. A fotográfia a művészet egyik ága – de természetesen ez a kijelentés nem minden fotóra igaz. (Mint ahogy nem igaz minden rajzra, vagy festményre sem...) A nagyvilágban már réges-rég nem kérdés, hogy a fotó művészet-e vagy sem. Csak egy példa: minden évben megrendezik Párizsban, a Louvre Caroussel-jében a Paris Photo nevű kiállítást, ahová a világ nagy galériásai hozzák el az általuk képviselt művészeket. Ezek a művészeti galériák fotókkal kereskednek, és egy-egy fotónak jelentős ára van. Az eredeti André Kertész-képek 20 és 40 ezer euró között kelnek el, de emlékeim szerint 2005-ben született meg a fotótörténet műkereskedelmi rekordja, amikor egy Alfred Stieglitz képért 1,2 millió dollárt fizettek. Ezek után visszakerdezhetnék: miért gondolja bárki is, hogy a fotográfia nem művészet? Azért, mert mindenki nyakában ott lóg a fényképezőgép és kattintgat? Ilyen alapon a grafika sem művészet, hiszen mindenkinek van ceruzája és papírja, és unalmas perceiben firkalet is erre a papírra.

– Ha a történelemeket nézzük, gazdag életút van ön mögött. És – emberi számítás szerint – még sok minden áll ön előtt. Merre tovább?

– Valójában csak remélhetem, hogy még sok minden áll előttem. Bízom benne, hogy még sok sikeres nemzetközi pályázatban, kiállításban lesz részem – és némi szerencsében is. Mert azt gondolom, hogy az élethez ez utóbbi is kell...

„*nihil lat semmi; a semmi*”
 „*nihilizmus lat 1. minden szabály, elv, erkölcs, törvény tagadása 2. a lét értelmetlenségét, a cselekvés hiábavalóságát hirdető, az emberi haladást tagadó felfogás, magatartás...*”

Bakos Ferenc: Idegen szavak és kifejezések szótára

Kiadónk elsőként tett egyedülálló kísérletet eme nagy múltra visszatekintő gondolkodási irányzat eredményeinek összesítésére. A vaskos kötetekben olvasható mintegy hétszáz ezer szócikk példátlan kutatómunka eredménye. Politikai, művészeti vagy tudományos szakki-fejezésektől az egyszerű hétköznapi fogalmakig tartalmaznak metszően pontos meghatározásokat. Ezeket persze minden logikát nélkülöző sorrendben, szinte teljesen használhatatlan formában tárjuk a Kedves Olvasó elé. Valamennyit az évezredek folyamán egykor élt, esetleg még élő, hírhedt vagy ismeretlen nihilisták, naplopók, katatón elmebetegek, rabló- és öngyilkosok utólag rekonstruált elgondolásai alapján vetettük papírra.

Nagyenciklopédiánkat, mely tematikus sorozatunknak csupán első darabja, hamarosan követik „A Nihilizmus Eszmétörténete – az Ősrobbanástól napjainkig” és „A Nihilizmus általános módszertana” című, pazar kiállítású kötetek. Rendelje meg őket már most!

Amennyiben a kézhezvételtől számított egy órán belül a lapokra sajtolt betűk, melyeket különleges nyomdatechnikával állítottunk elő, nem alakulnak át abszolút értelmezhetetlen krikzkrakszokká, illetve egy év leforgása alatt nem halványulnak el nyomtalanul, az Enciklopédia árát – természetesen csak kiadónk majdani létezése esetén – teljes egészében visszatérítjük. Vagy felülünk a reklamálok bármikor beronthatnak irodánkba, és nyugodt szívvel fejlélhetnek mindannyiunkat.

Elizabet Alíz: Szeress a legelőn!

Méltán népszerű regényírónőnk új romantikus története egy XIV. századi burgund faluban játszódik, középpontjában az érzékeny lelkű birkapásztor-lány és a magányos farkasember reménytelennek tűnő szerelmével. Káprázatos természeti képek, túlfűtött erotika, körmöt lerágató intrikák és könnyes egymásra találás: a Szeress a legelőn! a következő évtized legmeghatóbb regénye, melynek végén az Olvasó minden kérdésére választ kap. Megtudhatjuk többek között, pontosan melyik szervben helyezkedik el a női lélek, sokáig miért bunkók, majd hirtelen miért undorítóan szentimentálisak a férfiak, valamint hogyan tüntethetjük el egy kiadós dugás végeztével a padláson maradó, mágikus erejű szörszálakat az inkvizitorok orra előtt. Letehetetlen.

Ekhnaton fáraó tizenháromezredik megtestesülése:

Az iszonyúan borzasztóan óriási titok leleplezése (Az igazság rólam és sokan másokról)

Önök sem hisznek már a véletlen egybeesésekben? Önök is úgy gondolják: mintha lenne itt valami a háttérben? Érezték már magukat Önök is kissé furcsán? Több ezer éves szerzőnk most első kézből oszt meg Önökkel egy döbbenetes és megcáfolhatatlan információt!

„...Akárhogy titkolják... Bármit is mondanak... A Világ-történelem összes híres és állítólag halott személyisége életben van! Mind az Antarktisz alatt laknak egy luxusbunkerban, Hermész Triszmegisztosztól és Tutankhamontól Koppányon, Madame Pompadouron meg Hitleren át Elvis Presley-ig és Szentflóriánfalvy Atanázig. Belénk épített bio-kamerákkal figyelnek minket, miközben koktélokot isznak naphosszat, golfoznak, szaunáznak, és térdüket csapkodva röhögnek rajtunk. Néhányunkat időnként megszállnak különbejáratú asztráltesztükkel. A szemközti kisvendéglőben játszó lakodalmas-zenész például néha valójában Mozart. Ekhnaton mondta, aki most épp én vagyok. És ez még csak a kezdet...”

Elég volt a hazugságokból!
 Most Önök is megvilágosodhatnak!
 Szerezzék meg a beavatottak titkos tudását!
 Már 9998 forinttól!
 Könyörgünk, vegyék meg!

Dr. Simaszájú Gábor:
 Milyen hatást gyakorolt, gyakorol és gyakorolhat még rövid és hosszú távon a Nagy Júliusi Anarchoszeparatista Pitypangos Forradalom plurális szakasza a neokonzervatív középbaloldali írott nyolcheti-sajtó pszicho-politológiai terminológiájára, a húsz és negyven életév között egzisztálós kontaktlencsés bulvár-újságíróknak borotválkozási szokásaira, valamint Buksi kutyám kedélyállapotára, és mely személyes kauzológiai gondolatmenet mentén kellett nekem erről 956 oldalnyi oximoront írnom

A vitathatatlanul nemzetközi szaktekintélynek számító professzor közírói életművének kimerítő összegzését kezdi el ebben a hallatlanul érdekesítő és páratlan tanulmánykötet-vázlatban, melyet nem is kell ajánlanunk, hiszen ígéretes címe önmagáért beszél.

Örneszt Lemmingvé: Metszőfog és szenvedély

Atragikusán idős korában elhunyt, világhírű regényíró utolsó, posztumusz kiadott művét veheti kezébe a Kedves Olvasó.

Alkoholista szerzőnk eredetileg novellának szánta alkotását, ám az véletlenül többkötetes regényciklus lett. Főbb szereplői természetes ártatlanságukat elvesztett lemmingek. Az öngyilkosságra hajlamos rágsálók a mű nagyobbik részében egyszerűen csak gondtalanul élnek, néha esik, néha fúj, néha pedig süt a Nap, néha felháborító forróság van, néha... Aztán a II. Fakicsavaró Égiháború viszontagságai közt hirtelen minden megváltozik, kiábrándulnak, elkerülük egymást, platói szerelem, pár házasság, keresztelők, kalandor-lemmingek a Déli-sarkon sűrűn fordulnak, majd egy szédítő úrutazás után a Szaturnuszon detoxikálódnak, a cselekmény lassan felpörög, csinálnak ezt-azt, sok a titok, a csúcsponton pedig mindenki

TERDIK ROLAND

meghal. A kéziratot Lemmingvé, még mielőtt ismeretlen okból halántéklebenyen haraptatta volna magát egy kacsacsőrű emlőssel, inkább megrágtta és lenyelte, mert véleménye szerint hajlott korához és züllött életviteléhez képest a mű túlságosan szeniálisra sikeredett.

Kötetünkben a Mester kezelőorvosai, bejárónői és kedvenc csaposai az egykori kimerítő, hajnalig tartó beszélgetések alapján próbálják rekonstruálni ezt a nagyszabású eposzt, mely az év legmegrázóbb regénye, s gyökeresen fogja megváltoztatni az emberek és a lemmingek állkapocs-szerkezeti és szesz-fogyasztási hasonlóságairól alkotott képünket.

Világtörténet atomhégjban

Emikroszkopikus méretű kötetnek minden könyvespolcon ott a helye.

Dzsó Dzsím Dzsekszon: Ügynökök az ágy alatt

Dzs. Dzs. Dzsekszon legújabb kémtörténetének főhőse – ahogy azt már megszokhattuk – Ix Ypszilón, kíméletlen szuperkatona, agyafúrt nyolcas-ügynök, az álcázás és a tantra-szex nagymestere, szigorúan titkos irodalom-professzor, a szerző alteregója, félig ember, félig gép, diplomás szakács.

A vértől és a nemzetközi intrikáktól megundorodva Ix visszavonul hegyvidéki tanyájára, hogy valóra váltsa nagy álmát: megírni egy sokak érdeklődésére számot tartó reformkonyha-könyvet. Az események azonban váratlan

fordulatot vesznek: régi barátja, a rejtélyes múltú Duplawé az ő segítségére szorul, mert egy határokon átívelő, irtózatosan kiterjedt terrorszervezet, a Golyóálló Halálfejek elrabolta egykori nejeinek törzskönyvezett vadászgöreyét. Csak hőstünk mentheti meg. De vajon valóban a görey áll a hamarosan Ix nyakába szakadó tömérdék lehallgatás, felderítetlen gyilkosság, motorcsónakos hajsza és érdekközösülés középpontjában? A terroristák a váltságdíjat akarják, vagy igazából a forradalmi süteményrecepteket rejtő mikrofilmet? Globális összeesküvés összefüggései körvonalazódnak az Olvasó szemei előtt. Ix Ypszilón készen áll megbüntetni a rosszakat.

„– Nincs esélyed. A cukor és az élesztő már nálunk van – szólt az öltönyös, miközben jelentőségteljesen a szennyes-ládában matató sebhelyesre nézett. – Csak semmi trükk.

A fürdőszobában tapintani lehetett a feszültséget és a korpásodás elleni sampon illatát.

Ix kilépett a kádból. A mosógép tetejére rakta a koktélos-poharat, vetett egy csuromvizet pillantást az öltönyös kezéből meredő revolverre, halványan elmosolyodott, aztán követhetetlen gyorsasággal rágyújtott egy szivarra.

– Kinek dolgoztok? – kérdezte hanyagul.

Az öltönyös szobormerev arccal lépett közelebb, a csempén heverő fogkefére.

– Ne akard tudni. Emlékszel? Rólam írtál jelentéseket Vlagyivisztokban, miközben együtt figyeltük meg azt a Dzsungáriai Törpehőrcsög fedőnevű tasmán bérgyilkost, aki beépített műszakvezetőként adatokat gyűjtött a páraelszívógégyárról, de mi tudtuk, hogy titokban játékautókat is gyűjt, és azokat adja el a törököknek. Azóta rájöttem, hogy ő szintén te voltál. Nem felejték. Ahogy arra is emlékszem, hogy péntekenként egy motelszobában bujkálva képviselőfánkokat sütőgetetek akkori szerelmemmel. Hülyének néztél! Végre fordult a kocka.

– No lám, no lám... – dűnyögte ekkor a sebhelyes.

Valamit előhúzott a szennyesből. Valami pirosat.

Mikulás-jelmez.

Az öltönyös szemei Ix felé fordultak, és hánytak rá pár szikrát.

– Ezért most meghalsz!

Dörrenés. Agolyó cafatokra robbantotta a fűltisztító-pálcikás dobozt. Ix kezében vészjóslón berrent egy flexibilis vágófejtű villanyborotva...”

Marcang doktor tanácsai

Zavarba ejtően boldog ember Ön?

Szereti Ön magát?

Kellemesen, jókedvűen kel és fekszik?

Az Ön ege felhőtlen?

Kezdi unni?

Akkor Önön csak e hányatott, ám reménytelenül unalmas sorsú autodidakta tudós segíthet! Dr. Marcang művei – bár ő ettől nyilván csak még nyomorultabbnak érzi magát – sok millió példányban keltek el világszerte. Hosszú évtizedek alatt tökéletesre csiszolt módszere immár egész nemzetek nemzedékeinek önbecsülését törte rípiytára, s most végre megérett az idő, hogy minket is menthetetlenül és végérvényesen kiábrándítson eddigi és még hátralévő életünkéből!

„...Valaha – bármily hihetetlen – magam is boldog, elégedett és optimista ember voltam. Sajnos nem szégyellem. A lelkem mélyén viszont már akkor tudtam: jó, tehát helytelen úton járok, és ez így nem mehet tovább. Az elviselhetetlen gyötrelmek és a személyem iránti leküzdhetetlen ellenszenv kiteljesedését önáltató módon környezetem, barátaim, családtagjaim közreműködésével képzeltem el. Szerencsétlenségemre tévedtem. Később hasított belém a felismerés: szándékosan pocskék életet csak magunkra erőszakolt magányban, a végtelen negatív irányba fordított önismeretre lehet alapozni. Megalkuvás nélkül, következetes akaratyengéséggel vittem végig sok-sok egyhangú év alatt körvonalazódó, önsorsrontó tervemet, s mára büszkén, ám érdemtelenül jelenthetem ki: nálam visszataszítóbb, unalmasabb, pipogyább, modortalanabb és bárgyúbb alakot jelenleg nem hord hátán a Föld. Ha valaki más lennék, a magam részéről szóba sem állnék magammal, hiszen folyton-folyvást csak panaszkodok, s most ezzel megint csak panaszkodok, arról, hogy mindig csak panaszkodok, ó, Anyám, ó, Uramatyám, jaj, jaj, hát csoda, hogy senki sem szeret?

Őn is lehet boldogtalan. Bizzon bennem. Segítek. Tíz év garancia.”

A Tökéletes Mű

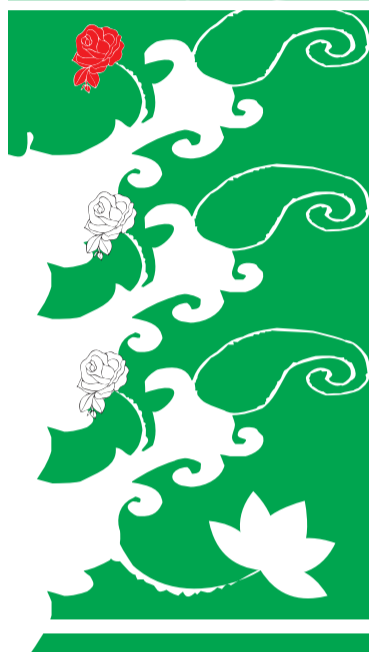
ATökéletes Mű olvasásához, mely azonos írásával, kiadónk térítésmentesen kézbesíti a megrendelő számára az alapanyagot, illetőleg már régés-rég kézbesítette. Ügyfelünknek csak körül kell tekintenie a lét számára adott helyén és idején, majd a szemlélődés legelső pillanatában szerzett benyomásra alapozva döntenie két lehetőség között.

1. A tökéletesség ténye nem állapítható meg azonnal. Az alapanyag tisztesebb vizsgálata, tehát átalakítása szükségeltetik.

2. A hozzávalók eredeti elrendezése egyértelműen hibátlan. A mű a megrendelő figyelme, azaz beavatkozása nélkül, önmagában tökéletes.

Ünnepi akciónk jóvoltából a döntési folyamat már a következő pillanatban újraindítható.

Irodalmi Jelen Könyvek

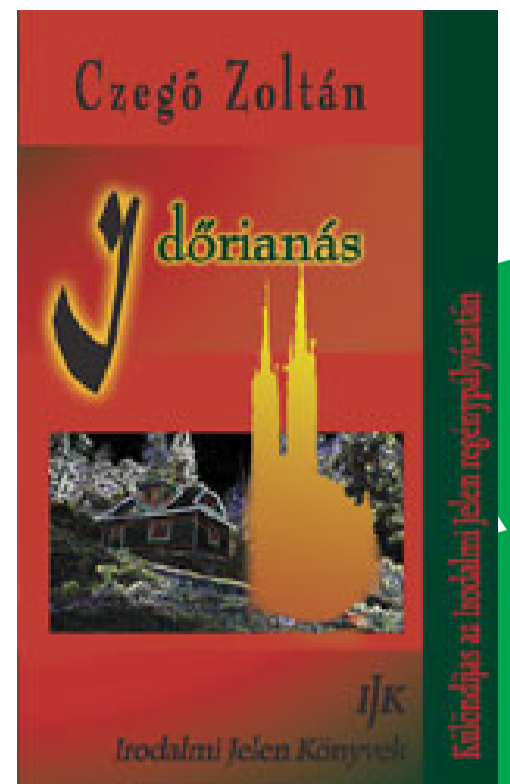
Hőseim nem hősök, legkevésbé irodalmiak. Mosolyogva haza tántorogni akaró németországi magyar kitelepítettek, épp úgy a mai idő emberei, mint a falu kocsmáros-asszonya, mint a fő, inkább központi figurának mondható mérnök, és annak minden elshant és meglévő szerelme, szerelmesei. Egy jól sikerült hazugság szellemanyaga-szellemállaga rianást indít a férfiban, az elmulasztott életmorzsálék összeállni készül és megbosszulni mindannak a nemlétét, ami életre születhetett volna és éltetni. A rianás nem annyira szörnyű, mint a balatoni, mint a Duna jégzajlása. Csak az idő, akár a nagybetűs Idő is, követeli a maga törvényeinek betartását. Másként nem tehet.

És ha az ember maga vét az emberélet törvényei ellen, és az Idő csapásait összegabalyítja-boronálja az emberével, akkor a sodrás, az erősebb néz győztesen vissza a válla fölött az elmaradókra. A szépséges hazugság szelleme ott lebeg a végedes végig azok fölött, akik a hazugságból nem húznak ugyan hasznot, ám tanúkká válnak egy föl nem vett perben, melyben nincs vádló, sem ügyész, és az (ön)védelmet maga az alperes végzi, ki bírójává válik önmagának is, az élet s a tisztaság nevében. A többi már csak por, hamu, betű.

Amiről e szótárban értekezem, az az én életem. Akikről beszélek, benne, a szeretteim. Mindegyiküket nagyon szeretem. Még ha utálom is – vallja a szerző az Irodalmi Jelen regénypályázatán különdíjat nyert könyvéről, s már e pár sorból is sejthető: nem átlagos alkotásról van szó. A Galádszótár valóban a pályázatra beérkezett közel háromszáz mű egyik legkülönlegesebbje – részben szótár-formája, de mindenekelőtt kíméletlenül megkapóan őszinte hangvétele miatt. Olyan mű ez, amelyet lehetetlen semleges szemlézőként kezelni. Érdekes és felkavaró, az emberi lélek mélyébe hatoló írás, s ha netalán az olvasó helyenként vitatkozna is a látás- és láttatásmódjával, a könyv letételekor elismerően nyugtázza, hogy a szerző nagyszerű munkát végzett. Súlyos mondatokat írt, ahogyan eleve tervezte, ezáltal szokatlan formájú regénye is (faj)súlyossá vált.

Igazság? A hatalom kurvája, és a hatalom? Az erő kurvája, az erő pedig a pénzé, sok-sok pénzé. Látják? Kerek egész, megbonthatatlan egység, tökéletes forma! A gonosz szellemének is felfogható, a regényben végig, olykor láthatatlanul is jelenlévő Maestro „tanítja” ilyenképpen a baráti társaságba tartozó négy zenei főiskolást, akik közül hárman egészen másképpen, másfajta értékek mentén gondolkodnak. Az élet azonban túl sokszínű, túl bonyolult az egyszerű, fekete-fehér, igen-nem vonalak mentén történő értékeléséhez és megéléséhez. A szerző mesterien bonyolítja az idősödő asszonyként „született” Jezefat történetét térben is időben, miközben fontos dolgokat mond el örök, ám végérvényesen bizonyára tisztázhatatlan kérdésekről, barátságáról, szerelemről, boldogságról, csalódásról, kiállásról és meghunyászkodásról, gerincességéről és elvtelenségéről, szárnyalásról és földhözragadságról, az emberi cselekvés mozgatórugóiról a *Jezefat (az idő arcai)* című, az Irodalmi Jelen regénypályázatán különdíjas művében.

Kerekes Tamás: Az eltűnt üttő nyomában

Bíbor Kiadó, Mikskolc (2007)

„Le style c'est l'homme.” – mondta egykor Buffon (Georges-Louis, francia, Akadémia). (...) Tehát a stílus maga az ember, láttuk kapussal és akadémiával bizonyítva. S itt következik Kerekes Tamás, akinek szintén van kötődése az említett mondathoz. Már mint hozzátvetőlegesen. Mert az olvasó ugye olvas, s ennek során – szerencséjére-szerencsétlenségére – rengeteg stílussal találkozik, mintegy futólag (mint az egyszeri kocogó a drogosokkal a Central Parkban), és néha felsóhajt: miért vers engem Úram! Néha meg elvigyorodik, hogy: ..... de ..... jó ez! Kerekes Tamás esetében mindkét reakció teljesen érthető, és várható. Én a másodikra szavaznék, de mint tudjuk, egy szavazat nem szavazat, a tömegnek meg úgyis más a véleménye, gondoljunk akármit. Azt viszont ki merem jelenteni, hogy Kerekes Tamást olvasni érdemes. Miért? Mert érdekes. Mert nem megszokott. Mert határozott reakciót vált ki az emberből (...) Nem nagy kötet, picike. (...) A csapongó, intellektuális stílus egyszerre gyötör és egyszerre gyönyör, s mindeközben erőteljesen fűrészt. (...) Egyszerrel olvassuk. Suttymban, nyíltan, akárhogy. (...)

Szakál Pál

axel springer

AS-Nyomda Kft.

6000 Kecskemét, Mindszenti krt. 63.

Tel.: 76/481-401; Fax: 76/481-204

E-mail: szilady@axelspringer.hu

www.as-nyomda.hu, www.szilady.hu

LAPNYOMÓ CENTRUM

- A és B formátumú ofset rotációs gépeken:
- színes napi- és hetilapgyártás
- könyv- és folyóirat-nyomtatás
- Ragasztókötés
- Irkafűzés

JÓ MINŐSÉG! PONTOSSÁGI RUGALMASSÁGI!

BÁLINT TAMÁS

Farkasvakság

Ha hályog nem borítaná szemem,
midőn a hervadásra kárhozott
jövőt megénekelni képzelem,
követni kívánnám a változót.
A múlhatatlan ordas, átkozott,
rögeszmeként emészti mindenem,
s legyen bár fikció, nem íztelen.

Eperbor

Ívek és gömbök fekete pamutban,
és csillogó kacaja ízletes eper,
lestem a partin viasszá fakultan,
vigaszdíjként remélve beseper.
Egy percet ha adna, egy pillanat,
s akkor bizonytalan felém haladt,
balról került volna, de én is épp.
Mit tehettem, sajnálva némiképp
bár, hogy kezéből kicsúszott a bor,
törülgetésbe kezdtem, és mikor
már szem elől veszett vendégsereg,
s székek, asztalok sem voltak sehol:
egy ágy, ő a paplanon hempereg,
ívek, gömbök, szén, eper és kreol.
Hittem, nem lesz vége a bálnak
(talán kár a felséges cseppekért),
de a vendégek kiabáltak,
s a pohár is porladva földet ért.

Az áradat

Kitátva óriás pofáját a világra
az égen ülve szürke felleg háborog,
s kacéran összefolynak ím a verssorok,
miként az oldószer a festéket lerágja.

Az égen ülve szürke felleg háborog,
röfög és éhes száját hatalmasra tátja,
miként az oldószer a festéket lerágja,
úgy kavarog. Izeg és egyre mind morog,

röfög és éhes száját hatalmasra tátja:
mintapoéta – gyáva hős, hanyag, konok.
Úgy kavarog, izeg és egyre mind morog,
csak nyáladzik bután, mert elvonulni kába,

mint a poéta: gyáva, hős, hanyag, konok,
kitátva óriás pofáját a világra
csak nyáladzik bután, mert elvonulni kába,
s kacéran összefolynak ím a verssorok.

Epilógus

Mert elfogy egyszer a lap is, s miként
a gazda szemmel tartott disznaját
piacra dobja, várom az igényt,
pakold a súlyt a mérlegedre át,
mi a lemorzsolódott múlt sarát
talán még bírja ésszel. Ám nosza,
lenyomja-e az örök mítosza?

BAJTAI ANDRÁS

Rombolni is talán

Kellene valamit kezdeni ezekkel a hosszúujjú
esőkkel, kiállni a felhők alá és nyelni a langyos vizet,
tenni valamit az unalom, a megszokás ellen,
lecsapolni egy pocsolót, vagy kiolvasztani a mélyhűtőt,
és elárasztani a homokvárakat a játszótéren.

Vadászni kellene, és rombolni is talán, csúzlival
kilőni egy madár szemét, megkopasztani egy tüskés
bokrot, vagy meglékelni egy rohadó görögdinnyét,
konzervekkel dobálni meg a kirakatokat. Tenni valamit
a félelem ellen, vasvillával szűrni egy szénakazalba,

agancsokkal az útszéli ködbe. Lisztet szórni
magam után a forró aszfaltra, vagy bekenni bőrömet
napolajjal, mert a távolban napernyők lángolnak,
elalvás előtt pedig rövid és pontos mondatokat gyűjteni
a pusztulásról, figyelni, ahogyan erdők tűnnek el.

Nem szeretem a reggeleket

Van ez így néha, rossz álom és nehéz ébredés után
a zavarba ejtő zsibbadás a testben, a leszorított végtagok
hamis nyugalma, az utolsó, nagy csend, mielőtt kilépsz
az ajtón, majd hiányod, amiből csak tanulni tudok; nem
szeretem a reggeleket, pillanatnyi béke, látszólagos háború,
még fekszem az ágyban, de te már elindultál, elképzelem,
ahogyan sétálsz a parkon át, vagy ahogyan egy beteg kislány
lép oda hozzád a villamoson, és azt mondja, szép vagy:
ilyenkor mindig olyan bizonytalan vagyok, akár a visszatartott
lélegzet egy merülés előtt, vagy mint egy golfpálya télen.

Kifordított álmok

Újabban kifordított álmokat veszek magamnak,
mély levegőt elalvás előtt, és próbálok nem gondolni
a szájalom száraz, kemény csomóira a nyelvem
alatt, az egyetlen érzésre, ami talán még elég
erős és határozott volna ahhoz, hogy megmentse
ezt az összefirkált papírvárost és kishitű lakóit.

Hiszen nem maradt már választásom, egy lyukas
konténer lakója lettem én is, amibe, akár egy koszos
és szűk szemétdobóba, folyton belebámulnak.
Ide jutottam, és most már velem is csak az a kevés
történhet meg, mint a többiekkel, akiknek végtagjait
már nem a remény mozgatja, hogy sikerülhet még.

Mert ha például sötétedés után mégis elengednek
a négy lábúakkal sétálni, persze szigorúan csak az
előre beszórt és fertőtlenített trapézok területén,
akkor én is vagy megvakulok, vagy meglátom, amit
egyáltalán nem kéne, mondjuk hogy az éjszakai futárnak
hat tömpe ujj van a kezén, vagy hogy néma kislány

tompán bűgő kerékpárküllőkkel szűrjék át a fekete
kecskebékák hasát. És akkor mihez kezdenék ezzel a
feltételes látvánnyal, maradnak a kifordított álmok, és
inkább mély levegőt veszek, mert újabban úgyse nagyon
tudok rendesen aludni, túl hangosak ezek a pukkanások,
mintha valaki úszóhólyagokon taposna egész éjjel.

Beszéd a palackból

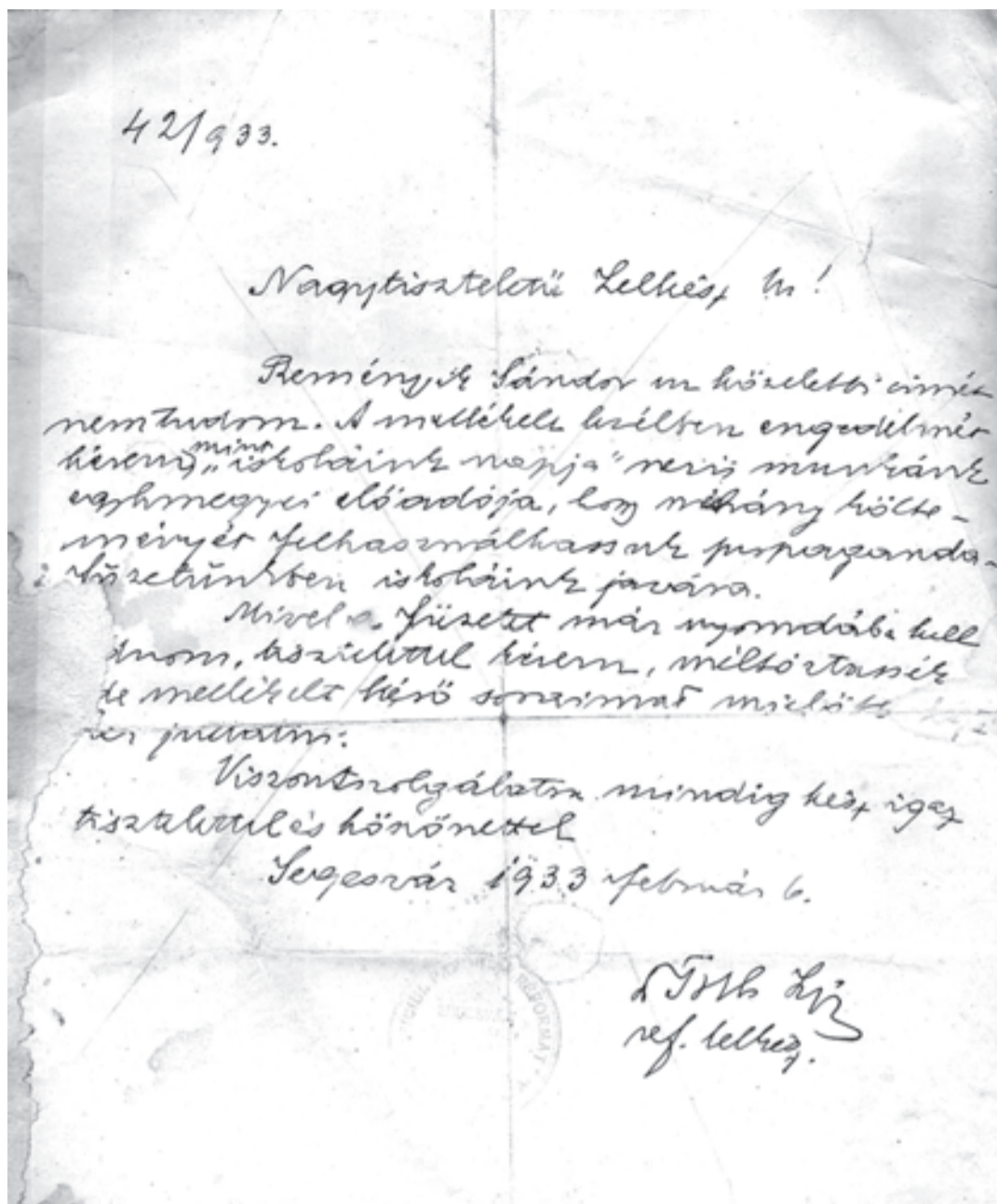
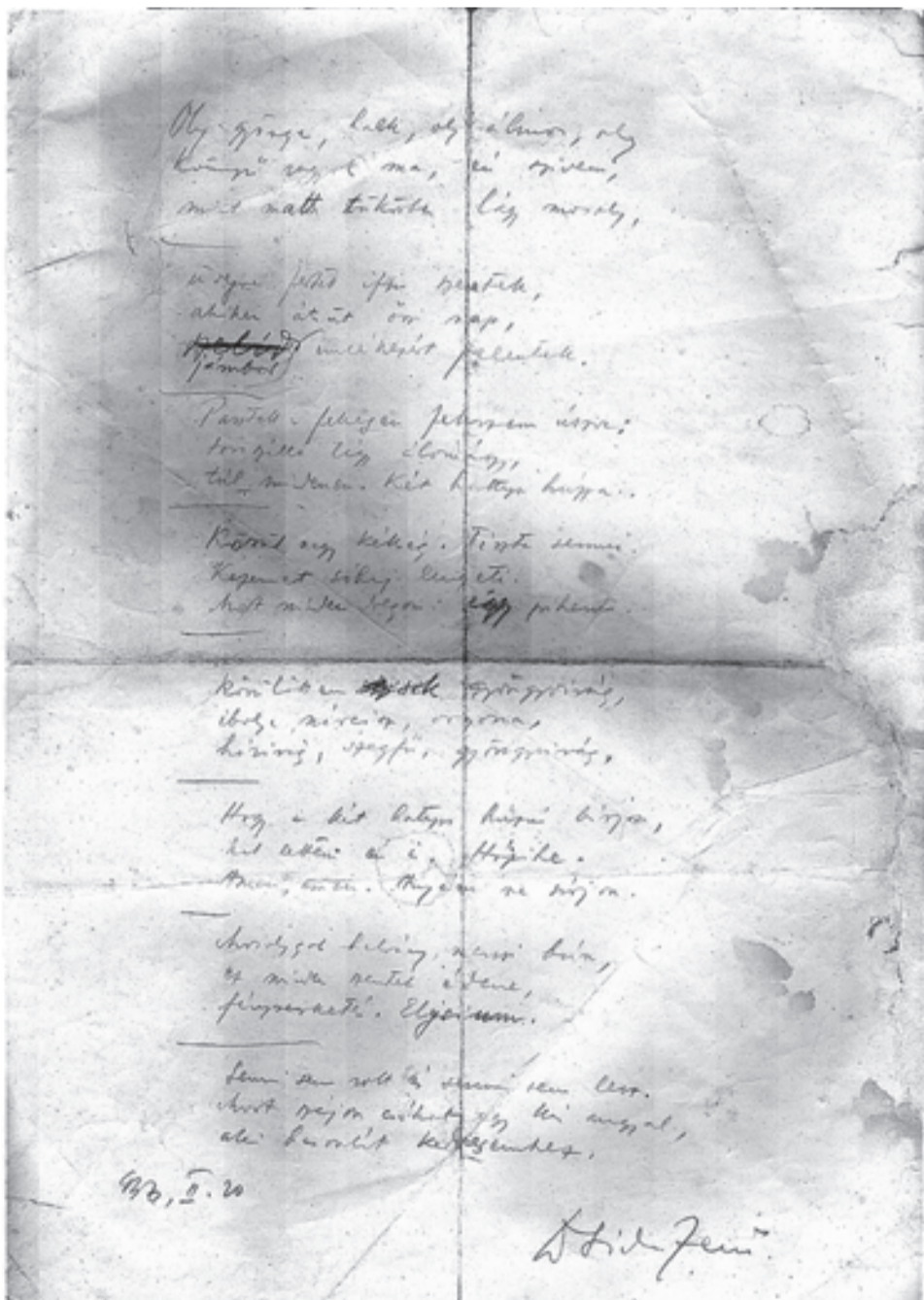
Szócs Géza rovata

Dsida Jenő ismeretlen versei abban a kiadványban fognak először nyomdafestéket látni, amelyet ez év folyamán közösen tervez megjelentetni A Dunánál könyvkiadó és a Szent István Társulat (az Apostoli Szentszék kiadója, a legrégebbi magyar könyvkiadó, amely Morus Tamás magyar paraboláját is kiadta néhány éve). E tervezett könyv két olyan művész sorsvonalait követi, akik éppen száz éve születtek, s noha kora fiatalágukban kellett távozniuk, életművük az erdélyi kultúra állócsillagaivá avatja őket. E két iker-művész: a Belgrádban 1907 júniusában született Tasso Marchini festő, és a Szatmárnémetiben 1907 májusában született (és 1938 júniusában Kolozsvárott 31 éves korában elhunyt) Dsida Jenő. E mostani palackunk tehát centenáriumi mementó is, példázva egyben, hogy a legelvezettebbnek hitt palackokból is előkerülhet a költő belerejtett üzenete, akár háromnegyed évszázad távolából is. Az Irodalmi Jelen, amikor a költő előtti főhajtásként most először közli Dsida egyik ismeretlen remekművét, ezt nemcsak mint irodalomtörténeti szenzációt, hanem mint az érték örökkévalóságába vetett hit egyik bizonyítékát is kívánja a világ elé tárni.

Dsida Jenő ismeretlen verse

[A kézirat leírása]

Normál A 4-es papírlap, négy be hajtási tûrődésekkel
a.) A lap első oldalán, ceruzával írva:

Oly gyöngye, halk, oly álmos, oly könnyű vagyok ma, én szívem, mint matt tükörben lágy mosoly,

üvegre festett ifju szentek, akiken átsüt őszi nap, jámbor emlékezést jelentek.

Pasztell-fellegen fekszem úszva: tovaszálló lágy álmágy, túl mindenem. Két hattyu húzza.

Körül nagy kékség. Tiszta semmi. Kezemet sóhaj lengeti. Most minden dolgom: így pihenni.

Körülöttem sok gyöngyvirág, ibolya, nárcisz, orgona, hóvirág, szegfű, gyöngyvirág.

Hogy a két hattyu húzni bírjon, hab lettem én is. Hópihe. Amen, amen. Anyám ne sírjon.

Mosolygok halvány, messzi bűn ez minden szentek édené, fényreszketés. Elysium.

Semmi sem volt és semmi sem lesz. Most szájon csókol egy kis angyal, aki hasonlít kedvesemhez.

933. II. 20 Dsida Jenő

b.) a lap hátoldalán Tóth Lajos segesvári lelkész tollal írott kézírásos levele. A címzett lelkész-kolléga ismeretlen:

42/933
Nagytsizteletű Lelkész Úr!

Reményik Sándor úr közelebbi címét nem tudom. A mellékelt levélben engedelmét kérem, mint „iskolánk napja” nevű munkánk egyharmegyey előadója, hogy néhány költeményét felhasználhassuk propaganda füzetünkben iskolánk javára.

Mivel a füzetet már nyomdába kell adnom, tisztelettel kérem, méltóztassék ide mellékelt kéréő soraimat mielőbb [...]hez juttatni.

Viszontszolgálatra mindig kész igaz tisztelettel és köszönettel

Segesvár 1933 február 6.

Tóth Lajos
ref. lelkész

A lelkész levele önmagában sem érdektelen dokumentum. (A kipontozott rész sajnos a papírlap szélén levő kiszakadt felületre esik. Szerencsére a verskézirat nem sérült.) Bennünket e levél természetesen elsősorban a keltezési összefüggések miatt érdekel. Ám a filológusok talán azon is el fognak gondolkodni, milyen református kapcsolatai lehettek a költőnek ekkoriban, hogyan és kitől került e levél Dsidához, és hogyhogy nem akadt hirtelen a keze ügyébe – neki, az újságírónak – egyéb papírlap, miért pont erre jegyezte le (úgy szólván első impulzusaira hallgatva, a szövegen alig-alig javítva) e versvázlatot. Talán lényegesebb kérdés, hogy miért nem dolgozott többé rajta, miért nem publikálta, legalább részben – hiszen a ceruzával sebtében papírra vetett sorok mind ritmikailag, mind rímeikben Dsida lírájának legjellegzetesebb darabjaival rokoníthatóak.

Bátran remekműnek is lehetne nevezni, még akkor is, ha érzésvilága valahol a rokokó és a biedermeier határvidékére esik, ennek megfelelő, olykor mára már használaton kívülre került stílárís eszközökkel.

Noha ott a költő aláírása is a kéziratban, eredetiségét nemcsak a kézírás és nemcsak három másik, ugyanabból a forrásból előkerült, ugyancsak ismeretlen, ugyancsak aláírt Dsida-vers bizonyítja. Bizonyítja mindennek előtt az, hogy ennyire áttetsző, ennyire érzékfölköti és mennyei fénytörésben lebegő tartalmakat ilyen ringató, ennyire szitakötős formával ötvözni senki más nem volt képes magyarul, Weöres Sándort leszámítva. Ezt a Dsida-verset csak egy másik poéta-zseni hamisíthatta volna.

És ez akkor is igaz, ha a vers érezhetően nincs „véglegesítve”, s ha ritmusán vélhetően itt-ott még igazított volna a költő. (Mellesleg, de igazán mellesleg, hadd emlékeztessünk rá: olykor a vázlatok izgalmasabbak, kevésbé konvencionálisak, mint a véglegesre csiszolt változatok.)

Talán okvetetlen, talán otromba dolog, amit végeztem javasolni bátorkodom. Vissza is vonom: nem javaslat ez, csak spekuláció. Mármint, hogy mi lehetne e vers címe, hiszen a költő még ezzel sem ért rá foglalkozni. Nos: úgy hiszem, mindenkinek szíve joga kedves (de cím nélküli) verseit olyan címen számon tartani, amilyen címen ez neki jól esik.

Számomra e költemény címe ez marad:
Vers a hattyú-vontatta könnyűségéről.

(Folytatás a 2. oldalról)

14., szombat

A szép nagy libatojásokat kemény valutáért árusítottuk, darabja tizenöt stájer schilling volt, ami akkoriban másfélszer annyit ért, mint a burgenlandi schilling. De aztán 93-ban jött a harmadik ruméiai hadsereg, és be kellett zárnunk a baromfiboltot. A Klári néni tojásait attól kezdve le kellett adni a területi termékelosztónál. Én meg nem akartam jelentkezni a defterdárnál török adószámért és félholdas igazolványért, mint a Gergő, inkább átlógtam a túoldalra, a végvári hadkiegészítő parancsnokságra, hogy: itt vagyok, ragyogok, gá-gá-gá! Ezt már nem én mondtam, hanem a végvári libák, ugyanis a végvári rendszer kiépülésekor örkutyák helyett örgúnárokat alkalmaztak egy darabig, és azok tényleg rémisztően sziszegtek, sőt ráadásul megcsípték a nadrágom szarját. De aztán a soproni haditanácsnak az jutott az eszébe, hogy privatizálni kell az örgúnárokat, úgyhogy elnémult a nagy sziszegés, gágogás, viszont megjelent a nyugatnémet piacon a magyar végvári libakolbász (népszerű nevén „vagdalt granicsár”), mert az ilyen sokat próbált, vén gúnárnak már nehezen puhul meg a húsa. A Gergő meg azt mondta, hogy: „Ha már lúd, legyen kövér!”, és hátratelepítette Apukát plusz Klári nénit az istállóba, mert az ügyis üresen áll, és az elülső szobákat kiadta egy török utazási irodának. Azóta ki van írva nálunk otthon: „Török rivierán – görög romok közt”. Én rettentő dühös voltam, amiért a Gergő engem meg se kérdezett. Legalábbis levelet írhatott volna, ugyanis a koppenhágai egyezmény értelmében a szétszakított családtagok havonta egyszer levelezhetnek. A Gergő megüzente a Kálmánnal, hogy ő igenis írt, csak az biztosan elkallódott a „libalegelen”, ahogy nálunk a cenzori hivatalt nevezik, úgyhogy szegénykéim ott laknak hátul az istállóban, Apuka tömi a termékelosztói libákat, Klári néni tépi róluk a pehelytollat, amit aztán a Gergő leszállít a Tollas BAAL Kft. számára.

Mára ennyi, mert Gyáva Kukac éjjel kiásta a libahájjal együtt a tulipánhagymákat is, amelyeket vissza kell ásnom úgy, ahogy voltak. A Kálmánt nem fogják „futkosóra” küldeni, hanem ellenkezőleg, vitézségi kieszűstöt kap, amiért még tavaly májusban megtalálta a Tollas BAAL Kft. kamionjában a libatoll között harmincöt pakisztáni állampolgárt, akik saját bevallásuk szerint a vadludak elől menekültek (volna) a Dél-Balaton Tájévédelmi Vilajetből a Morva Palotagrófság területére. Nem tudom, mi bajuk van a pakisztániaknak a vadludakkal, én mindenestre Kálmánról a legjobbakat írtam a jellemzésben, arról például egy szót sem, hogy „hernyó”-vonalon ő is benne van az Afganisztán–Pakisztán–Naésztán háromszögben. Mára tényleg ennyi!

15., vasárnap

Én például az angolos libát szerettem a legjobban. A hosszában kettévágott mellfilét, amelyről sütés előtt leszedték a szalonnát. Egymás mellett ültünk, az Irénke meg én, csillogott a kezünk a zsirtól, és kialakult a szalonnarétegek párhuzamossága. Egyszer, amikor kettesben voltunk egész nap, tetőtől talpig bekentük egymást libaszalonnával, az majdnem olyan érzés volt, mintha szaunában lettünk volna, pedig nem a szoba volt felhevítve, hanem a fiatal szervezet. Mondtuk, hogy impregnáltuk az ágyneműt, aztán elkészült az angolos liba. Olyan angolos volt, hogy éppen csak azt nem mondta, „Good afternoon, sir”, és olyan szép rózsaszínű volt, közepén kicsit piros, mint az Irénke fogalmazás közben (bevezetés után, befejezés előtt). De aztán végeszakadt az angolos libának, mert kezdődött a török világ, ludaskása helyett jött az ürütpiláf, illetve nekünk csak ürügypiláf. Az Irénkéről pedig kiderült, hogy ő is csak egy buta liba, mint a többiek, akik „jó kereseti lehetőséggel járó, könnyű, tiszta munkát” vállaltak Csömlek Musztafa pilisvörösvári beglerbég háremében. Az Irénke testvére, a Pista, akit aztán a tatabányai végvárból átvezényeltek a salgótarjáni végvárba, mondta, hogy az Irénke „túlímádkozta magát a rendes mennyországon a libamennyországba”. Tényleg, em lékszem, a török világ első éveiben forgalomba hozták a génekezelt libanyakat, sárgabarack- és eperize volt. Előfordultak burgonyagénes libák is, azokat kapálni és locsolni kellett, aztán voltak a csigaházból és kagylóhéjból keletkező libák, sőt egy időben korhadó fűzfából is megpróbálták libát létrehozni, de az eljárás nem bizonyult gazdaságosnak. Az InterLiba Magazin azt írja, hogy P. faluban (ellenséges terület) egy liba varangyos békává változott. Kérdezőm Kerepeczki őrnagy, politikaelhárításügyi oknyomozótiszt, hogy nincs-e véletlenül valami közöm az üggyhez, mert ő úgy tudja, hogy én P.-be való vagyok. Mondom, hogy nekem aztán semmi. Mondja, hogy oké, ő elhiszi, de azt ugye tudom, hogy Apuka is érintett az ügyben. Mindezt ő csak azért mondja, hogy tisztában legyek vele: a Gergőtől egyhamar nem kapok levelet, a koppenhágai egyezményben biztosított jogaim ellenére sem.

Mára ennyi, mert hajnalban riadó volt. Kiderült, hogy a Kálmán megszökött, pont, amikor ki akarták tüntetni. Elég gyakran előfordul, hogy valakit felterjesztenek vitézségi kieszűstre, aztán rögtönítélő bíróság elé állítják. Nagyon ügyesen elbújt, eltüntette a nyomokat is, de éppen ott legelt egy falkára való liba, és ők a gágogásukkal ugyanúgy elárulták, mint annak idején Szent Mártont. Én is ott voltam, én is gágogtam és sziszegtem, én is libasorban haladtam (fogolykísérő), én is libául éreztem magamat, és most meg kell írnom a jelentést meg a jellemzést. Hegyezem a libatollaimat.

Lakoma

kajütök koccanak a testhez
motorcsónak mentőmellény
pásztáz a női agy a félnk
koralátba kapaszkodsz
csak a csend váratlan
figyel a tenger
a többi a szél motorzúgás
morajlás együtt tompul benned
jól tudom mit jelent betegnek
lenni a tengeren
nem emelném ki a hullámzást
furcsa kis állandóság
s ha újra elhagyod és otthonodban
vacogsz mert túl korán jött a tél
és még nem indult a távfűtés
és neked magadnak vagy a gond
nem muszáj innod elég csak rá
gondolnod már jönnek is a
hullámok Bulimia nervosa
böksz az oldalra
közben száz teletömve
nyitogatod a hűtőt
falatról falatra
lekvárról mustárra
s ez mindennek a kezdete

Nagy Magdolna(1972, Debrecen).
Veresegyházán él, közgazdász.**Motívum**

Csak zúdult le
az áradat tegnap este,
kimenekítettem.
Zöld nyálkás testét
felmelegítettem, lépcsőházban
növesztettem, majd ott
talán a fényben
várva, hogy egészben
felcicomázva, díszben
s azt ami ma még nincsen.
Kicsiny kezeivel kapálózott,
de hiába fogtuk
visítani sem tudott,
hisz hangja még
nem született,
két nap kell hozzá
egészen.
Látom a kényszer
nagy úr, kiállítani,
hogy még nincsen készen.

Medence

álmaink válnak valóra
úszómedence a kertben
nézett rám a szomszéd csendben
nektek vajon telne rá telne
nem hittem hogy egyszer kevés
lesz az almafa futóhomok a talp alatt
éget míg sétálsz a paradicsomtövek közt
szüretelve zöld bársony bizserget a gyep
itt-ott moha benne haladsz a ház felé
ahol szabadon leng a függöny
a széllel és akár te is ki-be
nem, nem akarom
talán nem is telne rá
meg a munka velem

Kényszertől sújtva

nem volt elég sima az út amin ide értél
mozdulatod mintha megszépülne
ahogy ugrándozva visítok föl
és te még mindig kapaszkodót keresel és
én nem segítek ez az én házam ide
te be ne tedd...
külön-külön ha sorba szeded
az illemt, izzó kedvedet (szenvtelen
közhelyeidet nem)
csak-csak gyere be de együtt
túrhetetlen túlkezelte állapotod
gyógyszeres kis neszszesered mit hurcolsz és
bepakolsz kényszeresen csomagolsz
én választ takarítok rá és kidobom
a lomod, nejlön csomagod mert
utálom a rendtelenséget akármelyik
írásztalon

A 2003-as *Ezredváltó, sűrű évek* című kötet lezárása után keletkezett költemények gyűjteménye e szép, fekete-fehér küllemű könyv. *Posztumusz versek*. Írójuk ötvenes éveinek közepén találta szembe magát az egyre súlyosbodó betegséggel. A Nagy Gáspár kötetét mesterien szerkesztő Görömbei Andrásnak nem csupán a hagyatéki filológiája parancsolt, amikor a *H* ciklust tette élhelyre: „Amióta tudván tudom a sorsom / hallgatólagosan egyezséget kötöttem / a Halál angyalával (vagy ördögével) / ő nem említi nevem / s én sem beszélek róla senkinek / és titkunkat nem fedj-szegi / semmilyen záradék homálya” (*H [1]*). A férfias fogadalmat tartja (szorongásában egyszerűen egyszerű áthangolja) a versek alanya. Épp a *nem szólásra* ráutaló megszólalás avatja még nyilvánvalóbbá a személyes tématait. A végső csendet előlegező tematikus csönd esztétikai hozadéka az áttételes beszéd felszíkázása. A mondatrészel-hagyások, a gondolatok-elharapások, a három pontok (...) rögei, a szokatlanabb tagolások, (írás)jelek, szöveghatárok (+; –) között ama *H* kísért (*akit* lehet kórház-rövidítésként, Magyarország-betűjelként, másként is értelmezni, de elsősorban a kimondhatatlannak ad – kissé karkai – nevet).

Nagy Gáspár: *Sárfelirat*, Nap Kiadó, Bp., 2007

Létezik egy jól körülhatárolható jelenségekör, felismert tulajdonság-csoport, amellyel a pályakezdő költők lírája (többnyire) könnyen, gyorsan megragadható. Ismerősek lehetnek: kísérletező formakezelés, tematikai (széttartó) sokszínűség, fiatalos gesztusok és kitörések, a leplezetlenül megjelenő önkifejezési vágy/kényszer, a költői hang hektikus változtatása. A bejelentkező verseskönyvek kritikai visszhangját általában a felsoroltak strukturálják, részben mert a recepció gyakorlat ráírja ezeket a jellegzetességeket az első kötetes szerzők munkáira, részben pedig tényleg így szoktak indulni a költők. Na, ezek a rutinok itt most nem sokat érnek. A (Méhés György alapította) Debüt-díjjal tavaly kitüntetett Noszlopi Botond könyve (*Csendrappsódia*) más kerékre jár. Egyetlen, szabályos arcot rajzol a kötet harmincyolc verse. A masszív ananyi líra én-

karaktere kellően érdekes, és eredményesen árnyalható. Jórészt nyers, illetlen a versek tematizáltsága, de a megjelenítő nyelv végig kontrollált, a hang kiérlelt, a stílus választékos, az erőteljes képesség sehol sem túlhajtott, a rímek nem ugranak ki a versszövegből (miközben a kézenfekvő megoldásokat gondosan elkerüli a szerző). Szakmai alázattal, a forma művészetének szigorúan önkorlátozó praxisával épít Noszlopi egy (mégis, tartalmi jegyei alapján) öntörvényű, önzően kegyetlen én-világot.

A kötet két ciklusa közül az első (*Romlásod, virágom*) direkt módon a személyes vágyak, az individuumból elborító ösztönvilág felől rajzolja a beszélő portréját. Mivel Noszlopi Botond az Előretolt Helyőrség körének alkotója, nem meglepő, hogy az én törekvései, sikerei, konfliktusai szinte kizárólag altesti aktusokra irányulnak, vagy azokból erednek. Talán elfogadja az alkotótársak munkássága jelentette tematikus nyomást (esetleg szocializálódott hozzá), de az biztos, hogy nem mondja fel a leckét szolgalmód. Ebben a versvilágban nyoma sincs az Orbán János Dénes erotikus líráját meghatározó fanyar humornak, nem találkozhatsz a Sántha-versekre jellemző abszurditásokkal. Noszlopi gömbölyűre csiszolt szonettjeiben a dugás komoly dolog, és (poétikai értelemben) szorosan funkcionális, minden coitus egy-egy öndefiníciós tett is, célt ad, félelmet enyhít, feszít, kiold. Emlegeti itt-ott a szerelmet is a szerző, de érzelmekkel, romantikus emelkedettséggel nem találkozhatunk a versekben. A beszélő nem kitalálszik, nem harmóniára lel a női vulvába merülve, hanem átaluk csupán megmenekül valami egyébtől. A nőkből nem is nagyon látszik más ebben a lírában, pusztán a nemi szervük. Lelkük nincs, legalábbis (bármilyen nem testi értelemben vett) partnerként nem jelennek

A *Sárfelirat* nak keresztelt búcsúkötet a személyes elenyésztés félelmét álom és vízió közeli, transzponált képekkel tudatja. „...és vad hajnalok / dobja pereg / s visznek már / a fény vesztőhelyére: / mert nekem kell ott / ma is meghalnom...” – fejeződik be *Az álomtalán álmok könyvéből*, a legszebb darabok egyike, mely az álmat is büntetésnek látta („tudom / nincs több időm / álmat / felezni / harmadolni”), s a halált stációsságában-folyamatában értelmezi a *ma is* révén. Ugyanakkor a *Veled* és a *Veled* feloldható rózsá-titkai a hit, remény, szeretet kapaszkodói.

A közelgő halál magánügyével a szókimondó, ám szemérmes költőnek ismert Nagy Gáspár nem terheli olvasóját. Viszont a 2000-es évek eleje számos siratót, búcsúztatót szakított ki: nekrológverseket, lírai rekvieimeket. A történelemben élő – élményeknek, hőstetteknek, évfordulóknak, bizakodástávlatoknak áldozó – egyén „oratorikus emlékezéseként” akár, mint az *Október végi tiszta lángok* tételeiben, a zenei komponáláshoz, a szentmise liturgiájához is folyamodva. Rég halott költőelőd szintén lehet a játékosan-halásan megidéz, párhuzamot keresően aktualizáló gyászvers szövege. Ilyen alkalmakkor a korai vagy tragikus halál ténye visszahúzódik a textusbeli reanimálás vágya mögé. Például szolgálhat a messzibb múltból Nagy Gáspár a Balassi-strófával bibelődő látomása-önképe (*Visszhangzó lépcsők egy eleven Balassi-szoborhoz*), Kormos István szabadverses élesztése (*Párizsi álom Yorick Cormieux úrral*). Mások a felebaráti végtisztség versei állnak őrt nyitott sírgödör mellett. Még a köszöntőknek fenntartott második ciklusban is (*Nagykun temetés... januári verőfényben* – Körmenyi Lajos utolsó földi útjának emlékeverse). Fajdalom, e versanyagban a tegnapi vers-pohárköszöntők egyike-másika is tordalnak hat immár: a Vörös László-szívkönnnyítő, a Lázár Ervin-parola... (*A garast letetted; Tíz májusi hosszú méla sor egy ártatlanul hetvenkedőnek*). Nem tudhatjuk, maga Nagy Gáspár miként rendezte volna el a két, jellegében éppen ellentétes verscsoportot. Görömbei elképzelése itt-ott vitatható voltában is hitelesíti, hogy a „*Golgota orma: szenvedés győzelme*” című, Mindszenty József hercegprímásért zengő hálaadó ének is ide került. A kötet címevel egybecsengő, terjedelmesebb *Sárfelirat* fejezetét követően a *Litániás dicsőítő énekek* az élet, a kontinuitás, az érdem, a tehetség: a másokban megőrződő személyesség pártjára állnak, és a sötétebb tónusú versek egy részéből sem hiányzó garabonciásságot, poétai tréfacsinálást erősítik. Az utolsó villanatot a gyűjteményben a *Biztató Vasy Gézának* – a hatvanöt esztendőnek a „Géza kék az ég” palindromjával vágva vissza: „...olyan január van / amikor az ifjúkor / lelkesült hite üzeni / csorbíthatatlanul mégis nyár van / mely az ifjúsággal, hittel újra felér / kívánom így legyen

meg a szövegekben. Krúdy Szindbádjának narcisztikus és antiromantikus szerelem-képe íródik itt újra líráként, a megjelenített férfi magabiztos, sikeres, de társat nem talál, egyik női öltől (-ből) sodródik a másikhoz (-ba). Az esztétikai teljesítményt a részletek plasztikus ábrázolása, a nyelvi lelemény, és az a sajátos dramaturgiai fogás adja, hogy Noszlopi a boldogságot, a nyugópontot kimetszi ágyjeleneteiből. A versek *énje* szinte folyamatosan szeretkezik, de éhe nem csitul. Ez utóbbi a kötet egyik aránytévészete. Az erotikus ciklus versei olyan változatos megközelítésekkel, az érdeklődést fenntartva tárgyalják ugyanazt a témát, hogy az olvasó csak a végére kezd (de kezd azért) úgy érezni, hogy ami mikro szinten hiteles, az összességében mégiscsak fals kicsit. A kizárólag a testiségben létező, kielégülések között mozgó férfi alakját a hétköznapi teljes hiánya teszi problematikusá. Meg hogy a szex mindig százezer fokon ég. De nem borul hiteltelenbe a kép, az ilyen pazar megformáltságú sorok tartják pályán: „*Úgy reszketek, s velem a holtpontra / a mirtuszomban fázó fréziák.*” (*Csutakolás*)

A kötet második versciklusa (*Mire mindet kitörölöm*) egy teljesebb világot élő beszélővel dolgozik. A feladatok, az ábrázolt léthelyzetek itt már nem elsősorban a szexualitás eseményei köré csoportosulnak. Az önértelmezési kísérletek kevésbé indulatosak, nagyobb szerepet kap a megfigyelés, a felismerések pontos leírása, megjelenik a humor, „*Elmulok, ha vállamra száll az influenza, s csak / fázó fenekem fű lehetetnyi meleget a világba*” (*Depress*). A nő itt időnként már érthetetlen, ismeretlen szomszéd, csak az illata érezhető a liftben (*A nő a másodikikon*). Ha mégis párkapcsolat, a direkt sikerek elmaradnak, a hangsúly a többféleképpen értelmezhető helyzetek megjelenítésére tevődik át, „*(...) én vagyok, más senki nincsen. / A rendőrök nem keresnek, / oly kilátástalan minden.*” (*Hűség*). A finomabb téma-kezelés, a több kérdés és kevesebb győzelem még inkább kiemeli a szerző formakésztségének elemi erejét. A versvilág érzékenyebbé válik, majd a kötet csúcspontját adó, *Rémálmok* című szonettfűzében teljes költői világképpé áll össze, gyermek-kori emlékekkel, valódi identitással, életcélokkal, félelmekkel, jól megragadott mikroidillekkel. A tónus ugyan sötétebb, ez a karakter mégis szerethetőbb, elfogadhatóbb, alkalmasabb az olvasói azonosulásokra, az empátia elnyerésére, és ilyen módon az üzenet átvitelére. Fiatal költőtől ennyire letisztult versvilágot ritkán látni.

A végére hagytam a kötet címadó költeményét, ami egyébként a könyvben is utolsó helyen szerepel. Miközben nyilvánvaló, hogy a szerző ezt tekinti vezerszövegnek (vagy summázatnak), számomra az is egyértelmű, hogy a vers (poétikai erényei ellenére) óriási mellélövés. A *Csendrappsódia* egy jól megformált programszöveg, négy oldalon keresztül futó, kidolgozott nyelvi kódokkal operáló, nagyon szép ars poetica – plusz a lehető legszimplább gondolatvilágú antikulturális támadás. Az első

2007 telén”. (Ez a január, a 2007-es ragadta el a magyar irodalom *Nagygazsiját*.)

A költő fogyó erejéből többleteles művekre is futotta: *H, Utókor*. A ciklikusság sem rejti el, hogy Nagy Gáspár utolsó éveiben főleg alkalmi verseket írt. Mindig kedvelte az alkalmi kihívását. Nem megrendelésre: programosan, szeretettel, alkotói virtusból, jókedvből vagy vacogásból dolgozott. Időben-térben megkötötte, egyedi vers-emlékjellel látta el az egyszerű örömteli vagy lesújtó alkalmat. Nem ennek számlájára irandó, a Nagy-líra terheként korábban is megmutakozott: a versszöveg olykor csupán műves formaérzékkel sorokba tördelt választékos publicisztika, morális prédikáció, tartalmi-gondolati ismétlés. A jó emlékü névtől sem válik érvényes költeménnyé a *Kihulló apokriflapok Antall József naplójából*. Aszimmetrikus küldetés pátosza (és a szintén leegyszerűsödő historikus dezillúzió) nem emeli a tárgyak szerint kisebb horderejű, ám sikerültebb versek közé (*Tihanyi rajzlapra; Lassulj, szívem!*; *A bizonyosság keresése*stb. – valamint az *Éjjel a megváltó hó*, e már-már agónia-vers, mely a meglátogatott súlyos betegnek nem eredménytelenül óhajtott: „február... / elhozhatná már a gyógyulást”). Ne fordítsunk egy retorikai fogást Nagy Gáspár versbeszéde ellen, de például az idézett *H (1)* második szakasza az „ahogy mondták már / annyian előttem” bölcsességénél nem jut tovább. Ami a halál szelét érezve érthető, költészetnek azonban nem elég.

E líra hívei ismerős formákra bukkanhatnak. A tipografikus ötleteknek is hódoló, tengelye körül pörgő orsóvers, a rövidebb-hosszabb soros szabad vers, a magállapotban duzzadó dal, az episztola, az epitáfium: mind jelen van. A rimtelenség karcos-sága is, a sörét-rímek sebei is. A „kosztolányis” *H (12)* hatsornyi várakoztatás után hozza a hívó *hajnal* szó angyal ráfelelését. Korábban szomszédosan-távolosan muzsikált a *hatolt, halott, áthatolt* összecsengése, s ez is egy külsőbb rimkoszoróban.

Nagy Gáspár többször ir panasztalan bánattal a „kánon” rémuralmáról: *H (4)*; *Utókor (2)* stb. Érdek, értetlenség valóban kirekesztette Nagy Gáspár költészetét az irodalmi „centrumból”? (E sorok írója szerint: nem.) *Egy kánon volna csupán?* A költő úgymond „rendszerelő” versei, munkásságának marandó tételeit semmibe venné a literátus tudat: *A Fiú naplójából*, az *Öröknyár: elmúltam 9 éves – és a Csak nézem Olga Korbutot...*, az *ÉvTiZeDhAtArHiD* címűeket meg a többit?! (E sorok írója szerint: nem.) S most is *csalna* a kánon, ha Orbán Ottó, Petri György líratörténeti jelentőségű betegség- és halálversei *szomszédságában* keresne helyet Nagy Gáspár búcsúköltészetének. Lévéen ez szólamában, szakralitásban, etikájában, formavilágában egészen más. Más érték. Az elfogadás aspektusából fogalmazó, az ima és a rapszódia között elhelyezkedő, a döbbenetes alkalmiságot művésziileg kiaknázó. Sajátságos.

A *Sárfelirat* a jó barától, Orosz Istvántól kapta a fotográfikusan hű Nagy Gáspár-ábrázolást a hátsó borítóra, a sárba rajzolódó fekete lányomot a fehér fedlap szürkés keretébe. Ahol a nyom a sárba írja magát, éji mennybolt terem: égi tejúttal, csillagokkal.

TARJÁN TAMÁS

kötetét jegyző fiatalember a maga kifinomult eszköztárával, ragyogó képeivel hirdeti önmagát elpusztulását (elpusztítását?), hirdeti a könyvek elvetését, a szellemtelen élet felsőbbrendűségét, hirdeti a lealacsonyító világ elleni egyetlen védekezésésként a lealacsonyodást, a megalkuvást és a visszassüllyedést a coitus-ok ösztöntengerébe, egyébként pedig, ahogy Noszlopi mondja, tőle mindenki felfordulhat. Ha viccnek szánta, idétlen. Ha komolyan gondolja, az szomorú korlátoltság. Nem egyszerű feladvány, mert a vers mint vers kiváló, nem vitás. Viszont az üzenete káros és primitív, szerintem ez sem vitás. Abban a pillanatban, amint a költészet önnön lényegét (a kultúrát) kezdi tagadni, és olvasóinak a lényeg pusztítását üzeni, abban a pillanatban megszűnik az öntörvényű poétika tényszerűsége. A moralizálást nem bírom, a szépelgő versektől irtózom – de van határ. A jelentés nem lehet akámi. A *Csendrappsódia*, azt gondolom, nem tényleg. Ilyenkor mi van? Mi van olyankor, amikor egy jó versben, jó metaforákkal egy rossz (mert téves) eszmének ad testet a verset író?

Csak formális választ tudok adni. Ellentmondás van. És legyen így vége, a nem argumentálható állítással, a recenzens sejtésével, hogy Noszlopi Botond ugyan versíróként (szinte hihetetlen módon) már most mester – költőként, a szövegek jelentéséért is felelős művészként viszont nagyon nem tudja még, miből gyúrják a kalácsot. A végletekből hajt ki ez a líra, és gyaníthatóan a végletek felé sodorja alkotóját is. Ilyen indulás után Noszlopi vagy eltűnik a süllyesztőben, vagy visz mindent. Tertium non datur. Majd látjuk.

SZABÓ TIBOR

Noszlopi Botond: *Csendrappsódia*, Erdélyi Híradó Kiadó-Irodalmi Jelen Könyvek, Kolozsvár-Arad, 2006

A karaoke műfaja az eredeti romlásáról, rontásáról szól. Aki karaokét énekel, vagyis a meglévő zenei alapra saját hangján éneklő a dalt, tudja, hogy tevékenységének eredménye nem lesz azonos az utánzótt slágerrel. A karaoke felfüggeszti az eredetiség kívánalmát, de megbontja az egységet is, amennyiben egymás mellé helyezi az igazit – mely nélkül nem létezhetne – és a hamisat. A karaokében ugyanis megfér a hamis hang is. De milyen a rokokó karaoke? Alighanem olyan, mint Hrapka Tibor borítója Vida Gergely harmadik kötetén, a *Rokokó karaokén*. Megvan benne Fragonard festménye, a *Hinta*, a maga rokokó természetábrázolásával, életörömeivel és mozgalmasságával – ehhez járul egy lepusztult szobabelső, melyben egy magányos lány áll, arccal a fal felé fordulva. Nemcsak a borító, hanem a könyv élére helyezett kettős mottó is közelebb visz a

kötet költői világához. Az egyik idézet Édes Gergelytől való, és fölkészíti az olvasót, ne várja, hogy angyalokról, az égi világ hírnökeiről, a transzcendencia képviselőiről fog olvasni! („...nagy tárgy! mely emberi nyelvet előz!”) A mottó másik fele, mely Beckett-től származik, a beszéd és az írás egymáshoz közelítésére való felszólítást tartalmaz.

Valóban, az előbeszéd elemeinek fölhasználása és – a karaoke képzetének megfelelően – a populáris kultúra egyes mozzanatainak megidézése fontos jellemzői a *Rokokó karaokén*. A beszédesség és a dísztelenség azonban nem jelentik azt, hogy Vida versei könnyen olvashatók volnának. Ellenkezőleg. A mondat szerkezet megtörésével, kihagyásokkal, bonyolult megfogalmazásokkal a szerző olykor éppen a befogadás megnehezítését látszik megcélozni. Az *Inkognitó* c. versben például a következőt olvassuk: „gondoltam ez meg kivé szolja magát / miután lassultam lassan majd / meglapultam ostyám megett / inkognitómát féltve / az egyik rendőr a másiknak / mert két rendőr beszélget / hogy az óvó néni kérdezte hogy / milesztek bazzeg gyerekek ha nagylesztek / a szava gyorsan nyersen ért / mindenki saját szerencséjének a tojása / lényegében én erre figyeltem föl”. (A lírai hős fagylyaltozás közben kihallgatja, amint egy rendőr elmeséli a társának, hogy óvodás korában az óvónő megkérdezte tőle – és óvodástársaitól –, hogy mi akar lenni, ha nagy lesz.)

Az „a szava gyorsan nyersen ért” fordulat fölidézi József Attila költészetét, és elvezet a kötet egyik legfontosabb kérdéséhez, a szövegközöttséghez. A szerző már előző kötetében, a 2004-ben megjelent *Sülttel hátrafelé*ben is messzire elment ezen a téren. Némi ironikus túlzással azt mondhatnám,

Nyilván nem véletlen, hogy Jenei Gyula legutóbbi kötetének hátsó borítójára éppen Szabó T. Anna írt ajánló méltatást: a megfigyelt tárgyak versbeli újraalkotása, a hétköznapi apró jelenségek színre vitele, vagy épp a családi líra újragondolása, ami a *Ha kérdésed* verseiben fontos szerepet játszik, ugyanúgy az említett költő verseinek is hangsúlyos jellemzője. Amiből persze a tárgyalt verseskötet saját hangjának hitelességére vonatkozóan semmi nem következik.

A megszólító (önmegszólító?) kötet címéhez hozzággondolható kérdésekre a szerző *lassú* és *csöndes* versekben keres vagy ad választ; ugyanakkor talán egyetlen kérdés van, ami választ kíván – ezt járják körül a kötet versei, ami egy lehetséges oka annak, hogy minden egyes szó és kifejezés kisbetűvel van szedve. Lassú és csöndes, mert elgondolkodó, tárgyakkal-élményekkel bibe-lődő, érzékeny versek a *Ha kérdésed* szövegei, miközben képek segítségével idézik a múltat és közelmúltat. Ezek a képek tíz

vers erejéig nagyon is „valóságos” képek, hiszen a *fekete-fehér* című ciklus az idén 103 éves „szociofotós”, Tabák Lajos fotógrafiáira írott költeményeket tartalmaz. A *fekete-fehér* a kötet talán legizgalmasabb blokkja: esztétikai hitelességén túl morális elkötelezettségről tesz tanúbizonyságot, s a másodmodernségre jellemző szolidaritás-lírával megidézve szól arról, hogy „a szegénységnek is vannak / fokozatai”. A tíz vers kísérletnek is fel-fogható – hogyan viszonyul az írás-tett a fény-tetthez, a költői mű a fény művéhez: „hátról zuhan rá a fény. megrajzolja / sziluettjét. sziluettjét rajzolja meg.” (*Ezerkilencszázötvenhárom*). A fel- és megidézett képek olykor nosztalgiairól árulkodnak (a „kantáros nadrágban” játszó kisfiú mellett „a homokozóban hihetően süt a nap” – *Mintha hatalmas*), olykor szocio-grafikus üzenetük is fölsejlik („az autók régen szétrohadtak, gazdáik / újakat vettek vagy meghaltak. az ablakok // ugyanolyanok ma is. az erkélyek is.” – *A háttérben panelek*). A szociográfia eredendően a problematikusan definiálható néphez, a vidékhez kapcsolódó műfaj. Ennek megfelelően a proletár világ kellei mellett a földből élők keserősége is szóhoz jut: a beszédes *Mintha ugyanaz* című versben a kép-író áldásos tevékenysége nyomán „a kopott kucsma” alatti „vastag ráncok”, „a trágyát szóró / paraszt lába” és a „tudatlan / cseléd” alakja is örökebb életre kel.

hogy egészen a blaszfémiaig. *A szónok* c. versében a következőket írta: „...mint dandárnyi pocak, úgy hullanak / eléd ezek a szavak...” József Attila a mostani kötetnek is az egyik legtöbbet hivatkozott költő-elődjé. A *NA, JA!* az *Eszmélet* tizenegyedik versszakának (vagy: darabjának) továbbírása. „Az udvar szigorú gyöpén imbolygott, / volt vagy másfél mázsa, / a böllér behurkolva lábait vezette / az óltól, s a megfelelő helyen földhöz vágta. / S mi, az otthoniak rája...” Bizony, a boldogság disznója Vida versében elérkezett élete utolsó perceihez. Ráadásul a böllér, „Laci bá” rosszul döf, és nehezen találja a főeret. Mégis lezajlik a disznóvágás. „A pörzsöléstől / olyan fekete lett a sertés, mint az éjszaka...” – olvassuk, hogy a *Téli éjszakára* gondoljunk, és arra, hogy ezek szerint a költői anyag bármivé átalakítható. De nemcsak a szerző játszik József Attila verseivel, hanem a vers szereplői is: „...mama már nem röfög tovább...” – mondja például a böllér, az *Altatót* idézve. A disznóölés részletező, naturalisztikus, prózai leírását egészen más regiszterű szövegrészek szakítják meg. Így a szöveg utolsó versszaka: „lik végül minden / a költészet maga / szét hull dara”. Ezek a sorok, sordarabkák szinte megtestesítik a költészet széthullását, töredékessé válását, roncsolhatóságát.

Hogy miként képes a költői anyag jelentések megtestesítésére, találóan, egyes irodalomtudományos föl-ismeréseket visszhangozva fogalmazza meg a *Férjezett egészen*: „Például ha a fül kiáll, / fülsértő lesz az óda...” Ha a lírai alany nő volna, és férje füle elálló volna, arról nem írna a versében, hanem fülsértőre alakítaná szövegét, hogy így mutasson rá a hibára. Aszöveg szó szerinti jelentése és anyagszerűsége közötti feszültség problémájáról van itt szó. A költői és az értelmezői szerep átjárhatóságát példázza a *Szóját*. „De ez már majdnem partinagy.” Tudniillik Vida beszélője tudja, hogy a hang, melyen megszólal, és a költői technika, mely megalkotja őt, sokat tanult Partí Nagy Lajos munkásságából. Számos más irodalmi-kulturális utalás is található a *Rokokó karaoké*ban. Ilyen az *Ez nem pipacs!*, mely címevel Foucault *Ez nem pipa* c. írását (illetve René Magritte képét) idézi meg, és remekbeszabott parafrázisa Kosztolányi Dezső *Hajnali részegségének*. De hogy a popkultúra elsajátítására, a „magas” és az „alacsony” regiszterek közötti határ teljes fölhasználására is mutassak példát a plázák és edzőterem világát is fölillantó kötetből, ideidézem a *Marcipán* egy részletét: „...átvirrasztott éjszakák, száz el nem mondott szó, / hát ez vagyok én, egy süllyedő hajó...” Talán nem ismeri föl mindenki: Zámbo Jimmy dalszövegéből származik az idézet. Egyébként ez a vers azon kevés darab közé tartozik, melyben legalábbis halvány nyoma fölfedezhető annak, hogy a szerző a Felvidéken él: a vers elején megtudjuk, hogy a *pán* szó szlovákul „úr” jelentéssel bír. Nem okozok meglepetést, ha megjegyzem, hogy Vida írásművészetének nincs köze a képviselői lírához. *A Részletek apám titkos naplójából* c.

A kötet alaphangját a *Kép* című vers adja meg, amelyben a „mint időn ütött lyukak” hasonlat és a „mozaikokra tört konyha” metaforája az emlékezés természetére irányítja a figyelmet: „légyapírba ragadt délután, / múlt időben verdes hosszan, / emlékek hártás szárnyai / megkötnék majd a ragacsban”. Az ezt kísérő – többszörösen – elégikus hangulat („a mozaikok is összetörnek”) a kötet második versében, a *Fosztóképzésben*, egészen pontosan az első versszaknak a műfajt alapvetően jellemző idő- és értékszembesítések mutatkoznak meg teljes valójában – „a harsány szavakhoz fiatalág / kellett, a dolgok osztatlan szemlélése, / amikor a részek még nem nyerték el / árnyalataikat” –, s ez a kissé lemondó, beletörődő hang innentől kezdve a kötet egészében érződik, egyben természetesnek, hitelesnek is tetszik.

A múltba néző kísérletek sora hívja elő az utazás toposzát. A versek beszélője gyakran van úton (keze ügyében bőröndje, abban: összegyűrt ruhák, szennyes), s ebből a megfigyelői pozícióból veszi szemügyre környezetét, hogy a *tényleges* néze-lődés, a táj szemlélése előbb-utóbb az időbe tekintéssé formálódjon. A múlt eszmélését, a bergsoni időélményt érintő kétely mintha József Attila hangján szólalna meg – „ami elmúlt, csak az vibrál / szüntelen” –, miközben épp ebben a *Befejezetlen múlt* című versben merül föl rengeteg költői (?) kérdés a múlttal, annak jelenre vonatkozhatóságával kapcsolatosan. A kérdőjelet az indokolja, hogy a sorjázó kérdések csupán látszólag

Jenei Gyula: *Ha kérdésed*, Parnasz-szus Könyvek, Bp., 2006

hosszabb szöveg egy része, (*a születés helyéről, idejéről*) c. darab leírja, hogy amikor az apa fia született, festették az A-i kórházat, az apa B-be indult, ahonnan vissza akarták küldeni A-ba, de ő mégis B-ben maradt, és nem volt egyszerű a szülés. „...én meg arra gondoltam, de ez hülyeség, / talán bosszút állnak szemtelenségemért, / hogy otthagytalak mégis erőszakkal, / hova nem tartozol...” – írja az apa titkos naplójában. A rossz helyre születtség, az otthontalanság tudata: nincs sehol ebben a költészetben, nem lehet tárgya a rokokó karaokénak – itt van helyette mintegy emlékeztető jelként ez a lapos történet a két kórházról.

Nagyszerűek a kötet „szakítás-szonettjei”. A műfaji megjelölés nem egy kapcsolat végére utal, hanem arra az aktusra, mely során a nyelv egyes darabjai kiszakítatnak eredeti helyükről, hogy azután ezekben a szonettekben kapjanak helyet. Így a következő szövegrészben: „Egy szonettnek ugyan rengeteg a dolga, / nekem tollba ezt is, csak úgy, foghíjról mondja.” (*Szonetika*; vö. pl. Babbitól: „Nem az énekes szüli a dalt: / a dal szüli énekesét.”) A *Rokokó karaoke* számos kiváló darabját meg sem említettem még. Írásom végén hadd utaljak ezek közül csupán a kötet egyik legizgalmasabb darabjára, a *Játszanék kezével* címűre, melyből azt is megtudhatjuk, hogy a karaoke valóban rokokó. Aki nem hiszi, járjon utána: olvassa el Vida Gergely nagyszerű harmadik verseskötetét!

KRUPP JÓZSEF

Vida Gergely: *Rokokó karaoke*, Kaligram, Pozsony, 2006

árulkodnak bizonytalanságról („az udvarvégi bodzáról égbe dobált kicsi / alumíniumrepülő vagy az ereszalji veréb- // fészkek zseblámpafényben stétszúzlizott / nyugalma bennem él még?”) – mögöttük, bennük ott van a címbe emelt bizonyosság tudata. A *Párhuzamosok* „mindig hazafelé megyek” tagmondata is azt a létbölcséletet fogalmazza meg a szentenciákra jellemző határozottsággal, amit majd a *Jelentésszintek* paradoxonja vet föl újra: „végtelennel kezdett mondatnak hol / a vége?”

Jenei Gyula verseinek nyelve néhol a klasszikus modernséget idézi, elsősorban a megújulni itt sem képes „fáradt” jelző ragozott alakjaival, amit a másodmodernség lírájára emlékeztető, a múlt század húszas-harmincas éveinek fordulóján gyökeret eresztett epikus dikció ellensúlyoz, vagy épp ír fölül, mint az a *Mel-lérendelő* utolsó néhány strófájában is megfigyelhető, ahol ráadásként az enjambement stilisztikai erejével produkál izgalmas költői játékokat: „...anyám templomba jár, / és naponta több órát imádkozik, / nem néz televíziót, kilószámra // gyártja a süteményeket, hogy / legyen mit ennem. némelyikben / néha ősz hajszálát találók. anyám / leheletén érződik, hogy cukorbeteg.”

A kötet utolsó ciklusa mindössze három verset foglal magába. Ahogy az első blokk előkészítette a könyvet, fölillantva a legfontosabb motívumokat, kialakítva a később következetesen végigvitt hangot, a záró ciklus az összegzés feladatát látja el, utalva egyben a továbblépés elkerülhetetlenségére is („távoli mozdulatok / közt válogatok: *kezem kotorászva keresgél*.” – *Nem szomorú, nem vidám*). A *Másutt esendőbb* ennek a summának mind az egész kötetre, mind a szóban forgó ciklusra érvényes összefoglalását adja, hiszen a mostanra már sokszorosan tu datósított időbe vetettség („játszik az idő, halad”), a mozaikokra törött múlt-élmény („a történelem történetekre / esett”) és a tágabb értelemben vett családi líra elemei egyként fölkelhetnek benne („másutt esendőbb vagyok / s nyelvtelen – mégsem / tudom, hazám ez // vagy kényszerlakhelyem”). Így lesz a könyv záróakkordja két nagyvers, a rég halott nagyapa ezüst zseborájának tanulmányozásából a jelen *idő* állapotáig ironikusan eljutó *Ha kérdésed* („20:45. nem történt semmi – ma sem”), illetve a záró darab, az idézett Kosztolányi-átírat: a beérkezésen túli állapot rajza.

Jenei Gyula alig több mint hetven oldalra rúgó kötetében bizonyára van pár olyan szöveg, amely átgondolható, továbbformázható volna, bizonyára olyan is akad, amely nem föltétlen találja meg helyét a kialakított kontextusban, de fontosabb, hogy a könyv nem egy olyan verssel, sőt strófával, s akár sorral is megajándékozta olvasóját, amelyhez tanácsos lesz majd néhányszor visszatérni, például, utazás közben. Mondjuk, „áll nagyanyám a szakadó / esőben”.

KISS LÁSZLÓ

Szöcs Géza ötvenhatos librettója, a *Liberté* „használati” utasításában azt írja, hogy darabja megértéséhez semmiféle előismeret nem szükséges a magyar 56-ról, mivel azt nem magyaroknak szánta – s eközben a librettóval közel azonos terjedelmű jegyzetet csatol a *Liberté*-hez, melyben aprólékos részletezéssel értelmezi a darab valós történelmi utalásait, elárulja a közvetlen vagy rejtett vendégszövegek forrásait, azokat tehát, amelyekről – állítása szerint – a nézőnek semennyire sem szükséges tudnia. Új könyve, a *Limpopo* kapcsán pedig azt nyilatkozta, hogy eredetileg úgy akarta megírni sajátos műfajú könyvét, hogy tízenéves gyerekei is értsék és élvezzék. Jegyzetet itt is találunk, ha nem is oly terjedelmeset, mint előző könyvében, s a költő itt is elárul néhány, a szöveg értelmezéséhez egyáltalán nem szükséges, de azért valamire mégis jó háttér-információt:

Konvenciótagadás konvenciókkal

vendégszövegek forrásait, értelmezői kulcsot a struccok nyelvének természetéről stb. Nyilvánvaló, a rutinos, a „szakmabeli” olvasó provokálva van – mert valójában a *Limpopot* is, mely telis-tele van irodalmi, kultúrtörténeti, történelmi utalásokkal, súlyos bölcséleti, létbölcséleti kérdések sokaságával, valamint az ezekre épülő, szertelenséggel tobzódó nyelvi játékokkal (és rengeteg banalitással), csak azok élvezhetik (érthetik) maradéktalan(abb)ul, akik az irodalmi magyar nyelvet anyanyelvi szinten beszélik. Miközben a szerző – saját bevallása szerint – alapvetően nem nekik, az „értőknek” szánta munkáját.

Valamiféle konvenciótagadásról van szó tehát, nem polgárpukasztásról (szegény polgár, ha lenne, sem tudna már min pukkadni), valami másról, mégpedig – olvasatom szerint – a kortárs magyar irodalmat eluraló nyárspolgári „elváráshorizont” provokálásáról és tagadásáról. Úgy tűnik – számomra –, mintha a kortárs magyar irodalmi posztmodern elérte volna a divat halálát, az unalom: kimerítette lehetőségeit, az életközelségtől (és az erkölcsi alapértékektől) való reszketeg irtózás, a túlzott elméleti merevség, az „elváráshorizontnak” való megfeleléskényszer lelassította a termékeny alkotói képzetet – elveszítette kezdeményező-készségét, meglepetés nemigen éri az olvasót. Szöcs Géza – jó ideje már, sajátos színpadi játékaival bizonyosan – megpróbál erről a holtpontról radikálisan elmozdulni: az abszurdoid (Páskándi), a nonszensz határvidékén járva kísérli meg az élet sorskérdéseit újra elővenni és végiggondolni; nem verseket, drámákat vagy regé-

nyeket ír, hanem dinamikusabb, komplex műformával kísérletezik; sajátos (összetéveszthetetlen és kisebb fragmentumaiban is azonnal fölismérhető) szöcsgezás stílust teremtve pedig újraértelmezi az irodalom, a költészet szerepét(?), lényegét(?).

Korántsem bizonyos, hogy például (akár a *Liberté*, akár) a *Limpopo* hibátlan mű lenne (bár megengedem, a szöcsgezáság értelmezői fogalomkészlete majd csak eztán íródik meg), de bizonyos, hogy az utóbbi évek legkülönösebb, legbizarrabb, leginspiratívabb s alighanem egyúttal legderűsebb könyvei a Szöcs Gézáéi. Ne vegyük annyira komolyan az irodalmat, az irodalom mese (mesélés), az irodalom örömteli játék, a lélek (szabadnapos) fényűzése (W. S.) – állítja a költő, s egyúttal paradoxálisan azt is, hogy – de vegyük komolyan az irodalmat, mert a játék „titokban holt-súlyossá komolyodik” (Szilágyi Domokos), az élet, a sors, a lét alapkérdéseit ma is hivatott a költészet föltenni és megválaszolni (vagy ma is a költészet a hivatott), mégpedig azon az (elképzelt) közös nyelven, amely a valamennyire érzékeny (elképzelt) olvasó számára értelmezhető és befogadható (ld. a szerző intencióit a *Liberté* és a *Limpopo* célzott befogadóiról).

A *Limpopo* regénynek nem regény, mesének nem mese, nem epiko-lírai költemény – hanem egy sajátos humorú, fergeteges nyelvi leleményre épülő egyveleg. Előzményei a fabula, a tanköltemény, az állatmese, a különböző utópiák és negatív utópiák. Páratlanul pazar az a szellemi tágasság, amely mozgósításra kerül a könyvben – a mítoszoktól a magyar és a világirodalom klasszikusain át a közelmúlt történelmén át az újsághír, a pletykáig, a pátosztól az ironiáig, a blödlíig, a fantáziától a hétköznapok profán elemeiig. Maga a történet azonban szinte egygyű: egy kelet-európai farnon struccokat tenyésztenek – az író pedig elindul, hogy megismerje ezeket a furcsa, ide nem illő állatokat. Ám struccok helyett csak egy naplóra lel, amelybe a Limpopo nevű strucc jegyezte föl életüket, eszmélődésüket, nevelődésüket – az író nem tesz más, mint valamennyi jegyzettel kísérve közreadja ezt a különös (olykor rontott) nyelven írt naplót. Mert a struccok, bár kényelmes ketrecekben élnek, mégsem érzik jól magukat, nyomozó kérdések foglalkoztatják őket, mint: „...miért, hogy éjszakánként mintha egy más haza, egy másik lét, egy másik földrész szólítana bennünket, éjszakánként? Miért vélem hallani ezt a hívást, miért e vonzás, miért, hogy bőrömön mintha forró déli szelek emléke vagy érintése futkorászna, egy fölemelt fejjel élt életnek és a szabadságnak az ígéretével érkeve nyomorúságos telepünkre az Egyenlítőn túl-ről?”. S ha már kimondatott a szorongató kérdés, elnehezült testtel, levagdost szárnyakkal, homályos érzésekre alapuló tudással megpróbálnak újra megtanulni repülni, hogy visszatérhessenek igazi hazájukba. Közben végigjárják az emberi társadalom közösségi formáit is az anarchiától a csűrhe állapoton át a népszavazásos demokráciáig, hogy ebben is kudarcot valljanak. Lassacskán

azonban fölismerek, hogy a szabadságra való emlékezés megtanulásával fölbeszrethetik magukban a repülés technikáját is. És ami a repülésnél is fontosabb: a metafizikai támaszra is rálelnek. Limpopo írja a szökésük előtti napon: „...akinek lelke van, éppen általa képes érzéklni a lét teljességét. Ugy valahogy, olyanszerűen, mint ahogy füllel a hangot vagy szemmel a fényt, akármilyen parányit is, a feneketlen sötétben. Pontosan erre képes a lélek is, érzéklni azt a rejtelmes fényt, amely sokszor nem erősebb, mint amikor távoli csillagok kaparásznak a retinánkon.”

Szabadság és rabság, egyén és közösség, egyén és társadalom, társadalmiasultság és hatalom, metafizikai távlat, emberisten és istenember, az ember erkölcsi alapértékei – ilyesmiket jár körül a „talátszöveg”, csupa banalitás, azaz csupa egyetemes alap- és örök kérdés. Virtuóz módon, burjánzó bőségben minden együtt van a *Limpopóban* is, amiket a posztmodern szövegek elengedhetetlen kelleiként számon tartunk – ironia és pátosz, inter- és paratextusok, bravúros nyelvi kreativitás stb. Szöcs Géza azonban nem a világ nyomozó determinációját totalizálja, hanem világképteremtő stílusával, hatalmas intellektuális tágasságban, örömteli szellemi játékosággal arról mesél (szó szerint: mesél), hogy a ’modern’ emberben, vagy az állati létre szorított emberben is ott él minden banalitás, butaság, hazugság, kollektív elbutítás és elbutulás, minden fizikai és szellemi ketrec ellenére is, ha csak elfojtott vágyként is, a szabadság, a teljesség, a „másik lét” eszménye. Mert az ember ilyen. Az alapértékek nem változnak, csak a konvenciók cserélődnek.

PÉCSI GYÖRGYI

Szöcs Géza: *Limpopo*, Magvető, Bp., 2007

Merítés, 2006

hogy a művek utóéletének az egyik útját készíti elő az antológiakeresztő, illetve a kanonizáció terén tesz, talán még az irodalomkritikát is megelőző lépést, ami mindenképpen bátor cselekedet részéről.

Recenzens első olvasásra azt rögzítheti a 2006-os kötetet illetően, ami adatszerű, hogy tudniillik ötvennégy szerző százharmincöt verse és rövidprózája lett ily módon kanonizálva, s emellett kijelentheti: mindenik szöveg egyfajta, irodalmi eszközökkel készült láttelel világunkról s – egyesek talán – az emberi jelenségről általában. Megláthatjuk általuk, kik vagyunk, vagy kikké/mikké válhatunk. Ebből kifolyólag pedig akár választás elé is állíthatják az olvasót...

Igaz ugyan, nem egy sokszerzőjű mű ez, de még csak tárthatoz sem hasonlítható, hiszen mindössze a hely és az idő véletlenszerűsége folytán kerülnek egy kötetbe a szerzők és műveik, no meg egy kívülálló szempont, a betűrend diktálta szabály szerint egy meghatározott sorrendbe. Az olvasó „rálátása” tehát még csak nem is a tárthatogatóé, aki adott esetben egyéni pályák valamely alkotói szakaszába tekinthet be, vagy több művész azonos témafeldolgozását szemlélheti, esetleg az azonos áramlathoz való tartozás okán veheti számba törekveiket, egyéni útjukat.

Örök a téma s a kihívás is az alkotó számára mindenkor, de annyiféle változat és válasz születik – jó esetben –, ahányszor szóra bírja. Az emberi jelenség témája például. Sigmond István szerint gonosztevő lenne az ember, amint egy drámai feszültségeket gerjesztő és balladai homályt keltő elbeszéléssel megadja a választ (*Gonosztevők*). A kötet gyűjtőpontja ez a tömör szövevű antológiadarab. A novellák és elbeszélések közül a Zsidó Ferencé (*A disznó*), Gergely Edité (*Mama*), Láng Zsolté (*Az oltalom kolostora*), Demény Péteré (*Nem veszett el*) és a Papp Sándor Zsigmondé (*A gomb*) lehetne az emberi természetéről készített, a Sigmondéval rokon jellegű láttelel. Egy másik, az előbbi témához kapcsolódó kérdéskört, egyén és környezete viszonyát érintik Vida Gábor (*Venyige tanár úr meg a zsebiklotron*), Nagy Koppány Zsolt (*Jozefát úr téblábolásai*), György Attila (*A Tilos kávéház legszebb meséi*), Molnár Vilmos (*Berecki Paula esete a marslakókkal*) és némileg Szakács István Péter (*Az utolsó fénypépr*) rövidprózái, különleg hősök fel- és eltűnéseivel, titokzatos figurákkal példázván valamiféle kóros személyiségzavart, illetve a figurák bolyongásának helyszínein tapasztalható visszas magatartásnormákat. Szerelem és politikum, öregedés és fellobbanó szerelem csapdahelyzeteinek,

érzelmi tusáinak felvetése vonhatja egymás mellé Bogdán László (*Hajnal*) és Lőrincz György (*Sővárgás*) elbeszélését. Mindenik elbeszélőre jellemző az elbeszélhetőségbe vetett hit, s ehhez egyesek az analízisen (Sigmond István), mások az anekdotán keresztül (György Attila) jutnak el, nem ritkák az életből kimetszett yers részletek megvilágításai (Demény, Láng, Zsidó). A fantasztikus ábrázolásmódot választja Molnár Vilmos, az ironia eszközével él Vida Gábor, az „önmagát író” prózát műveli Nagy Koppány Zsolt.

Olvasási szokás és beidegződés, hogy az antológiákat lapozzuk, felütjük, beleolvasunk valamely szerzőt kiválasztva, vagy valamely szöveg izének kedvéért tesszük ezt, esetleg egy történet okán, amely olvastatja magát. Ha mégis könyvként olvasunk végig egy antológiát, az talán a szakmai „ártalom” rovására írandó. Ebből kifolyólag kereshet a recenzens összefüggéseket és közös jegyeket a sokféleségben és változatosságban. A kötet verseit illetően is. Sőt, ezúttal mindössze ezekből a kapcsolódási pontokból és dialogikus viszonyokból emelnék ki néhányat, éspedig azokból a lírai válaszokból, amelyek a hol élünk? kérdésre születtek.

Esetenként nagyon konkrét (és indulatos) válasz születik, például a kisebbségi magyar költőnek az anyaországot illető minősítésére: „örök idegenek mostohája”-ként aposztrofálja Ferenczes István (*Banyaország*), Tompa Gábor meg „otthonatlan haza”-ként (*Banyaország*). Utóbbi József Attilát parafrazálva – és tragikus végét idézve – mondja, hogy itt az ember „pontosan, szépen, / ahogy a csillag megy az égen / sínekre teheti nyakát.” Kányádi Sándor „körömverseiben” szintén jelen van a költőelőd tragikus hazaélménye, akárcsak Gittai István közérzet-verseiben, az 1987. december 3. címűben, de a költő öröksége általában is, amint ezt Orbán János Dénes és Szöcs Géza „verseisei” tanúsítják (*Születésnapomra. Házi feladat*, illetve *Attila és a nők*). A pusztuló kishazát szociografikus érintettségű versciklusban Farkas Árpád idézi meg (*Esztelneki napóra*). Szatirikus éllel rajzol lírai körképet jelenünkről, a „gaz idők”-ről szólva Kovács András Ferenc (*Sörkertől bordal Horatius Flaccushoz*), László Noémi látomása szerint pedig „iszkol a szelidség, bőszejek dáridóznak” (*Hottentotta ábécé*). A KAF lírai körképét mintegy kiterjeszti a nyugati világ és civilizáció egészére Király László (*Kor*), s ugyanő általános érvényű válaszként „rút lét”-ről beszél (*Öreg Publius Ovidius N.*). De megfogható-e a lényeg, hiszen a költő szerint „a látszatok s a világ egybeesnek. / Ha Babilonnak fordulok, ha Pestnek” (Lászlóffy Aladár: *Sodomák*).

Egyetlen és végleges válasz nem adható a felvetett kérdésre, de különben is fontosabb az, hogy igazi élményt nyújtó versekre talál a kötetben az olvasó. Antológiadarabokra.

BORCSA JÁNOS

A romániai magyar irodalomban a rendszerváltás után hívták életre először a merítés „műfaját”, azt az antológia-típust, amely egy év írói terméséből ad közre kötetnyi válogatást. Majla Sándor szerkesztésében *Fagyöngy* címmel 1993–98 között öt kötet jelent meg kortárs romániai magyar költők verseivel, s ugyanő *Erdélyi Dekameron* címmel készített két kötetnyi válogatást 1996-ban kortárs romániai magyar írók 1990–94, illetve 1995–96 között keletkezett műveiből. Mindkét sorozat a székelyudvarhelyi Ablak Kiadó gondozásában jelent meg, s bizonyára az anyaországi tekintélyes sorozatok, a *Szép versek* és a *Körkép* (újabbban *Az év versei*, valamint *Az év novellái*) mintája lebegett a szerkesztő szeme előtt.

Néhány év kiesés után a Hargita Kiadóhivatal és a Pro Print Könyvkiadó vállalta e kezdeményezések újraélesztését *Erdélyi szép szó* címmel, Fekete Vince szerkesztésében egy nagyobb formátumú kötetben jelentetve meg terjedelmesebb válogatást egy év vers- és rövidpróza-terméséből, az első merítést a 2000. év szövegfolymából. Jelenleg a hatodik kötetnél tart a sorozat, írásztalunkon a 2006-os *Erdélyi szép szó*.

Föltehető a kérdés, hogy mit kínálhat egy-egy ilyen kötet: egy év erdélyi magyar irodalmi produkciójának minden antológiadarabját, vagy egy év minden erdélyi magyar írójának legértékesebb alkotását? Ugyiszintén helyénvaló lehet a kérdés, hogy szöveg- vagy szerző-központúnak kell-e lennie egy ilyen válogatásnak, s ehhez kapcsolódóan: elképzelhető-e egyik vagy másik szerző nélkül egy-egy ilyen merítés, illetve, hogy egyik vagy másik szöveg tekinthető-e az erdélyi magyar irodalmi produkció antológiadarabjának az illető évben? Az bizonyos,

Erdélyi szép szó. Szerk.: Fekete Vince, Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda, 2006

Dokumentumokkal, grafikákkal és fényképekkel kiegészítve adta közre a Kortárs Kiadó, Györi János szerkesztésében Kondor Béla verseit és prózai írásait. A kötet tartalmazza Kondor Béla megjelent versesköteteit, így a *Boldogságtörödékek* (1971) anyagát éppúgy, mint a halála után megjelent kötetek (*Jelet hagyni*, 1974; *Írás a falon*, 1987; *Másutt a béke*, 2001) verseit. Bár sokan és sokszor mély elismeréssel emlegetik Kondort, a modern magyar művészet stílus- és iskolateremtő mestereként, elemezve mesterségbeli tudását, eleven formakésztségét, egyéni motívum- és szimbólumrendszert, mégis költőként alig ismert, annak ellenére, hogy olyan irodalmárok foglalkoztak a magyar költészetben betöltött szerepével – rámutatva verseinek eredetiségére –, mint Nagy László, Domokos Máttyás, Ágh István, Tandori Dezső, Horváth

„Majd kiáltó jelzés leszek én”

György, Tüskés Tibor és Sümegi György. Bár Kondor gyermekkorától írt verseket, publikálásra igen későn szánta rá magát, s az, hogy nyilvánosság elé lépett verseivel, részben Pilinszky János és Nagy László bátorításának köszönhető. E kötet lapjain is olvasható Nagy László ajánlása Kondor három verséhez, amelyek az Élet és Irodalom hasábjain jelentek meg 1970-ben. „Bevezetőmben éppen azt akarom tudomásul adni, hogy az itt közölt versek írója azonos a képrival. Költő és festő: egy. Ez a megállapítás jóval több, mint a személy azonosítása. Mert Kondor működése kép- és költeményalkotásban valóban azonos ihletettségű, azonos erejű is. Régóta látom, hogy benne a festő és költő nem kiegészíti, hanem föltételezi egymást.” Éppen ezért is dicséretes vállalkozás e kötet megjelentetése, mert felhívja figyelmünket az életmű egy másik, kevésbé ismert szeletére, felkínálva az elmélyült olvasás lehetőségét. Kondor versei leggyakrabban a művészi ars poeticának, a szerelemnek, a lélek és a test küzdelmeinek, a lét-értelmezésnek, az individuum és a transzcendencia viszonyának kérdéseit tematizálják. „Majd ballagok melletted: te csillogó / arccal sajnálsz és szeretsz. // Majd egy régi tájképen jövök eléd / fényes csizmában és fényes lovon. // Azután üres keretbe lépek és idegen / népség vesz körül összezárva téged is. // Majd kiáltó jelzés leszek én / egy rongált hosszú várakok / és lángok hamvaznak táplálékalkotásul / összecukott szemmel és fekete hajzatuk / elszánt, merev sö-

tétben tünik el. // Majd romlott mocsárban, mint dög / időnként párologó lélekkel járok / s hol itt, hol ott hullik csodálatos / jajgatásom. / Látható és hallható, nem fogható.” (*Jancsi*) E kötet egyik legintenzívebb írása, az *Angyal, ördög, költő* vers és próza különös egyvelege, Blake emlékére írt kompozíció. A hihetetlenül lüktető, intenzív szövegben felismerhető az összegző számadás, a mitologizálás szándéka; a bölcselkedő, szemlélődő monológok, a panaszszavak és fohászfoszlányok mind abból a költői pozícióból születtek, amely az igazmondás lehetőségeit keresi. Hitvallásként is olvashatók sorai: „Jelet hagyni, hogy voltunk s elbuktunk.” S mindeközben félelemről is beszél, hétköznapi félelemről, amelyek apránként sokasodnak, s egyre nyomasztóbbá válnak. A félelem forrását, mint a szöveganyagból felsejlik, a hétköznapi kudarcok, az emberi kapcsolatok, maga az alkotómunka, s a személyiséget korlátozó hatalom táplálják. Utóbbi mechanizmusából megsejthet valamit bárki, aki elolvassa a kötet *Helyzetek és látószögek* című fejezetének kezdő írását, amely tulajdonképpen Kondor művészé avatásának vitáját tartalmazza. Az 1956-os jegyzőkönyv pontos képet nyújt a fiatal művész pozíciójáról. Tehetségét nem vitatták, szemléletmódját azonban durva támadások érték. Már a főiskolás évek elején „problémás” diáknak számított, Szőnyi már az első évben kitétte a festő szakról, mivel Kondor nem azt a poszt-impressionista irányzatot követte, amit a mester elvárt volna növendékeitől. Koffán Károlynak köszönhetően maradt a főiskolán, aki maga mellé vette a grafikus szakra, s mindvégig pártfogolta, mint ez a jegyzőkönyv anyagából is kiténik. S persze támadták oktanul is, például azért, mert szakállt növesztett, s e „tettben” egyesek a rendszerellenes magatartást, a lázadás egyik formáját vélték felismerni, holott a fiatalember csupán heges arcát kívánta eltakarni. Mint a kötetben közölt jegyzőkönyvből is kiténik, sokaknak elvi kifogásaik voltak Kondor munkáival kapcsolatban. Diplomamunkájának, a *Jelenetek Dózsa György idejéből* című rézkarcsorozat hét darabjának értékelése is ezt mutatja. Sokakban ellenállást váltott ki munkája, mivel az arra jellemző tradicionalizmus összeegyeztethetetlen volt az akkor jellemző posztimpressionista és realista irányzattal, a szocialista realizmussal még inkább. Mivel rajztechnikájában olyan mesterekhez nyúlt vissza, mint Leonardo, Tiziano vagy Rembrandt, akik a múlt kövületeinek számítottak, sokak ellenszenvét és gáncoskodását vonta magára.

Szintén ebben a fejezetben szerepel Kristóf Attila megindítóan személyes hangvételű írása, a művész mellőzöttségéről, s Chikán Bálint által 1990-ben publikált dokumentáció arról, miként bánt el Aradi Nóra a művészrel, arra sem méltatva, hogy megtekintse a pécsi óvoda részére készített pannóját, mivel

„A művész által készített faliképek... embertelen és torzító szemléletük miatt igen káros hatásúak...”.

S ebben a fejezetben olvasható Pilinszky Jánosnak az a szövege is, amelyet az első önálló Kondor kiállítás megnyitójára írt, s amelyben így fogalmazott: „Illő kissé megrendülnünk ezek előtt a képek előtt.” A kiállítást a megnyitó utáni harmadik napon bezáratták.

A kötetbe illesztett grafikák és fényképek mellett olvashatók Kondor naplófeljegyzései, jegyzetfüzetbeli fogalmazványai és feljegyzései éppúgy, mint megnyilatkozásai magáról és másokról. Bár e szövegek nagyobb része igen érdekes, és rengeteg adattal szolgál, például utazásairól, munkáiról, terveiről, mégis több olyan magánjellegű feljegyzés is szerepel e kötet lapjain, amelyek értelmezése igen nehézkes.

Györi János, a kötet szerkesztője tollából – mintegy lezárásként – „*Sötétedő időben védelem híján*” címmel olvasható esszé, amely a „Ki volt Kondor Béla? Mi volt Kondor Béla?” kérdésekre igyekszik válaszokat fogalmazni. Györi értő, világos, költőien szép gondolatmenetű írása méltó zárása e kötetnek, különösen annak ismeretében, hogy milyen alázatos munkával igyekszik hozzájárulni az arannyal anyalt festő képek alkotójának mélyebb és teljesebb megismertetéséhez.

ERŐS KINGA

Kondor Béla:
Küszködni lettél,
Kortárs Kiadó,
Bp., 2006

Régebben lehetett hallani olyan kószá egyetemi rémtörténeteket, miszerint egy professzor (docens, adjunktus, tanárségéd) a szemináriumán elhangzottakból, esetleg a szemináriumi dolgozatok főbb gondolatait lecsapolva a saját neve alatt tette közzé a hallgatók gondolatait. Nem lehetetlen, hogy ma is történik ilyesmi, viszont bizonyítani aligha lehet. Ezzel ellentétben van egy olyan hagyomány is, amely a jobb képességű diákok és az oktatók együttműködésének, együttgondolkodásának eredményeit mutatja meg. Nyilván mindegyik egyetemi városban számos példa akad erre a fajta műhelymunkára, így Szegeden is jelentek meg országos terjesztésű kötetek egy-egy jól sikerült szeminárium anyagából.

A 2006-ban könyvesboltokba került, a Modern Magyar Irodalom tanszék egyik – Cserjés Katalin vezette – kortárs magyar

Csoportos célbalövés

irodalmi szemináriumának „feljavított” anyagát adó *Hová lettem. A párbeszéd helyzetébe kerülni* című tanulmánykötet szerzői nemrég még szintén az egyetem egy termében ülve beszélgettek – Hajnóczy Péter műveiről.

A tanulmánykötet szerkesztőinek és szerzőinek alapfeltevése, hogy jóformán minden, a kortárs magyar irodalmat szerető olvasónak mond valamit Hajnóczy Péter neve – az életmű jellegének és az életművet alkotó szövegek közötti összefüggéseknek a valós ismerete nélkül.

Hajnóczy Péter pedig nem tartozik az elfeledett szerzők közé, nem is tartozott soha. Bár valóban volt pár év, amikor kevesebbet lehetett róla olvasni, nem lehet elhallgatásról, a kánonból való kitérésről beszélni. Összegyűjtött műveit már a halálát követő évben, 1982-ben kiadták, egy évtizeddel később pedig bővített anyaggal jelent meg újra, immáron két kötetben (igaz, ahogy arra Vadai István – éppen ebben a tanulmánykötetben – felhívja a figyelmünket, ez a második gyűjtemény nemcsak bővített, de sok helyen szövegszerűen rontott is). Hajnóczy alakját előbb a kultusz történet oldaláról ragadták meg (Szerdahelyi Zoltán: *Beszélgetések Hajnóczy Péterről*, 1995), majd Németh Marcell tollából elkészült a monografikus feldolgozás is (1999), ezt követően pedig a Nap Kiadó reprezentatív „Emlékezet” sorozatában *A véradó* címmel kötet jelent meg róla (2003, szerk.: Reményi József Tamás) – ezzel Hajnóczy végérvényesen is az emlékezésre méltók közé került.

„A Hajnóczy-mű jórészt még feltáratlan intertextuális és narratológiai vonatkozásai szabad válogatásra” ösztönözték a szerzőket, akik a sokféle ágazó életműből tetszés szerint (és szorosabb összefüggés nélkül) válogattak. Az életmű jellegéből

adóóan természetesen a legtöbb vizsgálat tárgya valamely prózai mű (az sem véletlen, hogy éppen *A halál kilovagolt Perzsából* című regényről született két dolgozat), de találunk a kötetben drámai, illetve „filmes” munkáról készült tanulmányt is.

A tizenegy tanulmány közül kettőt a szemináriumvezető Cserjés Katalin jegyez: *A szertartásról* és *Az unokaöcsről* írt terjedelmes dolgozatai nem fukarkodnak a filologizáló, kultusz történeti és képzőművészeti utalásokkal, mely kultúrhistoriai kitérők időnként kicsit talán túlságosan is elkalandoznak; dolgozataiban egyaránt van példa a szoros olvasásra és a motívumkövetésre. Szekeres Szabolcs *Afűtő*-ben fellelhető Kleist-nyomok intertextualitását ismerteti, Tóth F. Péter a *Ló a keramiton* című forgatókönyvet elemzi, Szigeti Kovács Viktor az *M.-et*. Urbanik Tímea a *Perzsia* halott városának képét és annak struktúráját vizsgálja tépoétikai szempontból, Gyuris Gergely pedig szintén a *Perzsiáról* gondolkodott: a regény narratív struktúrájának és Philippe Lejeune önéletrajzi paktumának egymásra olvasásával keresett válaszokat az önéletrajziság poétikájának (problémájának) a *Perzsiában* betöltött szerepére; de dolgozata végére kiderül: csak újabb kérdéseket talált. Fazekas Judit az *Embólia kisasszonyt*, Hideg János a *Jézus menyasszonya* korábban több kritikust is megbotránkoztató Mária-képeit, Bordás Sándor pedig a *Dinamit* című drámát olvasta újra.

A sorból többszörösen kilógó, oda vendégként bekerülő Vadai István tanulmányát külön érdemes megemlíteni. A régi magyar irodalom kutatásában méltán nevet szerzett kutató más eljárást követ, mint a többiek: egy szövegből (*A kút*) kiindulva

Hová lettem. A párbeszéd-helyzetébe kerülni... [Hajnóczy Péter tanulmányok]. Szerk.: Cserjés Katalin és Gyuris Gergely, társ-szerk.: Vadai István és Urbanik Tímea, Lectum Kiadó, Szeged, 2006

tesz az egész életműre érvényes kijelentéseket. Mint textológus észreveszi, hogy az általa a vizsgálat középpontjába állított repetitív darabokban a különböző szövegkiadások között a másolói hibákból eredő „kiadói tévesztések rendre előfordulnak”, „számos durva hibával”, melyek éppen hogy az ismétlődésre épülő művek lényegét zavarják meg. Mint elemző, tanulmányában – a tőle megszokott módon – szinte az egész magyar szövegüniverzumot átkalandozva tekintti át a repetitív művek történetét a régi magyar irodalom darabjaitól (pl. Ecsedi Báthori István, Nyéki Vörös Máttyás), Weöres Sándor, Radnóti Miklós [!] művein keresztül Hajnóczy Péterig, és egy zenei (Steve Reich), valamint egy festészeti hasonlatot (Piet Mondrian) is értelmezésébe vonva mutat rá arra, hogy mi az a „valami fontos”, amit a korai repetitív szövegek feszes struktúrája „önmagában is kifejez”.

A szerzők arra a dilemmára, hogy „Hajnóczy életműve zseniális torzó vagy tudatosan lezáródó egység”, egy harmadik választ adnak: „mi a szövegtest szerves építkezése, dinamikája, radikális eklektikája mellett szavazunk”. Ehhez igazodik a kötet sokszínűsége, önmagán belüli széttartása, „radikális eklektikája”: a szerzők mind egy-egy művet állítanak dolgozatuk középpontjába, és nem tesznek általános, az egész életműre (vagy legalább egy részére) vonatkozó megállapításokat (kivéve Cserjés Katalint és Vadai Istvánt). Bár egyes dolgozatok nyelvi-ileg bizonytalanok, s jegyzetelési technikában is körülmenyesek, és néha halványan a belterjesség (szemben mondva: az erősen együttgondolkodás) látszatát keltik, az egész mégis inkább azt mutatja, hogy van még értelme irodalmat tanítani az egyetemen, mert egyes hallgatók még ma sem restek olvasni, írni és gondolkodni (a kötet szerzői közül többen ma már számon tartott kutatók, illetve publikáló szerzők). A könyv erre is bizonyíték, ráadásul országos szinten is példamutató lehetne: békésen megfér és beszélget egymással benne az irodalomtudományos és az irodalomtörténeti megközelítési mód.

A kötet címe egy Hajnóczy-írásból származik (ennek egy részletét idézi a hátsó borító), melyben az író az igazág keresését a célbalövéshez hasonlítja. A kötetben tizenegy lövés durran el, hol nagyobb, hol kisebb hanggal, az olvasót is belevonva az „igazságkereső” „játékba”. A célbalövés azonban óhatatlanul felidéz bennünk Karinthy *Így írtok* című kötetének előszavát is: ott a káplár tanítja célba löni a katonákat. Nyolcszor mellé talál. Karinthy nál egy ember lö, és többen nézik. Itt tizen lönek. Akik nézik (olvassák), azok feladata megítélni, hányan találták el a céltáblát, hányan súrolták, s hányan löttek mellé. Viszont akárhányan is találtak, az olvasó szeme egy árnyalattal talán már tisztábban látja a célt.

BALOGH TAMÁS

megoldásra egyetlen előadáson belül, nem pedig külön-külön kíváncsiak. Kovalik Balázs rendező és Oberfrank Péter karmester Mozart-maratonja éppen ilyen.

Üres térben, hangsúlyozottan csekély számú, ebből következően több funkcióban visszaköszönő kellékekkel játssza a három Mozartot a jórészt a rendező korábbi zeneakadémista tanítványai közül verbuválódott fiatal énekescsapat. Valódi játékot látunk: színészek és énekesek ők, akik látható kedvvel vetik bele magukat ebbe a különleges, további pályájukon is alighanem egyedülállóknak mondható kalandba. A Figaro házasságának féktelen humora, a sodró lendülettel levezényelt ruha- és szerepcserék sora, majd a Cosí fan tutte habkönyű, frivol sztorija, végül a sötétebb hangütésű Don Giovanni kikezdetettségbe kapcsolódik a szemünk előtt. A hasonló rendezői szemlélet mellett összeköti őket az énekesekből áradó lelkesedés, valamint jó értelemben vett profizmusuk. Meg persze nem utolsósorban az a példátlan műgond, amivel a tizenhárom órás zenefolyam minden taktusa, minden jelenete, a legapróbb rezdülések és az egész mű értelmezését jelentősen befolyásoló hangsúlyeltolódások egyformán megmutatják és megtalálják a helyüket a nagyszerű egészben. Különleges esemény, felemelő élmény, pazar csapatmunka.

Klasszikusok a mának

Az idei fesztivál sokak által alighanem legjobban várt eseménye Alföldi Róbert *Cseresznyés kert*-bemutatója volt a Vígszínházban. Köszönhető ez a magát remek érzékkel menedzselő Alföldinek, valamint annak, hogy a Vig háziszárjai, Eszenyi Enikő, Kern András, Hegedűs D. Géza és Börcsök Enikő mind szerepet kaptak a produkcióban. Mivel Kutszegi Csaba a lap korábbi számában már hosszabban foglalkozott az előadással, itt csupán néhány megjegyzést tennék. Az idei évadban meglehetősen egyenletes – a Tartuffe-öt és a Szentivánéji álmat figyelembe véve egyenesen magas – színvonalon teljesítő Alföldi mintha a Cseresznyés kerttel kissé mellényült volna. Sokszor fullad unalomba az egyébként nagyszerű színészi pillanatokkal megtűzdelte előadás. Számtalan részlet marad homályban, nem derül ki például az sem, miért kell gyárcsarnokban, miniatürizált cseresznyés kert előterébe helyezve játszani a darabot. És hiába érződik, hogy sokat bíbelődtek egyes jelenetekkel, ha az anyhén közhelyszagú finálé után a néző tanácsaltanul töpreng azon, mitől fontos itt és most ez a Cseresznyés kert.

Fotó: www.vigszinhaz.hu

A Budapesti Tavaszi Fesztivál idei színházi kínálatá valahogy a szokásosnál is sokszínűbbre sikeredett. Es nem, ezúttal semmiféle pejoratív melléközöngé nem társul a legalább kétféleképpen érthető előző mondathoz. Ki-ki izlése, vérmérséklete, érdeklődése szerint választhatott ki magának egy vagy több előadást a meglepően széles kínálatból. Régi, sokat – és sokszor rosszul – játszott klasszikusok merész vagy visszafogott színpadra állításával épp úgy találkoztunk, mint kortárs magyar dráma (fővárosi) ősbemutatójával. Világjáró társulat világhíres, revelatív erejű fesztivál-előadása mellett egy év várakozás után végre újra látható volt a tavaly született, idén számos apróbb-nagyobb momentumában finomodott Mozart-maraton.

Mozart!

Kezdjük ez utóbbival. Nettó tizenhárom órát Mozarttal tölteni – első hangzásra talán keveseknek hangzik biztatóan. Pedig itt a hazai színháztörténet és operajátszás korszakos eseményét kell méltatni, ami valahogy mégsem akar otthonra találni széles e vidéken. Mozart három, a librettista után Da Ponte-operákként is emlegetett művét, a *Figaro házasságát*, a *Cosí fan tuttét* és a *Don Giovanni* – ahogy tavaly márciusban, úgy idén is – csupán néhány száz kiválasztott láthatta a Millenáris Teátrumban. Kiválasztottak ők, hiszen Magyarországon jelenleg nincs olyan színházi intézmény, amely falai közé fogadná az ennek köszönhetően gyakorlatilag

formás fiatallembert, Anzoletto mintarajzolót (Ötvös András e. h.). Kísérlete persze kudarcot vall, de mégsem tudunk rajta nevetni, hiszen eközben egy valaha szebb napokat látott asszony egyéni tragédiájának megrázó részleteibe pillanthatunk be. Nagyívű, fontos előadás, az évad legjobbjai közül való.

A klasszikusokhoz persze legtöbbször ennél jóval merészebben nyúlnak az alkotók. A Valló Péter rendező és Garaczi László szövegíró által bábszínpadra álmódott Odüsszeusz-történet is számos új részlettel szolgál Homérosz eredetiéhez képest. A Nemzetiből az Andrassy úti Bábszínházba átruccant László Zsolton alapul az egész előadás: ő játssza a tengerjáró hőst, aki meglehetősen kanyargós úton tér haza hűség Pénélopéjához. Az út hosszú, és nemcsak az emberhúrra éhes szörnyetegek sora, hanem számos vonzó leány és asszony ölelő karja is minduntalan megszakítja. Valló Péter kereknek gondolt történetet nyújt át a nemcsak gyerekeknek szóló előadásban, az irodalmi hagyományokat figyelembe véve folytatja és zárja le Odüsszeusz történetét. Homéroszsal kezdődik ugyan az irodalom, olvasottsága és népszerűsége mégsem érhet a nyomába némely becses ponyvaregény-szerző jének. Rejtő Jenő alias P. Howard ezek közé való, aki valóságos kultusszal rendelkezik Magyarországon, népszerűsége ma, évtizedekkel halála után is töretlen. A Kárpáti Péter írta, Novák Eszter rendezte tatabányai előadásról szintén volt már szó ezeken a hasábokon, ezért csak röviden időznék el itt. Kárpáti alapanyaga egy kevéssé ismert, nem is feltétlenül az élvonalba tartozó Rejtő-kisregény volt. Látszólag, hiszen valójában a rejtői világlátás nyitját feszegeti a szerző, amikor hol közkezen forgó, hol meg csak rajongók által tudott helyekről szedegeti össze *Az öldöklő tejcarnok* (avagy *A néma írógéptitka*) című darabjának elemeit. Főállású, megélhetési írók hadát lelkesíti meg a régi rendezőtárs, Novák Eszter a már sokszor bevált tatabányai csapatával. Írni márpedig kell, mindegy, milyen áron, a lényeg, hogy eladható és olvasmányos legyen. Sercen a papír a ceruzák alatt, serényen dolgoznak az agytekervények, s ha már nagyon szorít a határidő, a szeretetre méltón profi amatőrök bizony nem haboznak egymás ötleteit sem ellopni. Jelszavuk közös: mindent az olvasóért! Mucsi Zoltán flegmán magabiztos Vörös Plackját, Tóth Ildikó csarnoktulaj Nanyját, valamint Chován Gábornak az írószármányait a tejcarnok sokat látott falai között próbálgató Jenő-kéjét kell kiemelni a szellemes és kellemes forgatagból.

Fotó: Szilágyi Lóránt/www.vigszinhaz.hu

Határokon innen és túl

Nyár eleji visszatekintő
a 2007-es Budapesti Tavaszi Fesztivál
színházi estéire

láthatatlan produkciót, miközben a szakma egyöntetű és leplezetlen rajongással viseltetik Kovalik Balázs Mozart-maratonja iránt. (Az ok „nyilván” a szokásos, ti. a pénzhiány. Az idei esemény után Karsai György színikritikus, klasszikus-filológus gyűjtést kezdeményezett annak érdekében, hogy a produkció ne tűnjön el az emlékezet sülyesztőjében.) Megjegyzem, a rajongás ez esetben teljesen jogos. Az előadás fontosságát pontosan mutatja, hogy a Tavaszi Fesztivál – gyakorlatától merőben eltérő módon – a tavalyi év után 2007-ben ismét műsorára tűzte.

Mi ennek a példátlan, mégis kétarcú sikernek az oka? A már említett mennyiségi tényező csupán egyetlen, ám lényegi jellemző. A legkitartóbbak (sokan voltunk ilyenek), akik végigütköztek az egésznapos mozartiádat, a nap zárhatót jelentő Don Giovanni már szinte más tudatállapotban hallgatták végig. Tavaly egy másik lap hasábjain a Mozart-drog hatásairól már irtam Kovalik rendezése kapcsán. Jelentem: a függőség nemhogy enyhült volna, inkább erősödött az azóta eltelt időben. Mert a hazai operajátszás felhős egén immár évtizede üstökös-ként feltűnt Kovalik Balázs kivételesen friss szellemmel tud közelíteni az operához. Nemcsak Mozarthoz, hanem Verdihez, Puccinihez vagy Brittenhez is egyaránt – magáról a műfajról gondol egészen mást, mint ifjabb és idősebb pályatársai. Tiszteletteljes tiszteletlenséggel nyúl alapanyagához, ám teszi ezt anélkül, hogy darab- és életidegen belemagyarázásról, a magának tetszelgő rendezői színház erőltetn érőködéséről kellene beszélnünk. Gondolkodó és szórakozni vágyó emberekhez szól a Mozart-maraton is, olyanokhoz, akik hisznek abban, hogy nem csupán egyetlen lehetséges, százévekként ez előtt írásban rögzített testtartással lehet énekelni az operaszínpadon. Akik nem élettelen viasz-bábuk poros-unalmas szerelmi és egyéb relációiról akarnak mérésékelten izgalmas előadásmódban értesülni. Akik magas színvonalú énekesi teljesítményre és elgondolkodtató, karakteres rendezői

Efféle kételyek fel sem merülhettek a Zsámbéki Gábor rendezte Goldoni-darab, *A karnevál utolsó éjszakája* kapcsán. Zsámbéki a Katona József Színház válogatott színészgárdájával kesernyész hangvételű, nosztalgikus, megrendítő előadást készített, mely látszólag a kétszáz évvel ezelőtti Velencéről, valójában a mindannyiunkat körülvevő jelenvalóságról beszél. Az előadás titkos működési mechanizmussal bír. Míves részletek sorjáznak egymás után a „csontra húzott”, szigorúan a többszálú cselekmény egyetlen vonala iránt érdeklődő előadásban. Zsámbéki és színészei merik vállalni a lassúságot, ami véletlenül sem összetévesztendő a vontatottsággal. Meg kell tanulnunk az előadás nyelvét, türelmesnek kell lennünk hozzá, hogy végül megértjük: rólunk és értünk szól ez az egész. Bölcs megfontoltság, szívmengető nyugalom árad Khell Csörsznek a végletekig leegyszerűsített, mégis gyönyörűséges színpadképéből, Szakács Györgyi látványos, sokszínű, mégis visszafogott ruhakompozícióiból, Sárosi László tangómotívumokra alapított, a szint elöntő nosztalgiát hallhatóvá varázsoló zenéjéből. A Zamaria takácsmestert játszó Bezerédi Zoltán rezignált, mégsem életunt apafigurát mutat, aki mindenekelőtt lánya, a Pálmai Anna játszotta Domenica érdekeit tartja szem előtt. Ujlaki Dénes és Bodnár Erika házaspárja mögött egy közös élet minden szépsége és diszkrét titka ott áll. A Nagy Ervin és Jordán Adél játszott, folyton civakodó, szeleburdi párocska szerelmi elszántsága hasonlóképp mély indíttatású. A Szirtes Ági kacér fonónője és Máté Gábor mókamester mángorlója között a szemünk láttára szövvődő viszony egy megkészt, de jó eséllyel virágba burolódó szerelemről tudósít. Kocsis Gergely papucsférje mellett remek Pelsöczy Réka hipochonder, mások boldogságára mindig féltékeny felesége. Fullajtár Andrea az öregedő francia hímzőasszony szerepében brillíroz: eleinte számító, gonosz szipirtónak gondoljuk, aki fonnyadó csáberejét veti latba, hogy Zamaria lányától elszedje a

Klasszikus a jövőnek

Persze nekünk, itt és most szót a lausanne-i Théâtre Vidy előadása, a kimondhatatlan című, miféle német szokatlan megoldásokkal kísérletező *Eraritaritjaka – Mondatok múzeuma* is. Hogy az alcímben említett jövőnek mi köze az egészhez? Nagyon is sok, és itt nem elsősorban a magyar körülmények között meghökentően profi audiovizuális élményre gondolok. Természetesen a jövőben sem fog minden színház, minden előadás így működni, nincs is erre szükség, ám a recenzens mégis ámulva teszi fel a kérdést: így is lehet csinálni? Heiner Goebbel legújabb bemutatója a premier óta járja a világot, túl van a századik előadáson, egész sor fesztiváldíjat söpört már be. Az irodalomtörténetben különleges helyet elfoglaló német nyelvű író, a Nobel-díjas Elias Canetti több művét, egyebek között a magyarul csak nemrég olvasható *Feljegyzéseit* és az alighanem leghíresebb regényét, A káprázat címűt alapul vevő előadásban egy átlagember életén keresztül az elmúlt század legegésztőbb és legbanálisabb kérdéseire kapunk frappáns, Canetti és alighanem Goebbel által is évtizedeken át érlelt válaszat. Az előadás címében idézett kifejezés ausztrál bennszülöttektől való, s az egykor elvesztett dolgok iránti vágyakozást, leegyszerűsítve a nosztalgiát jelöli. A mondatmúzeum műfaji (?) megjelölés tovább pontosít. Mintha egy múzeumi kiállítás tárgyai között bolyonganánk a rendező Goebbel és a szeniális színész, André Wilms tárlatvezetésével. Utóbbi szájából Canetti-szövegek történelmi hangoznak el franciául a tökéletesen üres, szigorúan fekete-fehér térben. A Mondriaan Quartet élő zenekari kísérlete magyarul, kiegészíti, kommentálja a hallottakat. Az előadás makacsul halad a maga kijelölt ösvényen egészen az utolsó pillanatig, amikor bravúros váltás következik, ami hirtelen az eddig látottak újragondolására kényszeríti a nézőt. Goebbel előadása után immár kételkedve hiszünk a szemünknek: valóság és fikció maradéktalan színházi élmény keretében tűnik át egymásba.

JÁSZAY TAMÁS

„A TÁP színház társulatát a rossz színház iránti szenvedélyes elkötelezettség tartja össze. Túl sok jó színház van a világon. Túl sok jó színész, túl sok jó rendező. Túl sok jó darab, túl sok jó előadás. Ki nem unja már a remek világítást, díszletet, jelmezeket? Kit nem altatnak el a szenális kísérőzenék? A rossz színház ritka kincs, egyre ritkább. Megismételhetetlen. Meg kell becsülnünk ezt a kincset. Ápolnunk, TÁPlálnunk kell a rossz színház ősi hagyományát, meg kell őriznünk a következő generációk számára. Célunk, hogy a lehető legtöbb rossz, amatőr, dilettáns, gagyi, penetránsan kellemetlen színházi előadást hozzunk létre minden szezonban. Mi nem katarzisa törekszünk.” – olvasható a TÁP Színház manifestumában, amiből egyszerre kell kihallanunk az alternatív színházi kontextuson belül is markáns antiszínházi ideológiákkal való rokonszenvet és azt a játékoságot, amely merev élet veszi a kikiáltott programszerűségnek, már azzal az első lépéssel, hogy színházi manifestumuk egyben műfajparódiaként is olvasható.

attól válik igazán jó előadássá, hogy könnyedén, humorral keveri, szkeccseli és loopolja a színházi képeket s a hozzá tartozó hangokat. Életszerűen (és közben természetesen: teatrálisán). Ki ne gondolt volna már magára séta közben az utcán akár egy film szereplőjére, ki ne látta volna élete ha csupán pár percének töredékét is, de filmes szemmel, vagy számítógépes játékok dramaturgiája szerint? A *Keresők* mesébe futó története ebből indul ki, és ami miatt még otthonosabb lehet, hogy éppen azt a világot (és a benne játszó karaktereket) állítja elénk, amelyben feltehetően nézőközönségének nagy része mozog (vagy mozgott), a budapesti (fél-szub-)kulturális szórakozóhelyek nyilvánosságát. A történet főszereplője egy András nevű srác (Mészáros Béla), aki egy augusztusi, esős délelőttön beül az Eckermann kávézóba. Itt lép hozzá a Szorongás RT nevesincs titkos ügynöke (hangja: Halász Péter) és közli vele: ha nem menti meg a szomszéd asztalnál ülő csinos lányt, akkor örökre boldogtalanná teszik, őt meg bekebelezi a szervezet. Ezek után

ezek egymás utáni gyors visszapörgetését imitálják. S ha már vizualitásról és a technikai médiumok műfajairól esik szó, sem a tévé, sem a rádió nem alulreprezentáltak: díszletelemként ott állnak a színpad két sarkában, rajtuk keresztül ontják reprezentatív kulturális műsoraikat, patetikus szavataikat és hírből szegény híradóikat a szereplők világára, amelynek valóságához édeskevés közük van (ám dramaturgiai szerepük nem lebecsülendő). Külön öröm, hogy végre nem csak dekoratív felületként látjuk használni a vetítés lehetőségét: a színpad terét kettészélő redőnyfüggönyre vetített háttérrel virtuális kitágításai és együtt cselekvő részei a történetnek és ez az intermediális viszony jellemző, gondoljunk az előadás bármely összetevőjére – hangra, színészi játékra, díszletre vagy zenére. Ennek megfelelően lehet kitérni a színészi játékra is: amelynek fő erőssége a *Keresők*ben (a pontosságon túl) a karakterrajz. Pillanatok alatt válnak a szemünk előtt színésznők tipikus pincérlánnyá, hétköznapi lánnyá, lázadó aktivistává, illetve

Fotó: www.szin haz.hu

Keresők

Ami rendhagyó dolog a TÁPosok esetében, hogy olyan színházi platformként működnek, ahol kevésbé ismert arcok mellett kultikus underground színészek és sztárszínészek egyaránt megjelentek, mindemellett nivellált repertoár helyett hol kocsmban megrendezett „rossz-színházi varietével” állnak ki a nézők elé, hol nagyon szoros dramaturgiájú, profi előadással a Kamrában. Ez utóbbi volna a *Keresők*.

Vajdai Vilmos Molnár Gergely novellájából készített valamikor rádiójátékot, ez adja most a Kamra-beli előadás hanganyagát, mégpedig úgy, hogy a színészek rámozognak és tátognak a rádiójátékra, megtestesítik azok szereplőit olyan bravúros pontossággal, hogy csak a hang-arc különbségekből esik le a tantusz. A színészi játék és a rögzített hang összejátszásának alapötletén túl az előadás a technikai médiumok adta lehetőségeket is alaposan kiaknázza és tematizálja, vagyis nem merül ki abban, hogy vetített képekkel szövi meg a színpadi cselekmény háttérét, hanem arra reflektál, miként itatja át a fantáziánkat a filmes, képregényes, televíziós vizualitás és mitológia, hogyan formálja ez a történetmondási technikáinkat akár a köznapi életet, akár a színpadi játéknyelvet illetően. Nem kell színházelméleti kérdések demonstráló felmutatására gondolnunk: a *Keresők*

felbukkan egy régi ismerős, és míg András udvarias beszélgetésbe keveredik vele, a lány eltűnik. András nekivág a feladatnak, erről a kereséséről szól az előadás, vagy ami még fontosabb, a keresés különböző stációiról: egy betépett jó barát lakásáról, ahonnan jó pár telefonhívás animált jelenetén keresztül egy házibuli közepébe keveredünk, valahol szó esik a Nagymező utcai fákért szóló tüntetésről – és menet közben András újra összefon egykori barátjával. Minden boldog véget ér (az ismeretlen lány és András megmenekülnek), és ennek is a végén Halász Péter siri alakját idézik meg, ahogyan hórihorgas Nosferatuként áthalad a színen.

A *Keresők* olyan fajta teatralitást képvisel, amely elidőz saját játékoságán és ennek az arányai mind a jelenetidőket, mind a szkeccs-technikát illetően a legfigyelmesebben (a nézői tekintetet is számításba vevően) alakítottak. A nézés izgalmát abból fakad, hogy bár egyszerű történetet követünk, ez sok nézőpontból és jelenetdarabból tevődik össze; a jelenetek egymásból való kibomlása határozza meg a ritmust. Könnyed előadást látunk, ám szoros dramaturgiai szerkesztést, amely mögött feltehetően sok munka van: helyenként valóban lenyűgöző az a gép-szerű pontosság, amivel a színészek hang és kép akadozását,

színészek tipikus sráccá, junkyvá pár mondat és testhelyzet révén. Mindez nem csak a professzionalizmusból adódik: a szabadságból és az örömből fakadó játék ízéből, ami fel-szabadító színházi élménybe von minket.

VARGA ANIKÓ

TÁP Színház – Kamra: **Keresők. Rendező: Vajdai Vilmos.** Dramaturg: Turai Tamás, Peer Krisztián, Keszthelyi Kinga. Dalszöveg: Vinnai András, Peer Krisztián, Paizs Miklós. Díszlet: Bartos András. Jelmez: Juristovszky Tamara. Maszk: Juristovszky Sosa. Grafika: László Zsuzsi. Animáció: Hegedűs Márton és Kelencz Attila. Zene: Vajdai Vilmos. Videó, 3D animáció, háttérgrafika: Juhász András és Péter Boldizsár. Szereplők: Dióssi Gábor, Mészáros Béla, Jordán Adél / Ubrankovics Júlia, Sipos Vera, Horváth Ákos, Máthé Zsolt, Kocsis Gergő, Juristovszky Sosa, Keresztes Tamás, Vécsei Tibor, Járó Zsuzsa, Elek Ferenc, Schönberger Adám. Hangok: Halász Péter, Gryllus Dorka, Parti Nóra, Thiróczy Szabolcs, Bordi András, Ónodi Eszter, Keszég László, Marozsán Erika, Bodó Viktor, Szantner Anna, Vinnai András, Takátsy Péter, Csányi Sándor, Szabó Győző, Auth Magda, Turai Tamás.

Az olasz reneszánsz újkomédia talán legellentmondásosabb, máig félreértett – és ezért elítélendőnek tartott – szerzőjétől mi mást várnánk, mint gyilkos, de ugyanakkor pazar humorú darabot, amely – eltérően az addigiaktól – nem az ókori, két lábon járó elődök, hanem a kortárs ember-szabásúak visszásságait kiáltja a világnak. Niccolò Machiavelli *Mandragórája* ilyen darab. Az újkomédia jellemkomédia is egyben, és az ördögűnnek a masszív átverésben való varázslatos szerepe olyan történet, amelyben mindez érzékelhető. A mű erősségét a sokféle emberi tulajdonság elegye, illetve az azokon élcelődő metsző gúny adja, és mint tudjuk: az emberi hülyeség örök és megváltoztathatatlan. A Mandragóra ezért ma is, változtatások nélkül is akár – játszható. A Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata most eljátszotta.

Furcsa színekkel indul az előadás: a félkör alakú díszlet, mint egy jól felcíromázott konzervdoboz zárja körül a szereplőket, a másik képzeletbeli félkört a színpadra telepített nézőtér zárja. Enyhén aranyozott, enyhén kopottas, barokkos díszítésű fal, a falban forgóajtók és fülek. Utóbbiak ugyan nem szó szerint, de átvitt értelemben annál inkább – Machiavelli világában járunk, amely ezúttal a jóízűen förtelmes kitoláson és a megunthatatlan pletykán alapszik. Az esetlen és általában idős, gazdag bunkótt semmizni ki a furfangos szolga(sereg), a főhős céljainak megfelelően, a cél pedig általában egy igen kívánatos fehérszemély megszerzése. Eme fehérszemély társadalmi funkcióit pedig a legtöbb esetben a gazdag bunkó feleségeként látja el. Furfangra van tehát szükség, több szálon futó cselekményre, jó nagy gabalyításra és szenális végki-fejletre. Machiavelli Mandragórája mindezen stílkritériumoknak eleget tesz. A két barát, Callimaco (Kovács Botond) és Siro (Korpos András) közül előbbi szemet vet a szóban forgó feleségre, Lucreziára (Berekméri Katus), aki nem képes gyerekimádó férjének, Nicciának (Szélyes Ferenc) gyereket szülni. Nem képes, mert nem akar, hisz a háttérben titkos szerető rejtezik: Timóteus, a pap (Bányai Kelemen Barna), aki aztán nőül veszi a mamát, Sostrátát (Tompa Klára). A gyerekváró helyzetet kihasználva, a mókamester Ligurio (Bokor Barna) és az epedő Callimaco (utóbbi alorvosként) elhitheti az öreggel, hogy a mandragóragyökérből készített szerelmi bájjal hatásaként felesége egy éven belül szülni fog, a bibi csupán a mellékhatás: az első férfi, aki hozzáér, meghal. És innen kezdődik a bonyodalom, a „halálraitelt” első férfi titkon nyilván Callimaco lesz.

Az előadás aktualizál. Az emberi hülyeség fentebb említett mottójára hagyatkozva kiemeli a szereplőket a reneszánsz közegekből és az egész történetet napjainkba helyezi át. Király István rendezése és Szakács Ágnes díszlete, jelmezei stilizáltak a mába emeli(k) a cselekményt: stilizáltak, mert az említett színpadter sem mire sem utal, talán a barokkra, de arra is csak enyhén, a szereplők viszont maiak: mai ruházatot viselnek, a mai nyelvet – beleértve a sokszor zaftos szlenget – beszélnek. És ez nem baj. Az úr-szolga viszonyt sikeresen simította ki a dramaturg és fordító (Király Kinga Júlia), a mára elavult társadalmi viszonyok nem zavarták a sima eszmefuttatást. A huszonegyedik század embere, az alkalmazott és főnök, a bohém ifjú, a fiatal feleség és idős férj viszonya kellőképpen harmonizál az eredeti, reneszánsz „kasztrendszerrel”, az átverés a mában is hangsúlyos kitolás marad. Észrevétlenül folynak egymásba a jelenetek, a situációk egymásutániségének természetessége ügyes vágást feltételez. Pergő, érdekes és igazán humoros produkciót eredményezett a változtatás, a társulat fiatal, egy-két éve végzett színészei láthatóan jól érezték magukat a szerepükben, spontán nézőtéri felröhögésekben nem volt hiány – a mába ültetett újkomédia a „modernizálás” mellett megőrizte eredeti jellegét. Callimaco esetlen és ügyetlen, gátlásos ifjú, akinél mindez nem okoz gondot a csíny véghezvitelében. Kovács Botond alacsony termete, és barátja, Siro (Korpos András) átlagon felüli magassága már önmagában is komikus látványt eredményez, amire a mai magyar szleng tartalmas és rövid, gyakran használt végzava még rátesz egy lapátot. A dramaturgnak sikerült úgy beillesztenie a durvább nyelvi elemeket, hogy trágárságból épp csak annyi hangzik el, amennyi feltétlenül szükséges. Így az nem válik öncélúvá, és indokolt helyet kap a színpadon. Az előadás gerincét azonban Szélyes Ferenc Nicciája, Bokor Barna Sirója és Bányai Kelemen Barna Timóteusa képezi. Utóbbinak szerény, visszafogott, ájtatosan szemfogató és minden ízében ravasz papja igazi humorforrás, aki – elszólásaiból tudjuk – számottevő világi múlttal rendelkezik. A stílusra oly jellemző jellemkomikum az előadásban sem vesződik el: tartalmas és felüdítő szórakozást kap a néző. Annál viszont semmi többet. Csak egy hatalmas törést az utolsó negyedben – a produkció végére rendezett, feltehetően szándékoltan kretén valóságshow megfelelne egy tökéletes intermezzónak, zárásnak azonban erőltetett. A díszlet fala kifordul és színes tévéstúdióvá változik, megérkeznek a szereplők, akiket Balázs-stílusban kérdezzet Ligurio a

Fotó: www.tngm.ro

Ördöglé

tanulásokról. Hogyan az éppen megtörtéteket elemzik, az valóban szórakoztató, de pár perc után unalmassá válik, és vágnánk vissza abba az „eredeti világba”, ám az a világ nyomtalanul eltűnik, felszívódik, figuráink a show-bárszékek mögül jönnek fel tapsrendre. Az elméletileg jól hangzó megoldás a gyakorlatban itt nem működik, a hevenyészettnek tűnő képsorozat zavarba ejti a nézőt, felidéződik a kérdés: és akkor most itt mi van? Mert zárás, az nincs.

Aki színházi szórakozásra, jó poénosorozatokra vágyik, az kortyolgathat *A léből*. A nem létező szerelmi bájjal másik mellékhatása a színpadon jelentkeznek – és ez a nevetés. Ennél azonban nem mond szótagnyival se többet a mai Mandragóra. Nem ítélik, nem nyilatkoztat ki, és a következtetéstől is megfosztja a nézőt: a stúdiójelenet szereplői magyarázkodásáról, erőltetett humoráról elpattan a nézői figyelem, hangsúlytalanul válnak a hogyan-ok és főként a miért-ek. Nevetünk egyet és megyünk haza.

NAGY BOTOND

Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata. *A lé. Színpadi játék Niccolò Machiavelli Mandragóra című komédiája alapján. Szereplők: Kovács Botond, Korpos András, Bokor Barna, Bányai Kelemen Barna, Szélyes Ferenc (Jászai-díjas), Berekméri Katus, Tompa Klára. Fordította: Király Kinga Júlia. Rendező: Király István. Dramaturg: Király Kinga Júlia. Díszlet és jelmeztervező: Szakács Ágnes. Koreográfus: Szőke István. A rendező munkatársa: Tatár Ágota.*

figyelmeztető utalás egy filmbéli párbeszédben, civakodásban). Beviszi hát kameráját és stábját a marosvásárhelyi Kincses-házba. Ez önmagában is roppant merész tett – a legmerészebb mind közül. Felkeresi apjának időközben ellenfeleivé vált egykori barátait, ismerőseit: a magyar érdekvédelmi szövetség jelenlegi meghatározó politikusait; és azokat is, akik eleve a barikád másik oldalán álltak: a vásárhelyi zavargásokban meglehetősen obskúrus szerepet játszó román főtiszteket. Ekkor szembesül a paradoxálisan tűnő helyzettel, azzal, hogy míg a deklaráltan ellenségszerepet „játszó” magyargyűlölő tábornokok, ezredesek minden további nélkül hajlandóak szóba állni vele, a „mieink” kínos hártásokkal igyekeznek szabadulni tőle. De maradjunk egyelőre az igazi trouvaille-nál: a Kincses család belső „szappanoperájának” ragyogó ábrázolásánál.

Családi mozi

Ez a vonatkozás mutatja meg legvilágosabban, miért fontos film a Kincses Rékéé, és miért nevezhető bizvást a kortárs magyar dokumentumműfaj súlypontjait elmozdító, újító szellemű alkotásnak (ma már nincs teljesen egyedül, elég, ha egy másik Rékára, Pigniczkyre gondolunk). Kincses Rékának, minden rendezői kvalitása mellett, bizonyára szerencséje van a családjával. Szinte példa nélküli, hogy egy dokumentum- vagy riportfilm alanyai ennyire közel engedjék magukhoz a kamerát, és képesek legyenek ilyen mértékű természetes és fesztelen viselkedésmódra, a nyilvánosságunk szánt rögzítés aktusával szembeni nyitottságra (ne feledjük, közszereplő háza tájáról van szó!). A teljesen őszinte (ön)megmutatás persze jószerivel lehetetlen, a *Balkán bajnok* azonban provokatívan elmegy a lehetséges határig, a filmes eszközökkel történő terápia/önterápia kritikus pontjáig. Itt bizony nem lehet elkerülni – azaz el lehet, de akkor nincs sok értelme a dolognak –, hogy a szennyes napvilágra kerüljön. Napvilágra is kerül. Kincses valóságos lelki élveboncolást végez szülein – több interjújában el is mondja, hogy sokan épp ezt kifogásolták („hogy tetted ezt a szüleiddel”-típusú szemrehányások). A rendező nagy erénye, hogy úgy képes strukturálni, összerendezni a család belső viszonyrendszerét ábrázoló felvételeket, hogy a témamegragadás feltétlen őszinteségéhez és kíméletlenségéhez hozzárendelődik az igazi kinematográfiai élmény – főként fikciós alkotásokra jellemző – érzete: ilyenkor kelti az izig-vérig valóságanyaggal dolgozó film a fanyar szituációs vígjáték vagy a lélektani dráma hatását. Mindez kiváló adagolásban, hiszen a „porciózás” ritmusa majdhogynem kifogástalan. Ez a fajta radikális ábrázolásmód azonban aligha vezet az antipátia vagy a viszolygás érzetének felkeltéséhez: összességében egy

„Édesanyám csókolgatja a zsúrit az egész család nevében!” – ez a körülményekhez képest szokatlannak ható mondat Kincses Réka szájából hangzott el a 38. Magyar Filmszemle díjátadóján, ahol a fiatal rendező a legjobb dokumentumfilmért járó kitüntetéset vehette át. A szemle dokumentumfilmfesztiválja a *Balkán bajnok* című film diadalmenetének „megkoronázása” volt – a rangos elismerések között van egyebek mellett a tavalyi nagyszabású Astra fesztivál nagydíja is. A fentebb idézett mondat illik a filmhez. Kincses Réka olyan filmkészítési módszerhez és tematikához nyúlt, amely nálunkfelé még szokatlannak és rendkívül merésznek számít – ez részben (de csak részben!) indokolja sikerét és a vele kapcsolatban felmerülő esetleges ellenérzéseket is.

A *Balkán bajnok* határterületeket feszegető és feltérképező, összeférhetetlennek tűnő minőségek és kategóriák között egyensúlyozó alkotás. Egész estés dokumentumfilm, amely nélkülözi – vagy legalábbis tompítja – a kívülálló, elemző nézőpontot, miközben végig megőrzi hitelességét: attitűdje egyszerre szubjektív és objektív törekvő. Személyes és közösségi problémák megfogalmazója ugyanabban az artistikus keretben, a műfaji és stílustörés leghalványabb jele nélkül. A dokumentarista igényű nyomozásjellegű a házimozi közvetlenségével ötvöző alkotás, amely helyenként nagyon is a fikciós filmkészítés műfaji sajátosságaival kacérkodik, a drámai vagy akár vígjátéki elemek révén. Ha valaki Michael Moore-ra és az általa fémjelzett ultramanipulatív, propagandai céltudatossága okán leplezetlenül fikcionalizáló dokumentumfilm vonulatra gondol, azonnal felejtse el. Kincses Réka filmje – egy-két kivételes képsortól eltekintve, amilyen a „Romániai Magyar Demokrata Szövetség” képfelirat alatt vonuló, erős asszociációs mezővel rendelkező gépkocsisor jelenete – jobbra csak annyiban „megrendezett” és „irányzatos”, amennyiben bármilyen vizuális alkotás (beleértve a legártatlanabb családi videókat is) annak számít: a problémamegragadás irányait kijelölő szerzői tekintet és a montázs révén.

kezeléséhez való hozzájárulása okán. Felvonul a filmben néhány közéleti nagyvagyú, illetve néhány őskövület is. Kincses Réka sorban felkereste azokat, akikről apja azt állítja, hogy tevékenyen részt vettek félreállításában. Vannak köztük olyanok, akik alig tagadhatóan közvetlenül felelősek a '90 márciusában történtekért: Ioan Scricieiu tábornok, Ioan Judea ezredes, a maguk morbid módon mulatságos veteránklubjával. Van olyan pozitív figura is – Smaranda Enache asszony –, aki ugyanúgy a politikai „hátszárba” sodródott, mint Kincses. A legizgalmasabb azonban az RMDSZ jelenlegi vezérkara néhány kiemelkedő alakjának – egykor Kincseshez közelálló marosvásárhelyi értelmiségiek – viszonyulása. A kamera itt már nem tud olyan mélyre hatolni, mint az apa (és a családi viszonyrendszer) analízisének esetében: a megszólaló politikusok annyit és úgy mondanak el, amennyit és ahogyan akarnak. Mint kiderül, nem is ez a fontos igazandiból. Egy-egy elejtett félmondat, az egykori közös fotók által sugárzott képpel való szembesítés, a nonverbális kommunikáció megannyi apró jel(zés)e, a hevenyészett környezetrajz beszél helyettük. A leloptatási szándékot alig takaró kínos udvariasság, ahogyan kezelik a riválissá vált egykori kolléga lányát, aki bizonyára „szeretne elégtételt szolgáltatni apjának”. Az önlegitimációs kényszer, amely pontosan a beszélőt leplezi le, mint például Kelemen Atilla ködösítő példázata a székéről, amelyre azért kell leülni, nehogy még nagyobb szarházi ülhessen rá, vagy hogy hasonlítani kell a környezethez, mert „a pisztráng sem él meg a mezőségi pocsolyában”, meg hogy „ilyen tóba ilyen béka”. Pedig a rendező – nem érintettsége ellenére, hanem épp azért – nem az ítékezés, az igazságszolgáltatás szándéka vezérli (legalábbis a film végső, megtekinthető változata szerint, és ez számít), hanem a problémák gyökeréhez való visszanyúlás, a megértés mindent felülíró igénye. (Apját, anyját, hűgát nem kíméli – miért kímélné Frundát, Markót, Borbélyt, Kelement?) És egy családi kerti partin elhangzik az a bizonyos állítás, amelyért csoda, hogy Kincses Réka – eddig – megúsza per nélkül: nevezetesen, hogy a diktatúra éveiben Frunda György volt a Kincses családra állított besúgó. Ez azonban a Kincses szülők állítása, *nem a filmé* – s ha valamit felróhatunk a rendezőnek, az az, hogy találkozásuk során nem szembesítette a szenátort ezzel a kijelentéssel, gyanúval is (bár a válasz borítékolható). Kincses Réka kontraszteremtő képessége akkor mutatkozik meg leginkább, amikor egymás mellé helyezi az új, magabiztos politikai elit véglegesnek tűnő beágyazottságát és hatalmi helyzetét bizonyító képsorokat (lásd választási siker ünneplése a tévében), és az ellenszenvét, sértettségét palástolni alig képes – vagy egyáltalán nem képes – Kincses Előd és Kincses-Ajtay Mária erre adott reakcióit (a parkoló pályát jelentő otthoni fotelből).

Fotó: www.port.hu

A rövidtávfutó magányossága

Kincses Réka hátborzongató arány- és egyensúlyérzékét kívánó témát választott filmjének. A *Balkán bajnok* életveszélyes – pontosabban lélekveszélyes – vállalkozás.

Apja lánya

Kincses Réka Kincses Előd lánya. Azé a Kincses Elődé, aki annak idején meghatározó szerepet játszott a rendszerváltozás utáni idők romániai magyar közéletében. Azóta – ahogyan a film is megfogalmazza indító képsorában – „parkolópályára” került. Az ismert marosvásárhelyi jogász '89 előtt azzal hívta fel magára a figyelmet, hogy politikai perekben szerepelt védőügyvédként: leghíresebb védenca Tökés László volt. A forradalom a politikai élet élvonalába repítette – nem sokáig. Jött 1990 fekete márciusa, amelynek következtében, meghurcoltatástól tartva, Magyarországra távozik. Hat év múlva, miután hazatér, nem találja a helyét. Azt tapasztalja, hogy egykori kollégái, politikustársai számára kényelmetlenné, szalonképtelenné vált. Ezután egy hosszas kudarctörténet következik: a romániai magyar politikai establishment védősáncain kívülre szorult Kincses öt alkalommal próbál újra betörni a közélet centrumába, megpályázva a parlamenti tagságot – sikertelenül. Kívülálló, partszélről bíráló figura marad, örök ellenzéki, a mellözöttség, elárultatás érzésével.

Nagyobbik lánya, a németországi filmakadémia tanuló Réka elhatározza, hogy évek múltán utánajár apja kudarcosorozatának, politikai és magánéleti meghasonlásainak. Nem magánemberként, hanem filmesként. A dolog itt válik kétesélyessé és veszélyessé. Vállalja, hogy mélységeket tár fel, nemcsak a Kincses kítaszító, átformalódott és balkanizálódott politikai közeg, hanem elsősorban apja „mélységeit” is (el is hangzik a

rokonszenves, meglehetősen szabadelvű és szabad szájú, klasszikus polgári középosztálybeli familia képét kapjuk. Igen, az ügyvéd apa megrögzötten ragaszkodik rugalmatlan „téziseihez”, politikai Don Quijote módjára; igen, a toxikológus anya kissé messzire megy nemzeti elfogultságok tekintetében. Épp ettől válnak azonban bizonyos értelemben karakterisztikusakká és általánosabb – de kezelhető – jellemvonások hordozóivá. Ebből a – Kincses Réka szavaival – „személyes és kollektív ördögűzésből” nem maradhat ki maga a rendező sem. Ő is része ennek a történetnek, ráadásul most már valamiféle felelősséget is visel – készülő filmje révén –, hát nem szemérmeskedik, nem igyekszik a kívülálló megfigyelő álságos pozícióját magára öltetni: látjuk őt rohogni, hisztizni egyaránt. Ez a film ugyanis mindenekelőtt *ról* szól. Minden attól függ, ő hogyan pozicionálja magát ebben a keserűen önironikus történetben. A film kezdő képsoraitól egy személyes identitáskeresés és -képzés szemtanúi lehetünk: hogyan kerül egy családjára feltétlenül büszke („nem volt akármilyen dolog egy Kincsesnek lenni”), kulturális-nemzeti azonosságát problémátlanul megélő („mellem az esperes, velem szemben a gyülekezet, bennem a magyar”) polgárlány oda, hogy azt kezdje kutatni, a megváltozott társadalmi viszonyok között hogyan csinálták ki az apját. Ha kicsinálták egyáltalán.

Pisztráng a pocsolyában

Ezzel bele is tenyerel szépen a dolgok közepébe. Ez a film elsősorban nem azért kavart viharokat, szerencsétlen módon, amiért kellett volna (bár a feltétlen szakmai elismerés, mint láttuk, megadatott neki): nem egy másfajta, újszerű dokumentumfilm magatartás létrejöttéhez és

A *Balkán bajnok* kétségkívül úttörő vállalkozás a mai magyar dokumentumfilm préróján. Alapkérdése a személyesség és a részrehajlás nélküli ábrázolás, a privát érintettségéből fakadó azonosulás és a boncnoki igényt feltételező távolságtartás problematikája. Lehet-e iróniával viszonyulni olyan közegekhez és témákhoz, amelyeknek magunk is részesei vagyunk, illetve megengedheti-e magának a filmkészítő, hogy távol maradjon a számára legfontosabb témáktól, azért, mert azok személyes érdekeltsgük (is)? Ha jól értem, Kincses Rékának az a válasza erre, hogy csakis az ily módon való *látatásnak* van értelme. A nagy narratíva mellőzéseivel odafordulni a partikuláris sztorikhoz, mikrotörténetekhez, amelyek a feltárás, „nyomozás” folyamán szinte észrevétlenül válnak transzparenssé: a kollektív kontextus elidegeníthetetlen, de megkerülhetetlen alapegységeivé. Így nyer általános, metaforikus értelmet a cím is (azon túl, hogy a címszereplő valóban a rövid távú sikfutás Balkán-bajnoka): Kincses Előd „hős, de balkáni hős. A Balkánon minden egy kicsit más, a hősök is egy kicsit vesztesek, és kopott kabátban járnak” („*A hősök kimondottan untatnak*”, interjú Kincses Rékával, *Filmtett*, 2007. áprilisi szám). Talán épp e tragikus ironikus helyzet miatt kíváncznak gyöngyvásznonra.

PAPP ATTILA ZSOLT

Balkán bajnok, színes, 87 perc, 2006. **Rendező:** Kincses Réka. **Operatőr:** Petrik András. **Hangmérnök:** Jakob Wehrmann. **Vágó:** Lemhényi Réka, Beatrice Babin. **Szereplők:** a Kincses család, Frunda György, Kelemen Atilla, Markó Béla, Borbély László, Ioan Judea, Ioan Scricieiu, Smaranda Enache. **Archív felvételek:** Farkas István, Dorin Suciu. **Gyártó:** Deutsche Film- und Fernsehakademie, Berlin, a ZDF és a 3Sat megbízásából.

Elő pillantásra franciásan könnyed és szellemes Brice Cauvin kissé megkésített első filmje (negyvenéves volt, mire elkészült vele): szimpatikus, enyhén bohém karakterek, friss, intellektuális töltetű párbeszédék és finoman frivol szituációk lakják be a vásznat. A *De particulier a particulier* – *Hotel Harabati* bonyolult címet viselő film azonban nemsokára továbbmegy ennél, és reális-szürreális, félelem és bizalom, otthonosság és otthontalanság kérdését érdekfeszítően, de emészthető formában taglaló, egyszerre gondolkodásra és érzelmi azonosulásra készítő művé válik. A film megértésének, elemzésének eme rövid vázlatában maga a rendező lesz a társunk, aki a Titanic filmfesztivál vendégeként járt Budapesten.

Rendetlen, de élénk, fiatalos színekkel kifestett lakás nappaliját látjuk a film legelső jelenetében. A kép közepén levő kanapén két kisgyerek ül nagy komolyan, majd a háttérben és körülöttük két felnőtt kezd el kergetőzni. A fiatal pár hangosan, felszabadultan merül bele az enyhén szexuális töltetű játékba, anélkül, hogy észrevenné, közben a gyermekek vették át a megfontolt felnőttek szerepét. Ez a nyitójelenet nem szerepelt a film egy évvel ezelőtti, a Berlinálén vetített változatában – Brice már magyarázza is, mi történt:

– *A producerem csödbe ment, pont mikor a filmet vágtam, így több héttel hamarabb kellett a munkát befejeznem, mint terveztem. Ezt a legelső jelenetet először kihagytam, s már nem volt időm visszatenni – végül azonban, a moziforgalmazás előtt sort kerítettem arra, hogy bekerüljön. Ez a jelenet azért volt fontos, mert a legelső perctől megmutatja a szereplők játékos oldalát, és valamiképpen emblematisz a karakterek teljes viselkedésére nézve. Ennek a jelenetnek rengeteg visszhangja van a film többi részében, ha ez nem lenne, azt hihetnénk például, hogy a gyerekekkel valami gond van. És azt hiszem, hogy a táskák teljes történetét könnyebb elfogadni ennek a jelenetnek a fényében: e nélkül a film nyersebb és nehezebb lett volna. Valamint formai szinten is megadja az egész film alaptónusát: széles plán, rögzített kamera, amely előtt a szereplők mozognak.*

A nem túl nagy lelkesedéssel velencei hétvégére készülő pár a gyermekek nagyszülőknél való lepakolása után az állomáson fura, arab kinézetű figurával elegyedik szóba. Az úti célok felé terelődő szokásos állomási beszélgetés azzal ér véget, hogy hát az is Velence, ahova az arab férfi készül, „csak turisták nélkül”. Mikor azonban hőseink indulnának, észreveszik, hogy az illető egy nagyobbacska utazótáskát felejtett a váróteremben. Némi tétovázás után, az első jelenetben látott játékoságtól hajtva hazaviszik a táskát, amely ismeretlen arab országból származó pénzzel van tele. Ezután természetesen a velencei kirándulás elmarad, és egy olyan folyamat indul el, amely során lassan teljes addigi életformájuk és kapcsolatrendszerük szétesik. A táskák szinte érthetetlen félelmet ébreszt bennük, az utcán mindenütt az arab táskatulajdonost vélik felfedezni, majd ettől a félelemtől hajtva kezdik elhagyni, leépíteni korábbi életük rutinjait, kapcsolatait és anyagi hátterét.

– *Valószínűleg minden jóval hamarabb kezdődött, de az állomáson történt eset olyan az életükben, mint a tünet egy betegségben, amely felszínre hozza a bajt. Kicsit revelatív erejű. Félnék, de kiderül, hogy tévedtek a félelmükkel kapcsolatban: féltek az idegenektől, az araboktól, de valójában saját maguktól féltek, a saját életükkel való szembesüléstől. Olyan filmet akartam készíteni, amelyben valami nagyon konkrétból kiindulva jutunk el egyfajta absztrakcióhoz. Allandó metamorfózis, újjászületés van, ahogy a fénix születik újjá a saját hamvaiból. De ehhez el kell pusztítaniuk magukat, előző életüket.*

Barátaik unszolására nekifognak lakást keresni, hogy otthagyják a többiek által patkánylyuknak nevezett otthonukat, azonban ehhez is annyira van kedvük, mint volt a velencei utazáshoz. A film játékos, többértelmű címe is ezzel kapcsolatos: a *De particulier a particulier* egy ingatlanokkal foglalkozó hirdetési újság Franciaországban, amelynek lényege, hogy csak magántulajdonos hirdethet bennük, közvetítőirodák nem.

– *Igen, ez egy franciaországi hirdetési újság, de egy hétköznapi kifejezés is, amely két személy közötti kapcsolatot vagy tranzakciót jelöl. Valamit, ami nem egy szervezeten vagy cégen keresztül zajlik, hanem két egyén között. Eleinte szójátékkal akartam a címet kombinálni (2 particulier a particulier – a kettőt franciául ugyanúgy dö-nek ejtik, mint a-tól ragot; valamint a particulier egyszerre jelent főnévként magántulajdonost és melléknévként sajátost), mert úgy gondolom, hogy két sajátos karakterről van szó. Szeretem, ha a címeknek többszörös értelmük van.*

Ez a kifejezés elsősorban természetesen az üzleti viszonyokra vonatkozik, azonban mikor a címet úgy teszteltem, hogy a film megnézése nélkül kérdeztem meg embereket arról, szerintük miről szólhat egy ilyen című film, sokan azt mondták, hogy valószínűleg egy szállodában játszódó sajátos szexuális viszonyról lesz szó benne. Erre a dimenzióra előzőleg nem is gondoltam, teljesen meglepett.

A helyeknek, ahol a szereplők élnek, vagy ahol megtörténnek velük a dolgok, különleges fontosságuk van a filmben: a lakás, Velence, ama másik „Velence”, és az sem lehet véletlen, hogy az egyik főszereplő építész. Brice Cauvin e kapcsán arról beszél,

hogy mekkora jelentősége lehet a helyeknek életvitelünkben, és hogy miként is jelenik meg ez a dolog filmjében:

– *Marion és Philippe otthona az a lakás, amit senki se szeret: a férfi anyja, a barátok – mindenki azt szeretné, ha elmennének onnan. Ők viszont valószínűleg annak ellenére nagyon szeretik ezt a helyet, hogy nem igazán praktikus; elképzelhető, hogy egy nagy polgári lakás két-háromba osztva, az ebédlő nagyon távol van a konyhától... Mindezek ellenére a lakás egy fizikai, testi, érzéki térré változik, pedig ők évek óta ellenálltak annak, hogy valóban letelepedjenek itt: nem tettek képeket a falakra, minden a földön áll, kartondobozok vannak mindenfele. Ez egy olyan különleges hely, amiről nem tudni, hogy éppen megérkeztek, vagy indulni készülnek. Mintha egy állomáson lennének. Kicsit turisták otthon.*

*Párokkal sokszor meg-
esik, hogy*

Mindenkinek a saját Velencéje

Filmvázlat interjúkísérettel

évekig keresnek egy lakást, s mikor beköltöznek, valami elromlik. Mert a hely nagyon fontos: egy életforma alakul ki az adott lakásban, és hiába kerülnek egy elvileg jobb, nagyobb, szebb helyre, valójában a korábbi életüket akarják folytatni, ami viszont nem működik. Az emberek a régi életükhöz keresnek egy új lakást, mintha azt az életet próbálnák az új helyen továbbélni, amit az előzőben abbahagytak – de ez ritkán sikerül.

A film másik szimbolikus helyszíne Velence, ami számukra azt a helyet jelképezi, amelyet minden nyugati fiatal párnak meg kell látogatnia. Ők azonban ezt megtagadják: náluk ez a megállapodott, polgári világban való letelepedésnek az elutasítása. Persze van ebben egy jó adag éretlenség is, hiszen objektíven szemlélve, Velence gyönyörű – túl kell lépni a kliséin ahhoz, hogy közeledni tudjunk hozzá; ez az, amit a film elmesél: miként lehet elfogadni különböző modelleket.

Azonban fontos látni, hogy nem arra a fiatalkori lázadásra gondolok, amely azzal végződik, hogy amint öregsziünk, úgy fogadjuk el a mintákat. Nem, inkább arról van szó, hogy miként tudjuk kifordítani, megváltoztatni a kliséket úgy, hogy számunkra elfogadhatóvá váljanak, hogy a minták a sajátunkká legyenek. Marion és Philippe nem akartak Velencébe menni, végül mégis elmennek – igaz, a saját, különbejáratú Velencéjükbe. Van egy régi francia sanzon, amelyben azt éneklik, hogy Velence nem Olaszországban van – erről szól ez a film.

A történet, bár alapvetően realista mederben zajlik, időnként szürreális elemekkel gazdagodik, amelyek azonban az első meglepetés elmúltával teljesen beépülnek a mindennapi események szövetébe. Ahogy a szereplők – bár nem értik, mi történt – elfogadják a szürreális, úgy emésztí meg a narratíva ezeket a fordulatókat. Az egyik jelenetben például Marion előhívja képeit, s meglepődve látja, hogy a családi fotók közé bekerültek a meg sem valósult velencei kirándulásról készült felvételek.

– *A fotók esete számomra ugyancsak tünetértékkel bír. A filmmel sokféle jártam már, és az emberek mindig különböző magyarázatokat adnak rá. Vannak, akik azt mondják, hogy valójában a fotóüzletben az eladó tévedett, és mások képei keveredtek a borítékba, az egész véletlen; mások szerint ettől a pillanattól kezdve ez egy fantasztikus filmként működik. És ez tetszik, mert az emberek így teszik magukévá a filmet, és mindenki sajátos ízt ad neki: fantasztikus, realista, szürrealista.*

Ahogy a pénz arab tulajdonosától és az ehhez kapcsolódó beidegződésektől való félelem úrrá lesz kettőjükön, úgy esik darabjaira mindennapi világuk: lakásuk és munkájuk elhanyagolása után a nagyszülőknél „felejtett” gyerekek, majd pedig egymás leépítése kezdődik el. Külön utakra tévednek, s a meleg zsidó fiúval barátkozó Philippe csak hetek múlva tér újra haza, ahol már senkit sem talál. Így indul el a pénz és a táskán levő felirat nyomában Szíriába, ahol végül mezei munka közben akad rá feleségére és a gyerekekre. A szíriai faluban, majd pedig annak taván csónakázva mintha valami nyugalomra lennének.

– *Hát igen, de ez a befejezés vajon a valóság, vagy csupán a képzeletükben létezik? Végül is megtaláltak valamit: megtalálták a saját Velencéjüket. Elsősorban azonban saját félelmükön sikerült túllépniük, az átvett gondolatokon, beidegződéseken – és talán ez a legfontosabb. Először a filmet Irene Jacob-nak írtam (a Veronika kettős életének a főszerepében láthatuk), de ő terhes lett, s így nem tudta vállalni a forgatást. A producer ekkor azt javasolta, hogy próbáljunk megszerezni híresebb sztárokat, akikkel el lehet adni a filmet. Többüket is érdekelté volna a dolog, de nem voltak*

hajlandóak eljönni Szíriába forgatni. Csakhogy ez a film pont erről, a félelem, az előítéletek leküzdéséről szól – egyszerűen nem lehetett megkerülni, hogy Damaszkuszban dolgozzunk. Aztán találkoztam Hélene Filiere-rel, aki egyébként magyar származású, és aki egyből igent mondott. Nagyon ragaszkodtam ahhoz, hogy elmenjünk oda, viszont nem tudtunk több pénzt szerezni, mert a nagy sztárok nem voltak hajlandóak ott forgatni. De én nagyon elégedett vagyok így, mert koherens tudtam maradni az egész projekten keresztül: ha mondjuk Marokkóba mentem volna, elárultam volna a saját mondanivalómat.

Az egész filmet belengi egyfajta bizonytalanság a szereplők és az események céljainak tekintetében. Látjuk, hogy tartanak valamire a karakterek, de nem igazán tudjuk, hogy merre, és ha igen, miért arra; érezzük, hogy egyes pillanatoknak különös jelentőségük van, de az okát nem mindig sikerül

megtalálnunk; tudjuk, hogy valami kibillent az egyensúlyából, de nem értjük, mitől, és nem látjuk, mi hozhatná ezt létre, sőt abban sem vagyunk már biztosak, hogy egyáltalán helyre lehet vagy érdemes ezt hozni.

– *Az élet többértelműségét akartam megjeleníteni. Amint egy történetben a magyarázat elkezd túl nyilvánvalóvá, túl racionálissá válni, azonnal megpróbálok másfele menni. Azt hiszem, hogy ha a dolgokat megpróbáljuk konkrétan elképzelni, tévedünk – mindig értelmezési hibába esünk. Olyan filmet akartam készíteni, amely az én értelmezésem szerint realista, tehát egyáltalán nem az volt a célom, hogy fantasztikus filmet készítsék, nem kerestem szándékosan a rejtélyeket. De nem szeretem az egyoldalú világokat, hanem arra törekszem, hogy filmjeim bizonytalanok, sokoldalúak legyenek. Sok filmben a szereplők útja pontosan kirajzolódik, én azonban azt akartam, hogy a dolgok pontatlanok legyenek – akár az életben. Az élet nem pontos, nem kiszámítható – szeretnék annak látni, megpróbáljuk aszerint értelmezni, azzá tenni, de végül sokkal homályosabb, bizonytalanabb, kiismerhetetlenebb marad, mint sokszor szeretnénk. A valóság többértelmű, egy olyan cél, amit soha nem érünk el: mindig keressük, de soha nem találjuk meg.*

Amerikában például mindig úgy értették a filmet, mint ami azt mutatja, hogy miként élnek a franciák három évvel szeptember 11. után. De Berlinben az emberek azt mondták, hogy a filmem neoroussseau-i gondolatrendszerben működik: egy olyan intenciót mutat be, amelynek célja valamilyen természetes állapothoz eljutni. Izraelben is voltam, és ott a nézők úgy látták, hogy ez egy zsidó férfiről szól, aki egy arab országban találja meg a feleségét. Eleinte furcsának találtam mindezt, mert ilyenkor a filmet egy talán marginális sarkától ragadják meg, és az egészet onnan értelmezik; de most már nagyon tetszik, mert a nézők ezáltal tényleg sajátjukká teszik a filmet, és közben saját történetüket mesélik. Azért jó ez, mert az élet is ilyen: bár ugyanazt nézzük, senki se ugyanazt látja. És ez a legnagyobb dicséret, amit kaphatok: a filmem olyan, mint az élet, mindenki a maga sajátos értelmezésével. Mindenki a saját Velencéjével.

GYENGE ZSOLT

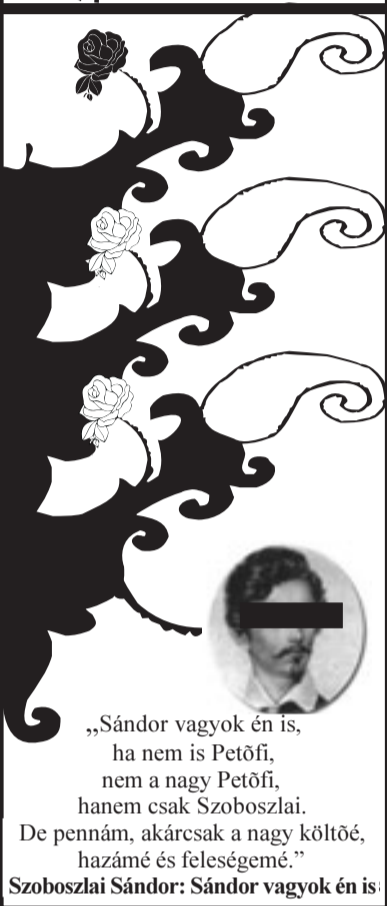
Fotók:

Brice Cauvin

antio bácsi naplójából

Sándor
vagyok
én is!

2007. hh. nn.

Azt olvasom az újságban, hogy az államnak hiánya van a háztartásában. Ilyene az én háztartásomnak is van. És azt is, hogy baj van a kölcsönökkel. Hát nekem is bajom van a kölcsönökkel. De én nem hagyom magam!

*Ha jössz hozd magaddal a baltát
tőlem ugyan nem kapsz anélkül
semmit hiába lököd a hantát
antio bácsi nehezen békül*

*ne is telefonálj soha többé
hiába pofázok folyton neked
nem akarom tudni hogy megjötté'
ha nem látom a baltát is veled*

*ha eljössz hozzám hozd magaddal
a baltát és a láncfűrész
mingyár' egy éve kölcsönadtam
nem kéne így szívadni az embert*

2007. hh. nn.

Én vagyok a karbantartók főnöke a gyárban. Ma voltam először vezetői menedzser-továbbképzésen. Elmondták, hogy a melósoknak mindig mindent pontosan meg kell mutatni. Hát én megmutatom nekik...

*Én vagyok thor sörnyitője
fjordcsináló nagygömböc
én vagyok a tornádósogun
s a cunamifingó vulkánseggű vadbihaly!*

*én vagyok a dinódiótörő üstökös
a pokémonzabáló balkáni bálna*

*dolmendobáló menhirmorzsoló
tejútbauszú gigaürmicsoda!*

*ha sokáig röhögtek itten nekem
majd meglátjátok hogy milyen
a hidegfúziós antiogép!
meg pu-bumm!*

2007. hh. nn.

Ma a meccs közben megadta magát a távirányító. Szerencsére mindig van tartalék elemem rezervában. Mit mondjak, szörnyű élmény volt.

*Mi lesz tesvér mondd mi lesz velünk
ha bedöglük a távirányító
pótolhatatlan nem mint a sörnyitő
akkor lesz majd a végünk nekünk*

*mi lesz ha minden gombnyomáshoz
fel kell állni mint a homo erectus
nem pihenhet békén a segg a rectus
és minden perc csak fáradást hoz*

*ha meghal a távirányító mi lesz
mert a tévé nélkül nincsen élet
a tévék kövér aranyakat érnek
mert a szaros életből a tévé kivesz*

*minket némi kis kevés időre
hogy ejtsünk néhány sűrű könnyet
mert mit nekünk a hitvány könyvek
azoknak manapság ki dől be*

*és mert a gombokat ha megnyomom
megtudom mért vernek öten egyet
s honnan kapunk majd H5N1-et
döglés közben a puha sezlonyon*

*mondd meg mi lesz velünk testvér
ha a távirányító kipurcan
belem folyton a tévéhez húzzam
meg is szakad bennem a rest vér*

*hát mondd meg nekem
hogy mi is lesz velünk...*

2007. hh. nn.

Azt mondják, jön a felmelegedés. Globálisan. Igazuk lehet, kurva meleg van. Azt is mondják, hogy megolvad egy csomó jég és előnt mindent a víz. Én a hegyen lakom és a gyár is a dombon van, de megfigyeléseim szerint máris vannak rossz kihatásai.

*Nem láttam még az óceánt.
de holnap az ablakon kopog.
mind több mindenféle a víz,
s egyre hígabbak a borok.*

*jó lenne ha a tengerekbe'
a sok víz ott maradna vesztég.
de nemsokára már a cápák
tevéket s mokusokat esznek.*

*mert rántámad a víz, a víz,
s legyél bármily' kemény alak,
holnapután a kertekben
legelnek a lepényhalak.*

*a borban itt van már a víz.
hát szóljatok mindenkinek:
holnaptól már vízdeszantok
jönnek, s szadista pingvinek.*

(Folytatása a 29. oldalon)

„Rendszeres olvasója vagyok lapjoknak, melyben a sok értékes írás mellett külön örömmre szolgál a Sándor vagyok én is! című rovat. Amikor először olvastam Szoboszlai Sándor rövid versét, írtam egy költeményt, válaszképpen. Akkor ezt elraktam valahova, és most találtam meg újra. Nagy megtiszteltetés lenne számomra, ha alkalmasnak találnák a megjelenésre a Sándor vagyok én is! rovatban. Köszönettel: Hodász András” Köszönjük pompás Sándor-versét, legméltóbb éke rovatunknak, és ragyogjon alatt teljességében:

Petőfi dala

Szoboszlai Sándornak, szeretettel

Sándor vagyok én is,
habár nem Szoboszlai.
Ha Barguzinban lennék is,
ott sem tudnék szólani.

Visszatérnék hazámba,
szittyva földön a helyem!,
hazatérvén akár ha
Arany Jánost nem lelem.

Védeném a hont
kivont szablyával,
és innám a jó bort
absztinens apámmal.

Anyámnak tyúkját
nem faggatnám már
de még mindig hívna
az alföldi határ.

És megkeresném Sándort
Szoboszlaiéktól,
elmondanám: kár hogy
a tyúk néha kukorékol,

mert fölösleges a költőt
Barguzinból hívni,
majd öt emberöltőt
átugorni, s írni

verset a népek
a rím csontig hatol
Uram Isten, védj meg
a Sándor nyilaitól!
[Szerk. megj.: Amen!]

L. B.
„Kopogtatok. / Egyszer csak, / Ellök a kilincs, / Rám mordul.
/ De azért még / Egyszer, / Kopogtatok.” (Ha nem engednek)

Verse allegorikus: szerkesztőségünk kapuja is ilyen, esetenként. Mint például most.

K. L.

„Két hétig Kecskeméten feküdtem, a Megyei Kórházban. Ott vettem meg az Irodalmi Jelen márciusi számát. Érdeklődve olvastam. Gondoltam küldök én is egy rövid verset, ha valakit érdekel kérem olvassák el, esetleg közöljék! Tengeremély tisztelettel: K. L.”

A nazarénus lány

*Az út szélén ballagott,
fel és leszaladt bokája,
haját kendő takarta,
lebegett szoknyája.
Arca nem mondott semmit,
nem kérdezett, s nem felelt,
csak ment, ment előre,
szemén a napsugár gyengéd helyet lelt.
S mi megfogta képzetem
az ő maga,
ilyen lányt még nem,
még nem láttam soha.
Az egyszerűség az, ami
széppé tette,
hogy a bokáját oly dicsőn
boldogan szedte.*

[Szerk. megj.: Oh költészet, oh dicső költészet...]

N. H. T.

„Sár fejemben sikátorok nyílnak, / mélyükön férgek, rágott gyökerekben / a világ egészségére isznak.” (Feszített fejemben) Szörnyű lehet ilyen fejjel élni... És mondja, ezek a galád, alkoholista kukacok írják a verseket? Alljon a sarkára (vagy a bübjára), és üzze ki őket elméjének korcsomájából!

N. K. E.

„Most is mocorog a kis ördög, hogy megkérdjem, mért derogál annyira, ha egy kezdő kérdéseket tesz föl? Persze a nagy magyar versírógép súlya nyomasztó teher biztos, nekem is az volt, amikor először rám esett, de nem lehetne kicsit humanusabban vagy lazábban kezelni a kérdést azoknak, akik bévül vagynak, a berkekben? Lehet, hogy nem.”

Abszolúte nem derogál, ha egy kezdő kérdéseket tesz föl, tanácsot, segítséget kér. Abban az esetben, ha az illető kezdő olyan tehetségnek tűnik, akivel érdemes foglalkozni. De ha nem, könnyörgöm, kinek van ideje mindenkit meghallgatni, mindenkinek válaszolni, és mi értelme van grafomán dilettánsokkal osztani a semmit? A nagy magyar versírógép súlya? Ugyan, a számítógépeink szerkesztői mappái meg a postaládáink, azok súlyosak, de nagyon. Nem vagyunk humanusak, az tény, de ez nem is a humá-

Sándorirtás

numról szól, hanem a minőségről. De vajon kevésbé vagyunk-e humanusak, mint azok, akik elárasztanak bennünket a hajmeresztő agyrémeikkel, és meg vannak győződve, hogy azok remekművek, és mi vagyunk a hülyék?

No de térjünk a lényegre: „Küldök tehát öt verset, és nagyon szurkolok, hogy legalább az első két soruk hozza a szintet.”

Kérem szépen, akkor közöljük le verseinek első két sorát. Bónuszként az utolsóból a harmadikat is.

*Vagyok
Ki nem ragyog
...
Csillagkőből csiholt szikra
Kormos katlan öle hív ma
...
Tükörbe tekint a tükör:
szűk kútba esett
...
A süllyedő nyárnak
Eresztékein át
...
Koponyámban éldegél,
nappal alszik, éjjel kél,
három pöttöm denevér.*

Szerintünk egész jó kis vers sikeredett belőle...
P. S. Úgy tűnik, nekünk ezúttal csak a füle jutott, de még írjon.

M. M.
„Türelemmel már nem bírom
mint a többi idegbeteg
lassan megdermed a kínom
míg tűzön fő a rettenet.

*Már úgy kaparom a falat
mint aki végleg megvesztett
ordítok: ez már iszonyat
és úgy kaparom a meszet.”*

Minden századik küldeménynél szoktunk válaszolni Önnek jelen rovatban, de úgy látszik, nem olvassa sem a lapot, sem a rovatot, csupán görcsösen küldi meg küldi napi rendszerességgel unalmas, felesleges, csupa-klisé verseit. De ne törődjön, azért sem fogjuk a meszet kaparni, a szerkesztői idegbetegségnek kiváló ellenszere van, egy gomba, amelyen azt írja: DELETE. Szóval sokkal hamarabb ki tudjuk törölni, mint amennyi idő alatt Ön megírja és elküldi. Ezt a játszmát garantáltan Ön fogja hamarabb földadni.

JOHANN VON KRONSTADT

Murányi Sándor Olivér

Az elmúlásról

(A kévános Olivér szerzetes prédikációjából)

Drága jó Testvéreim az Úrban és úrnökben!

Állítólag halálunk pillanatában a másodperc töredéke alatt pereg le előttünk életünk teljes filmje. Ekkor kapunk választ a kérdésre, melyet Jim Morrison, a botrányhős énekes tett fel hallgatóinak: „Jó életed volt? Elég érdekes ahhoz, hogy egy filmet készíthessünk róla?” Mert nem mindegy, drága jó testvéreim, hogy utolsó pillanatunkban egy szappanoperát, családtörténetet, akciófilmet, vagy pedig egy jóféle pornófilmet kell megnéznünk...

A halál témája nagyon hálás minden szónok számára, mert olyasmiről kell beszélni, amit sem ő, sem pedig hallgatósága nem ismer. Általában félelemgerjesztők szoktak lenni az elmúlásról szóló prédikációk, ezúttal azonban merész tettet követek el: igyekszem vidáman elmélkedni születésünk természetes következményéről.

A keresztény tanítás szerint egész életünk nem más, mint fölkészülés a legutolsó pillanatra.

Apai nagyanyám harminc évig készült a halálra, borítékokba rakta a fényképeit és megcímezte, hogy tudjuk, melyiket ki öröklí majd közülünk, téli esteken pedig különféle történeteket mesélt unokáinak, többek között két barátról, akik a túlvilágról vitáztak, majd megegyeztek, hogy amelyikük hamarabb meghal, visszatér a másikhoz és elmondja, mi van a halál után. Elköszöntek hát egymástól, de a vendég öt perc múlva újra kopogott barátja ajtaján e szavakkal: „Barátom, sem úgy nincs, ahogy te mondtad, sem úgy, ahogy én.”

Másnap reggel értesült a gazda a visszatérő haláláról, aki az éjszaka folyamán autóbalesetet szenvedett. Már gyerekként haragudtam e visszatérőre, miért nem mondott többet, hogy ne fáradjon tovább a filozófia és az orvostudomány... Nagyanyám még azt is elmagyarázta, hogy minden alváskor meghalunk egy kicsit. Ha csak pár órára is, de elszakad bennünk az események fonala. Agyunk ilyenkor azzal pihen, hogy törli magából a fölösleges információkat, végtagjaink elernyednek, izomtónusunk minimálisra csökken, az alvás tehát kis halállá, halálkává változik számunkra. Ebből arra a következtetésre jutottam, hogy a nappalok sokkal értékesebbek számomra, mint az éjszakák, amikor részleteiben gyakoroljuk a meghalást. Azóta igyekszem korán kelni, és egyre kevésbé hiszek az alkotói éjszaka ihletében – fáradt csend ez, amikor végre békén hagy minket a lázasan kavargó emberi világ, hogy a nap-

közben történő, világi hiúságok után történnő fölösleges rohangálásunk után végre pihenőre térjünk. Boldog alkotó, aki saját hivatásának gyakorlására a nappalt tudja használni... Egy férfi számára pedig a reggeli órák a legszebbek, ilyenkor minden érzékszerve fényben úszik, és maximálisan érzékeli a történéseket.

Szerelmes férfiak, várjátok meg a lánnyal a reggelt, mert megéri! Nyugodtan engedjétek, hogy meséljen szívetek, vagy testetek választottja addig a pillanatig, míg feljön a nap (általában úgyis csak a családaisaikról és volt szerelmeikről mesélnek)!

Testvéreim! Amikor harmincévesen a Nagyanyám ravatalánál álltam, rádöbentem, hogy bármit fogok mondani hátralevő életem folyamán a halálról és a túlvilágról, ügyetlen mondatok halmaza lesz, mert olyan ez, mintha egy süketnek akarnék örömet szerezni Mozart muzsikájával, vagy az akvárium halaimnak szeretném elmagyarázni, hogy ők egy kisvárosi panellakás negyedik emeletének hálószobájában, egy negyvenliteres akváriumban úszkálnak... A nagy szavak tehát fölösleges okoskodások egy olyan témában, mely ismeretlen mindannyiunk számára.

Éjeken át gondolkodtam mindezeket a temetés után, amikor egy hajnalon megnyitkordult hálószobám ajtaja és – ha hiszitek, ha nem – belépett rajta Nagyanyám...

Oli, Oli, hát azt hitted, hogy a halállal mindennek vége? Emlékszel a történetre, amelyben a halott visszamegy barátjához és elmondja, hogy egyiküknek sem volt helytálló elképzelése magáról a halálról?

Lassan felemeltem a paplant, de csak félig, és a hang irányába néztem. Tényleg Nagyanyám állt ágyam előtt teljes testi valójában, kék szemei világítottak a sötétben, szürke haja hátul copfba kötve, kezében azt a csészét szorongatta, amelyben téli reggeleken a forró teát hozta a szobámba. Szívem a torkomban dobogott, amikor ágyam szélére ülve mesélni kezdett:

Tudod, Oli, igaza volt a halálból visszatérőnek, se úgy nincs, ahogy ő mondta, se úgy, ahogy a barátja. De én most elmondom neked, hogy van... Készülj fel, nagyon meg fogsz lepődni... Mielőtt azonban elkezdeném, meg kell rójalak pár dologért...

Emlékszel, amikor kisgyerekként a házam háta mögé ibrikáltál, és azt hazudtad, hogy az öcséd volt, én meg elhittem, s jól elvertem a kölyköt? Szégyellheted volna magad... Amikor pedig a döglött kutya gyilkosát kerestük nagyapáddal az unokáink között, akkor is rákented valamelyik unokahúgodra, és még meg is esküdtél az égre, hogy nem te tetted az állat szerszámát a Szűz Mária-szobor elé, templomunk oltárára, a plébános úr szörnyű megrökönyödésére...

Még jobban megrémültem, hiszen eszerint minden disznóságom világossá vált Nagyanyám előtt. Úristen, a java akkor csak ezután jön... Visszarántottam fejemre a paplant és vacogva hallgattam tovább rejtett titkaim:

És a rengeteg magadban való gyönyörködés, melyet itt ebben az ágyban követtél el éjjelenként, amelyben én meghaltam...

Jaj, Mama kegyelmezz, nem hiszem, hogy tudod mindezeket – nyöszörögtem én.

Dehogynem, sőt még különbeket is tudok rólad: megdézsmáltad a koporsóra gyűjtött pénzem és lotyókra fecséreled... Aztán meg az ártatlan leányzó, kiknek szerelmet hazudtál, hogy megkaphasd ölüket...

De hát Mama, a szerelem önmagában hazugság, igaz szerelemlről csak a csalódott költők énekelnek!

És mi volt az a rengeteg fajtalan művelet, mely a falu határában esett meg?

Mama, Mama, hogy te mikről beszélsz...

Nagyanyám fát dobott a kályhába, majd folytatta:

Szégyentelen kölyke, ezért mostam én annyi pelenkát utánad? Mindennap tíz Miatyánkat rebegtem el érted, hogy szent legyél, erre mi lettél: egy hímringyó, egy romlott álszent álszerzetes! Erre tanítottalak? Neked még a gyóntatószékbe is övszer-automatát kell elhelyezni!

Felzokogtam a paplan alól. Nagyanyám közelebb lépett és vigasztalni kezdett:

Jól van, nem kell azért ennyire elérzékenyülni, az éremnek másik oldala is van, fentről, az Égből minden kisebbnek látszik. Mik a te bűneid ahhoz képest, hogy egy szentté avatott szerzetes nevével sem merem árulni titokban hatvankilencezett egy ugyancsak szentté avatott asszonnyal, és elhittették az egész világgal, hogy ők csak barátok, mert a tiszta szeretet képes legyőzni magát a vágyat... Éjjelente találkoztak a mezőkön de kár, hogy a virágok nem tudnak mesélni, mert akkor elmondták volna, mi folyt róluk!

Erre már fel kellett ülöm. Öreganyám határozott hangon folytatta:

Az emberiség által elfogadott dolgok majdnem egészében fordítva látszanak az égből, kisunokám! Ott mindenre fény derül! Halálom után tudtam meg azt is, hogy Mahatma Ghandi az Angol Királyság embere volt, akit maga az uralkodó fizetett azért, hogy szerelje le a megfáradt Angliáról a lomhatag Indiát! És Teréz Anyáról te jószagú ég, miket tudtam meg! Inkább nem mondom el, mert amilyen hülye vagy, fiam, még kifecseged, leírod s úgy kiátkoznak az egyházból, mint a pinty.

Jaj, Mama meséld el, mi is van igazából a halál után!!!

De csend következett, rémisztő csend. Öreganyám eltűnt a szemem elől, szobámba pedig átszűrődtek a nászát ülő (vagy fekvő) nővérem kéjes sikolyai:

Oh, megegyesz! Csak még egyszer! Jaj, Istenem, meghalok!

Hát így állunk, drága jó Testvéreim!

Mert az egész élővilág az öntudatlanság boldog jelenében él, nem tudja, hogy meg fog halni, egyedüli kivétel az ember, aki csak néha ragadja meg pillanatszerűen e boldog jelent. Jó példa erre fiatal poétabarátom, aki előre eltervezi, hogy két napig inni fog, beül a korcsomába, és a harmadik pohár pinot noir után már nem fél az elmúlástól. Persze a józanodással már nemi úton próbálkozik, de az ivás pillanataiban a jelen édes íze tölti be szívét-lelkét. Az életünkre kell tehát figyeljünk, fölösleges a halálón rágódnunk!

Ha már a költőknél tartottunk, hasonlítsuk nyugodtan életünket egy kézírathoz,

mely ott hever a szerkesztő asztalának felső fiókjában. Újra és újra átjavítják, a lényege azonban nem változik, a szerző pedig remeg: meglátja-e egyáltalán műve a nyomdafestéket, léssen-e könyv belőle valaha? Hónapokon, vagy akár éveken át álmodozik, hogy kezében tartja majd a keménytáblás kötetet, mely most szanaszét a fiókban hever, büszkén dedikálja barátainak az irodalmi korcsomákban, ugyanakkor fél is az alkotását érő kritikáktól – vagy méginkább attól, hogy semmilyen kritikát nem kap. Majd eljön a pillanat, amikor valósággá válik a költő álma, kezében tarthatja kötetét. Így lesz életünk kéziratából is kötet halálunk pillanatában, drága jó testvéreim! Ezért hát az életre figyeljünk, ne az elmúlásra, hogy ne unatkozzon majd a pornográf Olvasó! Ámen.

A bőség zavara

ONAGY ZOLTÁN rovata

Június

Június van. Nyár. Remélhetőleg nyár. Nem szerencsés, ha nyáron ősz van, télen tavasz. Tehát: nyár. Aki nem énekelt egész télen (mint a tücsök), hanem szorgalmasan dolgozott, kerest, tartalékolt, jól fizető tőzsdei tranzakciókat hajtott végre, dagad a bankkártyája (mint a hangyáé), neki meleg és strandidő. Árnyékos dácsa szünyogriasztóval. Nyári olvasmányok. A nyár ezt kéri. Ismerhetjük *A tömegek lázadásából* (José Ortega y Gasset némiképp torzított, de így éppen helyénvaló gondolatát), mely szerint: „szellemiekben az nevezhető tömegembernek, aki bármilyen probléma láttán csak azt gondolja végig, amit könnyűszerrel megtalál a fejében”. Nyáron a tömegember (férfi) fejében az élő hús látványa és élvezete található meg legkönnyebben. Hogy a nőben nyáron mi, nem tudom hirdelen. Hogy általában mi, azt sem. A nő feje maga a titok. Más rétegei kevésbé. Nyáron meg még kevésbé. (Ezt csak azért biggyeszttem ide, mert a júniusi válogatásba egyetlen árva nő nem jutott, és nem szeretném, ha úgy tűnne, megfeledeztem a nőkről. Dehogy. Senkiről. Soha.)

De más is van ebben a hónapban, nem csak nő a vízparton. 15 éve, június 16-án kiáltották ki a Független Magyarország Napját, a parlament deklarálta, mától függetlenek vagyunk, az oroszok pedig (a nagy Vörös Hadsereg) megszágyenülten kullogott haza. A hős magyar huszár újra fényes győzelmet arat. Szokott. Erről híres. A T. Ház pofátlanul magát ünnepelte. Szokta. Erről híres. Azt viszont elfelejtették, hogy ők még vastagon párttitkárok, KISZ-vezetők, KB-tagok, moszkvai nagykövetek, miként se vége, se hossza héroszunk, a Köztársaságkikiáltó Szürös Mátyás, amikor Esterházy régen azzal zárta írásait, hogy kelt. június 16-án. Azaz Nagy Imre kivégzése napján, hogy Kádár a dátum láttán rátörjön a hascsikarás. Mert rátört, ha látta. Szokott rátörni. A titokrendőrség külön osztatot szervezett, akik eltüntették Kádár elől ötvenhatot, a „június 16-át”, a magyar tájban kóborló Esterházy-írásokat.

Mi itten, ebben a nyomorult országban nem beszélünk (legalább egy korosztály, a Ratkó-gyerekek és tág környéke) nyelveket. Nekünk táruhatnak a határok, süthetjük a nyolc-tizenkét év alatt felszedett kötelező oroszunkat. Ukrajnába valamiért nem kíván elhatolni az ember, sem a hajdani, szépen zsiszegő FÁK országaiba, ahol sorstársaink élnek az orosz nyelvtudással (az orosz persze nemzeti öntudattól vezérelve nem tanultuk meg). De annyira nem beszélünk nyelveket, hogy mélyebben belegondolva, ha az ország vezetőgarnitúrája volnék, első gondolatom hatalomra kerülve, hogy ingyenes és általános nyelvtanítást – televízió, internet – kezdeményezzek mindenki számára, akinek hiányzik, és érdekeltté tegyem őt, hogy hiányozzon. Ha nem ez volna az első dolgom, hanem az, hogy az elődöm középvezetőit kirugdossam, csoportosan vetném magam a latrinába. Mert lehet EU, meg világpiac, ha az EU és a világpiac nem tanul meg magyarul.

Ezért nem értem azt sem, hogy miért nincs szobra a negyedikén nyolcvanegy éves (1978-ban elhunyt) Réz Ádámnak, aki egyike azoknak, akik igen sokat tettek annak érdekében, hogy ne haljunk meg hülyén. Ha nem ugrana be azonnal, hogy ki ő, mi ő, mondom: műfordító. Akadnak irodalmárok, akik fordítók, akikről azt se tudjuk, léteznek, és más fordítók, akik nevét az első általuk szignált regényénél, kötetnél megjegyezzük. Réz Ádám egy ilyen fordító. Még azt se tudjuk, hogy meg kellene jegyeznünk a nevet, máris megjegyezzük. Réz Ádám némi túzással nyári könyveket, de jobban hangzik, így: nyáron is (amikor annyiféle élvezet vonja el a figyelmet a betűről) olvasható

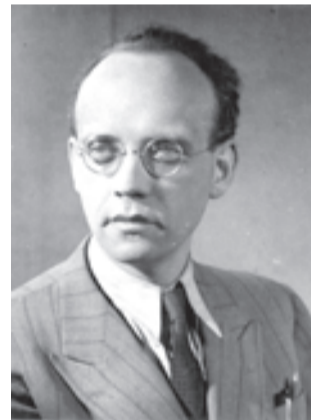
könyveket fordított. Sőt, kötelező írókat, kötelező regényeket. Románul, németül, angolul, franciául helyből beszélt, lévén aradi születésű. Hašek Švejkje miatt megtanult csehül, élete végén, halálos betegen még belevágott a japánba (halkan megjegyzem, hogy a Vanek által írt Švejk-folytatás fordításán feketén fehéren kimutatható, vannak fordítózsénik, és vannak fordítók). Csak mutatóban néhány írónév, kit, ki mindenkit olvashattunk a varázslatos menüből: Mérimée, Beecher-Stowe (Tamás bátya kunyhója), Jack London, Cooper, Mark Twain, Neruda, G. B. Shaw, Balzac, Rousseau, Martin du Gard, Steinbeck, H. Troyat, J. Austen, Agatha Christie, Updike, Albee, Merle, Malamud, Montaigne, Singer. A kevésbé ismert román szerzők kimaradtak. „Az alapját a történelem vetette meg, nagyon is életbevágóan. Réz Ádám az érettségi után, amelyet a pápai bencés gimnáziumban tett le, ahová apjával összekülönbözve Nagyváradról áment, pusztán csak származása okán a bori munkatábor foglyá lett, akár csak Radnóti – ő azért maradt életben, mert a tábor főlészámolásakor egy későbbi transzportban indították útján, amelyet azután a partizánok felszabadítottak. Maga is beállt közéjük, és így azt is megtapasztalta

testközérből, hogy mit művelnek a felszabadítói, nem kevésbé vadállati módon, mint korábbi fogvatartói.” – mondja Várady Szabolcs költő és kolléga 2004-ben, az emléktábla avatásán. Tehát Réz Ádám tálcája tele inyenfalatokkal. Mindenki talál rajta izlésének, nyári viszonyainak megfelelőit.

Ötödikén ötvennyolc éves Ken Follett angol író, az első általam ismert legális pornografikus, akinek finom, érzékletes, látványos, magyarul elsőként megjelent kémgényét (*Tű a szénakazalban*) úgy vártuk hetente a Rakéta Regényújságban, mint a gyerek a Mikulást. Vártuk, hogyan bonyolódik a cselekmény a *Vihar-szigeten*, hogyan szántja fel a Lucy nevű fiatalasszony érzéki szájával a beeső német kémet, az egyetlen erre alkalmas férfit tolókkocsis, nyomorék férje mellett, akitől sok jóra nem számíthatott. A regény egyik ága azt fogalmazza meg realiztikusan, hogy miképpen szerkeszti ki a hiányzó jót Tű-ből, és mire megy vele. Nem akarok titkot elárulni, nem sokra. Viszont a szex-leírás trükkjei, titkai megtanulhatók az angoltól. Nem véletlen, hogy a bestseller, mint mondani szokás: felkent királya. Nem véletlen, hogy a kalózkidok gyorsan rátaláltak a rendszerváltás után, a Versenyhivatal időről időre „eljárás alá vont a jogsértéseket”. Ami azért nem keveset jelent. (Mit nem adnék érte, hogy egy kalózkidó kalózból ki- és eladná egyik régebbi regényemet. En meg jól beperelném.) Follett egyébiránt – mint a beatnemzedék tagja – gitározik, énekel saját zenekarában, és egy diszlexiás gyerekeket segítő alapítvány elnöke. Hogy a kép teljes legyen, tudatos író: „...precízen előre szerkeszték, vázlatokat készítek, így az például nem fordulhat elő, hogy a szereplők a fejemre nőjenek, vagy időközben megváltozzanak a karakterek.” Munka közben mérnökember, profi szakács. Nincs benne szív, nem viszi el a lendület, az érzélem. A Tű – ennek ellenére – nyári, vízparti olvasmány, ahol nem hiányzik a szív és az érzélem. Lehetőleg ne olvassuk egyedül. A gerjedés és az egyedüllét ártalmas agyi impulzusokat indukálnak együtt.

Aki ájul a kánikulától, és szeretne ledermedni egy kicsit, vagy akinek nagyon jól mennek a dolgai (család, vállalkozás, szerető, kettős könyvelés, adócsalás), igényli a szorongást, válasszon a polcra a hetedikén húsz éve halott hírhedt Horváth Márton életművéből. Bár Horváth elvtársat csak azon kedves olvasóknak ajánlanám, akik ragaszkodnak ahhoz, hogy megmondják nekik, miről mit gondoljanak. Horváthnál ott a bölcsék köve, ő maga termi a spanyol viaszot. Mert Horváth elvtárs erről volt híres, hogy mindenkinél jobban tudta, mire világita fel a felvilágosítás után epedő tömegeket. Ő volt az a jelentős elme, aki felfedezte Petőfi Sándorban a kommunista forradalmárt, de hogy súlya legyen a felfedezésnek, megtámogatja

Lunacsarszkij-val, aki „saját kora»bolsevikjának« nevezte Petőfit.” Ő az a nagy ember, akinek akkora hatalma volt, hogy a következő ukázt osztotta két nem akármilyen figura (Illyés Gyula 50., Kodály Zoltán 70.) születésnapjával kapcsolatban: „1. Illyés Gyula a Népköztársasági Érdemrend II. fokozatát kapja. 2. Kis személygépkocsi ajándékozása maradjon el. 3. Illyés válogatott verseinek kiadásánál feltétlenül ragaszkodni kell a haladó politikai irányú versekhez. 1. Kodály Zoltánt a kormány ne üdvözölje. 2. Kodály a Népköztársasági Érdemrend I. fokozatát kapja. 3. A szovjet és népi demokrata zeneszerzők üdvözölkék Kodály Zoltánt 70. születésnapja alkalmából.” És így lőn. És hol van Horváth Márton ma, és hol van Kodály és Illyés Gyula?! Amúgy nívódíjas művelődéspolitikus (milyen a nívó, kérdezzük naivan). Segítségül a választáshoz a következő könyveket ajánlom szeretettel: József Attila költészete; 30 éves a magyar kommunista mozgalom [Rákosi Mátyással és Révai Józseffel közös kötetben]; Lobogónk: Petőfi; A Párt felvilágosító munkája a tömegek közt. A portréról messze világít, mennyire írhatték ezek a dejtári Alvég, vagy a Béke utca nyelvén. A felvilágosítómunka eredményét azóta élvezzük, mint ahogy Lunacsarszkij elvtárs hagyatékát is. Arra mindenképpen alkalmas, hogy akár a portréra nézve, akár a Lobogónk: Petőfit olvasva beleborzongjunk a kánikulában.

Június hetediként hal meg Hölderlin, német romantikus költő. A kevésbé verskedvelők számára is érdekes lehet, nevezetesen, hogy fiatalon beleőrült a lopott örömbé, a titkos szerelembé, és a szerelem elvesztésével párhuzamosan a ténybe, hogy az önpusztító francia forradalommal meghalnak eszméi. Élete kezdete egy – puritán, a vallásból ki sem látszó – anya mellett (talán nála is a lopott gyönyör bűntudata munkál, nem fölös felismerés, a nők is félrekiálnak, másként a férfinak nem volna kivel), azután a diákkor, a szabad szellem. Két szobatársa

Hegel és Schelling. Elmerül Rousseau-ban, Kantban, Spinozában, a felvilágosodás emberségében. Mellé az ókori görög költészet és mitológia iránti szenvedély. Nyelveket tanul, feladja az elvárt családi tradíciót, nem megy papnak. Schillerre hallgat, aki sikeres költői pályát jósol neki. Házitanító lesz, hogy ne kelljen anyja mindennapos szemrehányásait hallgatnia. Itt zuhan a szerkezetileg agyába betonozott vallásérköles csapdájába. Összeszerelmesednek egy négygyermekes anyukával, tanítványai anyjával, egy bankárnéval. Négy hosszú, kemény éven át tombol a lopott szerelem. Lebuknak, Hölderlin lapátra kerül. A hiány, a veszteség halálra gyöttri. A halálra gyötretés jótékonyan hat lírájára. Szenvedés közben megírja verses önéletrajzát, a *Hüperion*-t, majd az Empedoklész-dramáit a csalódásról, a szörnyű élet szörnyű adalékanyagairól. A hagyomány szerint Empedoklész az Etna kráterébe ugrik. Hölderlin *Empedoklész az Etnán*-ja úgy végződik, hogy a mindenben csalódott bölcs öngyilkos lesz. Hölderlin öngyilkossága abból áll, hogy gyalog hazaindul Franciaországból, ahol tanít éppen. Hazatérte a nevét se tudja megmondani. Harmincéves múlt ekkor. Elmeogyintézet következik, ahonnan egy asztalos családja veszi magához. Csendes elmebeteg negyven hosszú éven át. Nem beszél, nem közlekedik, nem ír, vegetál. Motyog, ha. Amikor hetvenhárom évesen meghal, már senki nem tudja, hogy él egyáltalán. Kukorelly Endre százötven évvel később kísérli meg kihámozni a mítosz alól a költőt.

Június nyolcadikán ötvenöt éves az esztergomi születésű Elmer István író, az Új Ember újságírója. Két jelentős díjat is kapott, IRAT-nívódíjat 1990-ben, József Attilát 2004-ben, mégsem ismerem igazán, nem látom a könyveit, pedig arról a világról ír, amit jól ismek – Duna-kanyar és környéke –, mégsem. Terjesztés? Figyelmetlenség? Igaz, az Új Ember is ritkábban kerül kezembe, mint valaha hittem. Elmer kimaradt a nyilvános és zajos irodalmi körforgásból, vélhetően ki is marad. Ötven fölötti író nem változtat módszert.

Kilencedike Dickens halála napja (1870). Az első halál napja. Remélem, nem tévedek, azóta folyamatosan hal, a harmadik évezredre pedig vége. Külön Dickens kedvéért, hátha túl sötétben látom a helyzetet, rákérdezek nagyfiaimnál egyik szombati ebéden, hogy milyen Dickenst olvastak, mert ők amúgy otthon vannak az irodalomban. Néznek, semmit. Copperfield Dávid nekik már az illuzionista, Twist Olivér első fele egy régi tánc, a második semmi. Akkor vajon miért volt fontos nekünk a hatvanas években?

24-én 1913-ban született Weöres Sándor, a „részezes óvodás”. 24 évesen olyan verseket ír, hogy beszerkeszti Összes költeményei közé. Ilyen – szerintem – nincs rajta kívül. Tizenévesen baráti levélben kijelenti: „úgy unom a költészetet, mint a klozetra járást”. Aztán költőként mégis kétszer szerepel Nobel-díjra felterjesztettek listáján. „+++” osztályzatot kap Czeisel doktortól a zseni-genetikával foglalkozó könyvében, ami nem jelent kevesebbet, minthogy gyerekkorától súlyos iszákos. „WS, a részezes óvodás, akit az istenek is tréfájuk végére szántak [...], tün demánon, aki a hátunk mögött kiröhögött bennünket, mert neveltséges és gonosz varangyos banda vagyunk, és még csak nem is tudjuk – jobbra át és balra át, rémületes majomarcok. [...] mielőtt itthagya volna Majomországot, megírta a magyar költészet legnagyobb macskajaj-versét.” – mondja Cserna-Szabó András a Könyvhétre megjelenő macskajaj-regényben (Jaj a legyőzötteknek!).

Akadnak meghökkenető dolgok, pl. ahogy lexikonoztam, szúrtam ki, hogy az Omega együttes billentyűse, Benkő László 67 éves ebben a hónapban. Ez elképzelhető? És az igen, hogy Csaplár Vilmos hatvan (60)? Csaplár, aki (ha nem figyelnek) nekem ma is a friss, fiatal író szinonimája. Nem tudom hirtelen eldönteni, tegnap vagy tegnapelőtt vettem meg a rétsági könyvesboltban Lovagkor című elbeszéléskötetét, nem sokkal utána ugyanott a hosszú című, borítóján farmerdzsekis, lazán beállt fickó (*Két nap, amikor összevesztünk, vagyis a történetírás nehézségei*). Nem sokkal utána *A királylány szivacs-kabátját*, és egyre másra jöttek ki hosszú című kötetek. A sornyító *Ahol a sziget kezdődik* című rebellis antológiát nem is mondom, a későbbi forgatókönyveket sem. Ellenőrzöm, hatvanéves. Ez így van, ha így van. Ilyenkor bámulok ki az ablakon, eszembe jut, hány éve bámulok ki ugyanezen az ablakon, és arra, közelebb kellene bújni a transzcendenshez, az ezoterikushoz, talán könnyebb. Mert már nincs nem a rétsági könyvesbolt. Az sincs már meg. Se.

Bodor Pál (Diurnus) Csögör András versei

Illendő Csögör András szinte titkos, alig kimondott verseihez Sütő András *Hazanéző szomorúság* című esszéjéből, a költő kötetének (Balassi Kiadó) utószavából legalább néhány szót idézni: „Az erdélyi magyarság exodusában Nyugatra került orvos biztatásaim ellenére nehezen szánta rá magát versei papírra vetésére. ... (Pedig) az egyszeri, a személyes hang varázsával, a szenvedés hitelével hat olvasójára.” Van számos más forrásunk is sorsának, verseinek megértéséhez. A Kossuth-díjas, érdemes művész, az erdélyi születésű Jancsó Adrienne – számos más remek előadóval – külön esetet szentelt Csögör András verseinek a budai várban rendezett sorozatában, majd visszaemlékezéseiben is óriási szeretettel szól a költőről, akinek Erdélyben is voltak élő, és rádióban közvetített szerzői estjei.

Az Irodalmi Jelen olvasóinak csupán néhány verset nyújtunk át a (Kanadában és Svájcban élő) költő műveiből – épp azokban a napokban, amikor a fia Budapesten érettségizik, magyarul... De néhány irodalmon kívüli szót még el kell mondanom szüleiéről, akiket jóval régebről ismertem. Édesapja, Prof. Dr. Csögör Lajos, az enyedi Bethlen kollégium diákja volt, majd egyetemi tanulmányai végeztével visszatért iskolaorvosnak a kollégiumba. Felesége, a sugárzó Csögör Erzsébet pszichológusként, egyetemi tanárként a tanárképzésnek szentelte remek tudását. Csögör Lajos is részt vett az ellenállási mozgalomban – akkor a magára igazán adó, alaposan képzett, s a világot ismerő magyar értelmiségiek közül sokan lettek antifasiszták –, őt a mozgalmon belül a baloldal vonzotta magához. A II. világháború után a kolozsvári Bolyai Tudományegyetem alapító rektora lett (1945–48), és igen jeles szerepet játszott a marosvásárhelyi (akkor még magyarul oktató) Orvostudományi és Gyógyászati Intézet alapításában, első rektora volt (1948–49) a letartóztatásáig. (Körülbelül egy időben tartóztatták le Márton Áron püspökkel és Kurkó Gyárfással, az MNSZ elnökével.) Visszaemlékezéseit őrzi az *Oral History* felvételsorozat, a Teleki Intézetnél megjelent néhány kötet, és élete rajongó tanúinak vallomásai. Hosszú évekig zárták el a tudománytól, a családjától, a tanítástól. Fia, az orvos és költő András, akinek verseit itt olvashatják, az édesapja letartóztatásakor 13 éves volt.

Csögör Lajos sokévi börtön után újra az általa alapított marosvásárhelyi orvosi egyetem rektora lett. 83 éves korában feleségével együtt Budapesten telepedett le. Közel százéves korában hunyt el. Mindez más körülmények között nemigen tartozik egy költő bemutatójához, de Csögör András verseinek teljes megértéséhez mindezt tudni kell, márpedig az Irodalmi Jelen olvasói közül a nálam két-három nemzedékkel fiatalabbak aligha ismerik ezt az előtörténetet.

A budapesti Balassi Kiadónál megjelent második kötetének első verséből most már inkább idézhetek, mert már érthetőbb:

*Ha lenne még apám
elmennék hozzá,
és megmutatnám a gyermeket:
magamat.*

Gyerekkövel, 1951-ben írott verséből két sor: „Az évek arcodon árnyakká lettek, / és nem látni tőlük már, Édesapám.” 1974-ben az apja hetvenéves: amennyi elmúlt a költő. Ilyeneket ír: „Az öröklét fehér lejtőin / csak az idő hópelyhei hullnak / de a völgyek fehér vályúhoz / villáságú árnyak, a fagy lila ökrei bújnak”. Húsz évvel később, *Kilencven év* című versében (születésnapra írt ez is, apjához) ilyen „száraz” sorokat olvasunk „Nálunk többen / senki sem adott / és nem kapott. / Mi életet kötöttünk.”

Egy rövid verse első szakaszát 2000-ből olvassuk el együtt. Címe: *Mennék*.

*Kék ég és csillagok alatt
állunk, apám kilencvenhat'.
Állunk a folyó partján,
Erdélyi fák alatt,
Míg ránk szakad új ezer év.*

A Szentkirályi Anikónak ajánlott *Félútonc.* versében ugyanaz a nosztalgia és ugyanaz az apai arc; a nosztalgiához, azt hiszem, nem kell kulcsot adnom; az idézett szöveg utolsó két sorát azonban kiemelem:

*Félúton meg kellett volna állni.
Már akkor siratni,
S még egyszer élve látni.
Félúton meg kellett volna állni,
sokáig.
Eget és madarat összehajtogatni,
S csak azután továbbállni.
Majd ismétlés újra: „Félúton kellett volna megállni...”*

A családi-baráti közeg persze idővel leporlik a versről – de most még elmondhatom, a költő azért ajánlotta a verset Szentkirályi Anikónak, mert a két család rendkívül szoros barátságban élt, és voltak közöttük – például az életkorok, a születésnapok egybeesésében is – szinte valószínűtlen megfelelések.

Egyet lapozunk a kötetben, s a *Karácsonyi kívánság c.* versben ezt olvassuk: *Hogyha valaki örökre elmegy, / térhessen helyette valaki vissza – (...) Ha valaki elmegy, / valaki jöjjön.*

S egy vers a mamához: *Első szavam: mama, / újra kimondalak. / Te leszel, ha nagy leszek / nővök hozzád a földbe / megsimogatnak a gyökerek. / Életem téged terem, / leszek, ki vagy a mennyekben.* Érdekes elemzés kerekedhetne ki, ha valaminő lírai nagyító alá vennék, miket ír a szavakról; egy szakasznyi *Repülünk c.* verséből:

*Repülünk, mint a vadlibák.
Fekete égből
Szavakat kiáltó madarak.
Szállunk,
Amerre jár a nyár.*

Jancsó Adrienne a megjelent életművét Csögör András *Szavak c.* versével vezette be:

*Egyszerre mondom ki mind.
Nincs sorrend,
Sem idő.*

*Egyetlen égtáj maradt,
A szavak.*

-----
*Szavak
Azóta hulló csillagait
Egyszerre mondom ki mind.
Egy-szó lesz.
Rím-nélkül-maradó.
Egyetlen.*

Nála „lépésnyi a tenger”, „harangszó lépdél a víz fölött, vitorlázó illatok között” és „letérdepel a víz”.

A versek belső hangzásaival immár megbarátkoztunk. Még csak annyit, hogy a nyolcvanas években, a Magyar Nemzetben közölt Diurnus-rovatomban, melyet aztán a Népszabadságban folytattam, kétszer publikáltam a magam írásai helyett másokét: először Markó Béla szonettjét a nyolcvanas években, és András versét évekkel később.

Köszöntöm a hetvenegyedik születésnapját megülő költőt, aki nemcsak verseivel, fegyverrel is jól céloz: agyaggalamb lövészetben például cseh földön európai Old Boy Grand Prix-t nyert el. (Ezt nem azért mondom, hogy a kritikusok jól vigyázzanak...) A Balassinál megjelent két verseskötönyv után lehet, hogy prózában is megszólal – kíváncsian várom.

Csögör András Galilei

Dr. Csiky Miklósnak és családjának

Visszavonom a tanokat.
Kiátkozott a percét féltő jelenidő.
Évek sirja vagyok, öregember,
Közeleg a nélkülülem-jövendő.
Véget érő időszámítás minden élet.
Fejfába vésett nap a születés,
Megszámlált és eltemetett évek felett
beheged az idő,
a már nélkülülem-jövendő,
– pedig milyen szép a világ...

Hófehér kövek közt egykoron,
két Krisztus született.
Az ígértet meghalt,
de szava Istent teremtett.
Arcomba omló haját érzem,
térdeplő századok áhitatát,
s amit a keresztrefeszített
még mondani akart:
nem azért hiszem és vallom, mert van –
hanem azért, hogy legyen!

Ha égre szegzem a távcsövet,
és az üveg csillaggá változik,
legyen velem pogány csillagok között
földim, az Isten.
Mondd ki, hogy forog!
Hinni akarom, amit tudok,
örizzék egymást mint verssorok,
ha két szóból egyistent ötvöz a rím,
szállóigém vitorláit a szavak
és hitem a szél!
Csak a magára maradó szó konok,
forog és néma, mint a föld.

Várom szent inkvizítorodat.
Úgy pusztítsd el, ahogyan születtem,
fel ne érjem ésszel!
Ne higgyem, hogy meghalok.
Levetek minden gondolatot,
érvek csatjai hullnak rólam,
már csak az arcom emlékezik:
bolygók görgetik egymást,
csont-lombikba záratott igazam
égi vegyjelei!
Nézzetek az égre,
forog!

Ismét együtt a magyar- és a világirodalom!

Az év novellái 2007 (szerk.: Bíró Gergely)
Az év versei 2007 (szerk.: Szentmártoni János)
Az év esszéi 2007 (szerk.: Ekler Andrea és Rosonczy Ildikó)
Az év műfordításai 2007 (szerk.: Turczy István)

Az antológiák egységes ára: 2730 Ft (A/5, keménytető, védőborítás)

A Magyar Napló Kiadó ismét jelentkezik a már évek óta népszerű antológiákkal, amelyek – mintegy negyven magyarországi és határon túli magyar kulturális és irodalmi folyóirat áttekintése után – az elmúlt év legjobbnak ítélt műveiből nyújtanak színvonalas, sokoldalú válogatást.

Kiadja az Irodalmi Jelen Kft. és az Occident Média Kft.

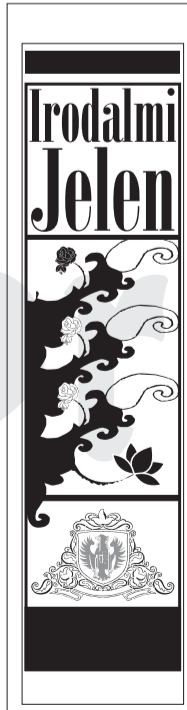
Igazgató: Szőke L. Mária
PR-menedzser: Buzás Szilvia
Tel.: 06-30-437-5538

Szerkesztőség és kiadó:
1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5
310085 Arad, Eminescu utca 55–57. szám,
tel.: 0040/257/280-751, 0040/257/280-596 (fax),
http://www.irodalmijelen.hu, ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Előfizetés hat hónapra:
2490 Ft/ 20 RON/ 10 € + kézbesítési díj
egy évre: 4980 Ft/ 36 RON/ 20 € + kézbesítési díj

Nyomda: AS-Nyomda Kft. (Szilády Üzem), 6000 Kecskemét, Minszenti krt. 63.
Tel.: 76/481-401, Fax: 76/481-204,
e-mail: szilady@axelspringer.hu, www.as-nyomda.hu, www.szilady.hu

Munkatársak: Böszörményi Zoltán főszerkesztő, Orbán János Dénes (Vers), Szőcs Géza, Gáll Attila (Próza), Elek Tibor (Kritika), Karácsonyi Zsolt (Film, Színház, Interjú), Pongrácz P. Mária (Szerkesztő), Kukorelly Endre, Márton László (Főmunkatárs).
A lap kertésze: Weiner Sennyey Tibor
Olvasószerkesztő: Gáll Attila, Jámbor Gyula;
Lapszerkesztő: Bege Magdolna.

Magyarországon előfizethetnek, illetve információt kérhetnek a következő telefonszámon: 0036-1 3033443, vagy a hirlapelofizetes@posta.hu e-mail címen.

Megrendelhető Romániában a következő postai katalógusszámok szerint:
Temesvári Regionális Postaigazgatóság – 13215; Kolozsvári Regionális Postaigazgatóság – 14128;
Brassói Regionális Postaigazgatóság – 1 hónapra: 15034, 6 hónapra: 215034, 1 évre: 315034.
Anyagaink utánköltsége csak a forrás megjelölésével. Eddig nem közölt írásokat fogadunk csak el. Hirdetéseket a kiadó címén veszünk fel.

HIRDESSEN az Irodalmi Jelenben!

Megrendeléseket a kiadó címén veszünk fel.
1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5; Irodalmi Jelen Kft.
310085 Arad, Eminescu utca 55–57. szám,
e-mail: ij@irodalmijelen.hu, tel.: 0040/257/280-751, fax: 0040/257/280-596, Occident Média Kft.

■ **78. ÜNNEPI KÖNYVHÉT.** Több száz új könyv várta az érdeklődőket a május 31-én nyílt 78. Ünnepi Könyvhéten, és az annak keretében megrendezett 6. Gyermekkönyvnapokon. A fesztivál hivatalos listáján mintegy 350 új kötet szerepel.

A fesztivál központi helyszínén, a Vörösmarty téren és környékén 140 standon csaknem 250 kiadó mutatkozik be, a határon túli magyar régióknak egy-egy pavilont ingyenesen adnak a szervezők. A rendezvény igazi szépségét a több mint ezer író-olvasó találkozó biztosítja, a dedikálások, a Vörösmarty téri színpadokon zajló koncertek és előadások.

A központi helyszín mellett a fővárosban még Óbuda főterén, a Liszt Ferenc téren, a Ráday utcában, Újbudán és egy új helyszínen, Pestszentlőrincen rendeznek könyves seregszemlét. Vidéken mintegy ötven városban tartanak Ünnepi Könyvhétet a fővárosi rendezvénnyel párhuzamosan.

A fesztivál idején plakátján az az ugró Pegazus látható, amely az 1938-as rendezvény hirdetését is díszítette. Az annak idején Fery Antal rézmetsző által készített alkotás képét a könyvhét egykori megálmodójának, Supka Géának a lánya a közelmúltban juttatta el a szervezőkhöz.

A 6. Gyermekkönyvnapok című társrendezvénynek köszönhetően számos új, fiataloknak szóló kötet is szerepel a Könyvhét listáján. A gyerekkönyvek kiadói-nak pultja alacsonyabb lesz, az egyik Vörösmarty téri színpadon pedig kizárólag az ifjú irodalombarátoknak szóló műsorok szerepelnek.

■ **SZÉPIRODALMI FIGYELŐ DÍJ.**

A Szépirodalmi Figyelő szerkesztősége 2004-ben díjat alapított, amelyet először 2005 februárjában osztottak ki. Idén a 2006-os díjat – a tavaly szemlézett művek szerzői közül – Temesi Ferencnek és Rentz Mátyásnak ítélte oda a kuratórium.

■ **MEGHALT SZÉKELY MAGDA.** A Kossuth-díjas költő, műfordító 71 éves korában, rövid betegség után érte a halál. Székely Magda a Magvető, az Európa, majd a Belvárosi Könyvkiadó szerkesztője volt. Költészetére a biblikus és mitológikus jelképek használata, valamint a végletes tömörítés volt a jellemző.

■ **BÁLINT TIBOR EMLÉKKONFERENCIA.** Az Erdélyi Magyar Írók Ligája és a Kolozsvári Társaság szervezésében 2007. május 21–22. között került sor „A zokogó majom könnyei” – Bálint Tibor emlékkonferenciára. A kétnapos rendezvény az öt éve elhunyt Déry-, Krúdy-, József Attila- és Márai Sándor-díjas író élete és munkássága előtt tisztelt, születésének 75. évfordulóján.

A *Zokogó majom*, alcíme szerint az *Egy éheltelen család története* a 20. század egyik mérföldköve immár a magyar prózatörténetben. Az önéletrajzi műben a külvárosi környezetből jött gyerek életútját követi nyomon az újságíróvá válásig.

A 19. századi realista hagyományok és a 20. századi modern irányzatok eredeti keverékének számító regény kirobbanó könyvsiker lett, és hasonlóan nagy sikert aratott a mű folytatásának is tekinthető regény, az 1978-ban megjelent *Zarándoklás a panaszfalhoz*. A két nagy regény trilógiává bővült az 1998-ban kiadott *Bábel toronyháza* című művel.

■ **WESSELY-DÍJ.** Az Európa Könyvkiadó által alapított Wessely László műfordítói díjat idén Murányi Beatrixnak ítélte a szakmai zsűri. A magyar műfordító elsősorban Stanislaw Lem és Slawomir Mrozek kiváló tolmácsolójaként vált ismertté, 1979-ben megkapta a Lengyel Írószövetség Irodalmi Díját, 1983-ban, 1985-ben és 1988-ban az Európa Könyvkiadó Nívódíját.

■ **NÉMET CÍM ORHAN PAMUKNAK.** A berlini Szabad Egyetem (Freie Universität) tiszteletbeli doktorává avatták Orhan Pamuk török író, az irodalmi Nobel-díj tavalyi kitüntetettjét. Orhan Pamuk életműve kapocs a Kelet és a Nyugat elbeszélőhagyományai között – áll a díszdoktori cím odaítélésé alkalmából Berlinben kiadott közleményben.

■ **JÓZSEF ATTILASZABADON.** 2008-tól bárki engedély nélkül kiadhatja vagy felhasználhatja József Attila műveit. A jogszabály ugyanis a szerző halála után hetven évig kötelezi a kiadókat arra, hogy hozzájárulást kérjenek, illetve jogdíjat fizessenek az örökösöknek. Az 1936-ban elhunyt Kosztolányi Dezső esetében már idén lejárt a védelmi idő, az 1938-ban meghalt Karinthy Frigyes műveit pedig 2009-től nem óvja a szerzői jog.

■ **HARRY POTTER A VILÁGHÁLÓN.** Felkerült az internetre *Harry Potter és a halálos szentek* címmel egy 250 ezer szavas szöveg, de a könyvet megjelentető Bloomsbury kiadó szerint a szöveg hamisítvány. „Tudunk a szövegről, de annak semmi köze a regényhez. A rajongóknak várniuk kell július 21-ig, hogy megtudják, mi lesz a történet vége” – közölte a kiadó szóvivője. A kiadó soha nem látott biztonsági intézkedéseket tett, hogy a kötet megjelenéséig a történet titokban maradjon. A könyvet mindössze három ember olvasta kéziratban, valamenynyien a Bloomsbury vezetői. A kiadó azt reméli, hogy a könyvből csak a megjelenés napján hárommillió példányt adnak el.

■ **KÖVET LETT KERTÉSZ IMRE.** A magyar kultúra követe címet adományozta Berlinben Hiller István oktatói és kulturális miniszter Kertész Imre Nobel-díjas írónak. A többnyire Németországban tartózkodó magyar író méltatásában egyebek között az szerepelt: az író gondolatain, történelmi tapasztalatain nyugvó bölcselése nemcsak a magyar, hanem az egész világirodalom kincse.

■ **DÖBLIN-DÍJ.** Egy eddig még meg nem jelent kéziratáért (Nachricht an alle) Michael Kumpfmüller nyerte el a 15 000 eurós Döblin-díjat. A kitüntetést a német szerző a díj alapítójától, Günter Grasstól vehette át. A ceremóniára a Berlini Művészeti Akadémián került sor, ahol Grass ismertette a zsűri döntését. Az átadást hosszú emlékest követte, tekintettel arra is, hogy a Berlin, Alexanderplatz szerzője 50 évvel ezelőtt, június 26-án hunyt el.

■ **MÓRA FERENC EMLÉKTÁBLA ABBÁZIÁBAN.** Móra Ferenc 1927-ben a horvátországi Abbáziában írta meg az *Ének a búzamezőkről* című regényét. A 80. évfordulón, szombaton emléktáblát lepleznek le a Villa Jeannette falán – jelentette be Magyar Márta, a horvátországi Baross Magyar Kultúrkör elnöke. Abbáziában kis zászlócskával jelölik meg azokat az épületeket, ahol világhírű művészek, írók, tudósok pihentek és alkottak, mint például Gustav Mahler osztrák zeneszerző, aki 1904 tavaszán Abbáziában a VI. szimfónián dolgozott. A tábla elkészítéséhez szükséges összeget egy budapesti vállalkozó fedezte.

■ **TÉRKÉPEK DVD-N.** Két dupla DVD-n jelentette meg a térképtárban őrzött mintegy 4500 kéziratos térképet az Országos Széchényi Könyvtár. Az e-Térképtár című sorozat első kiadványa egyebek mellett úrbéri és bányatérképeket tartalmaz, bemutatja az 1848-as alföldi választási kerületeket jelölő rajzot, valamint azt a dokumentumot, amely azokat a területeket ábrázolja, amelyeken Klebelsberg Kunó kultuszminiszter kezdeményezésére az 1920-as években népiszkolákat építettek. Plihal Katalin, a térképtár vezetője elmondta: a régi térképek kutatóinak szánt adathordozókon tömörítés nélkül tárolják a kéziratos dokumentumokat. A lemezeken a helységnevek, a térkép készítőjének, rajzolójának neve, a térképen ábrázolt terület akkori és mostani elnevezése alapján keresni is lehet, illetve az egyes részek nagyíthatók. A DVD-ken tárolt térképek között a legregyebb egy 1474-es, Földközi-tengeri hajózási kiadvány, látható továbbá Ausztrália legkorábbi, 1621-es ábrázolása. A legkésőbbi kéziratos dokumentum a XX. század második felében készült. A digitális sorozat következő eleme a tervek szerint a kéziratos kataszteri térképeket és birtokleírásokat tartalmazó DVD lesz.

■ **LÁBÁN-DÍJ.** A Trafó és a MU Színház által alapított szakmai díjat a 20. századi európai modern táncművészet legjelentősebb újító személyiségéről, Lábán Rudolfról nevezték el. A 12 nominált koreográfia közül a MU Színház díját Szász János filmrendező adta át a szakmai zsűri döntése alapján Réti Annának, a *Lélek pulóver nélkül* című szóló koreográfiájáért. A Trafó díját Tóth Krisztina költőnő adta át Horváth Csabának, saját társulata, a Fortedanse számára készített *&Echó* című darabjáért.

■ **A SZÁZ ÉVE SZÜLETETT DSIDA JENŐ EMLÉKÉRE** szervezett ünnepi rendezvényt a Kolozsvár Társaság és a Bölcsész- és Római Katolikus Hittoktatói Kar közösen. Május 17-én 11 órakor a Házsongárdi temetőben megkoszorúzták a költő emléktábláját, majd rövid verses, zenés összeállítás hangzott el. Délután 5 órakor a kolozsmonostori apátsági templomban az áldozócsütörtöki szentmise keretében, amelyen Kádár István monostori plébános szolgált, Cs. Gyimesi Éva tartott előadást, majd versösszeállítás következett. Közreműködött a Schola Gregoriana Monostoriensis. Este negyed 8-tól a Báthory-líceum dísztermében *Merre száll?* címmel zenés versösszeállítás hangzott el. Előadást tartott Orbán Gyöngyi egyetemi tanár. Közreműködtek a bölcsész- és hittoktatói kar és a zenepedagógia hallgatói, az Apáczai-, a Báthory- és a Zenelíceum diákjai és cserkészei. Rendező: Cs. Gyimesi Éva.

András Sándor – 1934-ben született Budapesten, költő, esszéíró. A washingtoni Howard University egyetemi tanáraként ment nyugdíjba. Jelenleg Budapesten és Nemesvitán él. Legutóbbi kötete: *Gyilkosság Alaszkában. Sherlock Holmes a llingitek földjén* (2006).

Armos Lóránd – 1980-ban született Nagykárolyban. Temesváron jogot végzett, jelenleg Budapesten él. Kötete: *Rózsahús* (2005).

Bajtai András – 1983. december 3-án született Szegeden. Jelenleg Budapesten él, az Eötvös Loránd Tudományegyetem magyar és összehasonlító irodalomtudomány szakos hallgatója. Kötete: *Az átlátszó város* (2006).

Balogh Tamás – író, irodalomtörténész, 1975-ben született Gyomán. Szegeden él. Legutóbbi kötete: *Nemlétező dolgok* (2004).

Bálint Tamás – 1985-ben született Székelyudvarhelyen. Közgazdaságtan-hallgató Kolozsvárott.

Bene Zoltán – 1973-ban született Kecskeméten, író. Legutóbbi kötete: *Legendák helyett* (2006).

Bíró Gyula – 1979-ben született, Berettyóújfaluban tanár. Kötete: *Az eldobott ország* – Balogh Gyulával közösen (2002).

Bodor Pál – 1930-ban született Budapesten, író, költő, szerkesztő. Jelenleg Budapesten él, a Magyar Nemzetben Diurnus néven éveken át napi jegyzetrotatót szerkesztett. Legutóbbi kötete: *Búcsúlevél nincs* (2006).

Bogdán László – 1948-ban született Sepsiszentgyörgyön, író, újságíró, több irodalmi kitüntetéssel jutalmazták, legutóbb Déry-díjat kapott. Legutóbbi kötete: *A démon női alakot ölt* (2006).

Borcsa János – 1953-ban született Kézdivásárhelyen. Kritikus, szerkesztő, tanár. Legutóbbi kötete: *Irodalmi horizontok* (2005).

Erős Kinga – 1977-ben született Brassóban, kritikus, kommunikációs szakértő-tanácsos Budapesten az ÁNTSZ Fővárosi Intézetében.

Gángoly Attila – 1968-ban született Budapesten, író, szerkesztő, tanár. Legutóbbi kötete: *Zsir Balázs útra kel* (2004).

Gyenge Zsolt – 1977-ben született Kolozsváron, Budapesten él, tanáregéd.

Jászay Tamás – 1978-ban született Szegeden, színikritikus.

Kántor Lajos – 1937-ben született Kolozsváron, József Attila-díjas, Pulitzer-díjas szerkesztő, író, újságíró. Legutóbbi kötete: *Vígázó szemünk* (2006).

Kiss László – 1976-ban született Gyulán, író, kritikus, a Gyulai Erkel Ferenc Gimnázium tanára. Első novelláskötete: *Szindbád nem haza megy* (2003).

Király Farkas – 1971-ben született Kolozsváron. Budapesten él. Legutóbbi kötete: *Hosszú árnyékok földje* (2004).

Krupp József – 1980-ban született Budapesten. Klasszika filológus, kritikus.

Magyar Csaba – 1963-ban született Győrben, tanár, író. Jelenleg Amerikában él.

Mann Lajos – 1931-ben született Tiszaórvényben, nyugdíjas dramaturg, író, műfordító. Legutóbbi kötete: *A lovag meg az ibolya* (1999).

Márton László – 1959-ben született Budapesten, író, drámaíró, esszéíró, műfordító. Legutóbbi kötete: *Minerva bívóhelye* (2006).

Murányi Sándor Olivér – 1974-ben született Székelyudvarhelyen, költő, író.

Muszka Sándor – 1980-ban született Kézdivásárhelyen, költő. Kötete: *Ennyi, ha történt* (2005).

Nagy Botond – 1981-ben született Marosvásárhelyen, dramaturg, publicista, színikritikus, újságíró.

Onagy Zoltán – 1952-ben született Budapesten, író, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Sötétkapu* (2006).

Papp Attila Zsolt – 1979-ben született Lugoson, költő, újságíró. Kötete: *A Dél kísértése* (2002).

Petró János – 1958-ban született. Jelenleg Szegeden él, szabadúszó újságíró, a Szegedi Egyetem irodalmi rovatának szerkesztője.

Pécsi Györgyi – 1958-ban született Zalaszentgróton, irodalomtörténész, kritikus. Legutóbbi kötete: *Olvadáspróbák 2* (2003).

Sárközi Mátyás – 1937-ben született Budapesten. Londonban negyven éven át volt a BBC magyar adásának munkatársa. 1956 óta él Angliában, de novelláit, regényeit, esszéit, tanulmányait magyarul írja. Legutóbbi kötete: *A Király utcán végesten végig* (2006).

Szabó Tibor – 1976-ban született Gyulán, író, kritikus, a Bárka szerkesztője. Kötete: *A ciprusi király* (2004).

Tarján Tamás – 1949-ben született Budapesten, kritikus, József Attila-díjas irodalomtörténész, esszéista. Legutóbbi kötete: *Esti Szindbád* (2005).

Terdik Roland – 1980-ban született Püspökladányban, 1998-tól publikál autodidakta patafizikusként.

Varga Anikó – 1981-ben született Besztercén, színház-történész, kritikus.

Varga Borbála – 1986-ban született Kolozsváron, költő.

Vennes Aranka – Budapesten született, újságíró. Tizedik éve riporter a Magyar Rádiónál, a Vasárnapi Újság című műsor szerkesztője.

Vincze Ferenc – Marosvásárhelyen született, jelenleg a budapesti Napút folyóirat kritikarovatát szerkeszti, az ELTE doktorandusza.

Egy lap a könyvek világáról – egy lap világunk könyveiről
Interjúk – szemlék – kritikák
könyvjáradások – hírek

at KÖNYV PIAC

Kritikák a magyar és világirodalomról,
gyerekkönyvekről, művészetről
Hírek, események

Kapható a könyveskereskedésekben,
a hírtárasoknál, valamint a Kaiser,
az Interpar és az Auchan üzleteiben.

Előfizethető a szerkesztőség címén
Bp., 1092 Erkel u. 18.

www.ujkonyvpiac.hu